PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY

OBOR PRÁVO

KATEDRA OBCHODNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VÝZNAM "ÚČELU SMLOUVY" V PRÁVNÍ ÚPRAVĚ A JUDIKATUŘE OBCHODNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAHŮ

HANA KOLÁŘOVÁ

2012/2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Význam "účelu smlouvy" v právní úpravě a judikatuře obchodních závazkových vztahů“ zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

……..

Hana Kolářová

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Ing. Josefu Šilhánovi, Ph.D. za poskytnutí cenných rad a doporučení, za jeho vstřícný přístup a také za skvěle vedené semináře.

Rovněž bych tímto ráda vyjádřila poděkování svým rodičům, bratrovi a nejbližším přátelům za jejich nekonečnou trpělivost a podporu.

OBSAH

Seznam použitých zkratek 5
Úvod, cíl, metodika práce 6
1. Vznik obchodních závazkových vztahů 9
1.1 Účel smlouvy a jeho význam při interpretaci právních úkonů 9
1.2 *Clausula rebus sic stantibus* 12
1.2.1 Změna okolností optikou nového občanského zákoníku 14
1.3 Smlouva o smlouvě budoucí (*pactum de contrahendo*) 15
1.4 Smíšené a závislé smlouvy 17
2. Zajištění obchodních závazkových vztahů 18
2.1 Moderační právo soudu 18
3. Zánik obchodních závazkových vztahů 23
3.1 Splnění 23
3.1.2 Částečné plnění 27
3.2 Dodatečná (částečná) nemožnost plnění 28
3.3 Zmaření účelu smlouvy 29
3.4 Odstoupení od smlouvy pro podstatné porušení smlouvy 33
3.4.1 Pojem podstatného porušení smlouvy 33
3.4.2 Prvky podstatného porušení smlouvy 35
3.4.3 Podstatné porušení smlouvy v aplikační praxi 37
3.5 Fixní smlouvy 39
4. Odpovědnost za škodu 41
4.1 Předvídatelnost vzniku škody 41
5. Pár poznámek k ochraně duševního vlastnictví v kontextu obchodněprávních smluv 48
Závěr 50
Resumé 53
Seznam použité literatury 55

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CISG	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (**United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods**)
DCFR	Návrh společného referenčního rámce (**Draft Common Frame of Reference**)
NObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový občanský zákoník; účinný od 1. 1. 2014)
NS	Nejvyšší soud
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PECL	Principy evropského smluvního práva (**the Principles of European Contract Law**)
ÚS	Ústavní soud
Zásady UNIDROIT	Zásady mezinárodních obchodních smluv Mezinárodního ústavu pro sjednocení soukromého práva v Římě (**The International Institute for the Unification of Private Law; L'Institut international pour l'unification du droit privé**)
ZMO	Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD, CÍL, METODIKA PRÁCE

Lidské jednání zpravidla bývá motivováno snahou o dosažení nejrůznějších cílů, které mohou (avšak nutně nemusí) být právně významné. Stejně tak subjekty obchodních závazkových vztahů mezi sebou neuzavírají smlouvy „pro smlouvy samé", ale naopak pro naplnění svých specifických potřeb, jednají tedy za určitým účelem. Na této skutečnosti není nic převratného, pouze reflektuje realitu každodenní praxe. Samozřejmě není možné generalizovat všechny v úvahu přicházející situace, nicméně nazíráno hlediskem racionálně uvažujícího subjektu, bude tento většinou vážit, zdali jeho jednání povede k naplnění cíle, jehož chtěl dosáhnout. Zmíněný subjekt, zjednodušeně řečeno, ví, o co usiluje. Jeho ambicí je dosažení určitého výsledku, cíle, a nezbývá mu, než si zvolit prostředky, jak k tomuto cíli dospět.

V některých případech si tento subjekt jistě vystačí s vlastními silami a prostředky, v mnohých situacích dalších však bude nezbytná kooperace se subjekty jinými. Tento druhý subjekt (vycházeno z premisy jeho racionálního jednání) taktéž směřuje k určitému výsledku. Každá ze stran tedy bude vstupovat do smluvního závazkového vztahu s určitou představou, jaký smysl bude vzájemná spolupráce mít. Jinými slovy bude jednající subjekt očekávat splnění konkrétního účelu této spolupráce, který jej buď přiblíží k dosažení zamýšleného cíle, nebo naplnění tohoto účelu bude cílem samým.

Účel smlouvy nepatří k pojmům, které by měly svou zákonnou definici. V obchodním zákoníku nenalezneme marginální rubriku znějící „*Účel smlouvy*", kterážto by tento pojem upravovala a eventuálně odkazovala na jiná ustanovení, jež se k tomuto pojmu mohou vázat. Naproti tomu je třeba hledat dílčí souvislosti pomocí analýzy jiných zákonem používaných pojmů a institutů. V těchto jiných ustanoveních je *účel smlouvy* buď přímo zmíněn, nebo je nezbytné na něj upozornit výkladem konkrétního ustanovení.

Snad pro onu „nekompaktnost" úpravy pojmu *účel smlouvy* strany často nezahrnují ustanovení o účelu do jimi uzavíraných smluv. Na druhé straně pak strany sice ujednání o „*Účelu smlouvy*" do smlouvy zakomponují, ve skutečnosti však v tomto ujednání nepopíší účel smlouvy, ale toliko zopakují samotnou podstatu určitého smluvního typu. Je žádoucí připomenout, že je rozdíl mezi předmětem smlouvy, u něhož odpovídáme na otázku „*co*", a účelem smlouvy, jenž odpovídá na otázku „*proč*".[1] Ptáme-li se po účelu smlouvy, hledáme *mimoprávní kauzu*[2], která je důvodem, proč strany smlouvu uzavírají.

Cílem této práce je prozkoumání pojmů a institutů obchodního zákoníku vážících se právě k účelu smlouvy. Práce se bude dotýkat tří v úvahu přicházejících situací, a to jednak případů, kdy 1) *účel smlouvy* bude výslovně ve smlouvě vyjádřen, 2) *účel smlouvy* bude možné dovodit z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena a za 3) *účel smlouvy* nevyplyne ani z explicitního textu smlouvy, ani jej nebude možné identifikovat jinak. V této práci by autorka chtěla upozornit na otázky, které se *účelu smlouvy*, ať přímo či nepřímo, týkají. Cílem práce není rozbor jednotlivých ustanovení zákona v celé jejich šíři, ale analýza příslušných ustanovení, pojmů, institutů a konceptů právě ve vazbě na *účel smlouvy*.

---

[1] Viz KAPITÁN, Z. Reklamace a následky porušení smlouvy podle Vídeňské úmluvy. *Právní fórum*. 2008, č. 8. s. 324.
[2] Tamtéž.

Cílem této práce je tedy zodpovězení následujících otázek:

I. *V jakých otázkách a případech je možné identifikovat význam účelu smlouvy?*
II. *Je vyjádření účelu ve smlouvě pouhou proklamací bez jakýchkoliv dalších důsledků?*
III. *Existuje kardinální rozdíl mezi smlouvou, v níž je účel výslovně vyjádřen, a smlouvou, ve které tomu tak není? Jaké konsekvence může tento rozdíl pro strany znamenat?*
IV. *Sehrává účel smlouvy významnou roli v rozhodovací činnosti soudů?*
V. *Měly by strany zahrnout do svých smluv klauzuli o účelu smlouvy?*

Práce je rozdělena do pěti kapitol, které se pro větší přehlednost dále člení do většího počtu podkapitol. Jednotlivé kapitoly sledují logickou strukturu odpovídající systematice obchodních závazkových vztahů. I když se autorka snaží o oddělení jednotlivých kapitol a podkapitol, v některých případech bude docházet k vzájemnému překrývání určitých klíčových myšlenek. Smyslem této práce je mj. prokázání vlivu *účelu smlouvy* na široké spektrum vzájemně provázaných otázek. Právě pro tuto provázanost nejsou jednotlivé části práce striktně ohraničeny, ale naopak v některých ohledech navzájem propojeny.

V první kapitole je pozornost věnována interpretaci právních úkonů ve sféře obchodních závazkových vztahů. Důraz je kladen na otázku, jaký význam má *účel smlouvy* pro výklad smluv. Další část této kapitoly se zaobírá vybranými aspekty uzavírání smluv, které se specifickým způsobem dotýkají právě *účelu smlouvy*. Větší prostor je zde poskytnut smlouvě o smlouvě budoucí. Této podkapitole předchází pojednání o významu změny okolností pro obchodní závazkové vztahy. Vazbu *účelu smlouvy* a změny okolností autorka spatřuje v interpretační rovině. Pro odpověď na otázku, do jaké míry se změnily rozhodné okolnosti případu, může být *účel smlouvy* poměrně užitečným nástrojem, prostřednictvím kterého je možné změněné okolnosti hodnotit. Zabrání-li nebo ztíží-li změněné okolnosti případu dosažení *účelu smlouvy*, bude jejich hodnocení odlišné od případu, kdy se změna okolností vidiny naplnění *účelu smlouvy* vůbec nedotkne.

Kapitola druhá se zabývá relevantní formou zajištění obchodních závazkových vztahů, jíž se vyjádření účelu ve smlouvě může týkat. Konkrétně je středem zájmu úprava smluvní pokuty ve vztahu k moderačnímu právu soudu, u něhož je komentována zejména hodnota a význam povinnosti zajišťované smluvní pokutou.

Smyslem třetí kapitoly je analýza těch způsobů zániku obchodních závazkových vztahů, v nichž účel smlouvy představuje významný faktor. Mimořádná pozornost je v této kapitole věnována závazkům s genericky určeným předmětem plnění, zmaření účelu smlouvy a odstoupení od smlouvy pro podstatné porušení smlouvy.

Kapitola čtvrtá se dotýká institutu odpovědnosti v obchodních závazkových vztazích. Ústředním bodem této části práce je demonstrace souvislostí mezi *účelem smlouvy* a předvídatelností vzniku škody.

Tématem poslední kapitoly jsou pak vybrané dílčí aspekty vztahu ochrany duševního vlastnictví a obchodněprávních kontraktů, související se smlouvou kupní v přeshraničním kontextu a smlouvou o dílo, jejímž předmětem je hmotně zachycený výsledek činnosti chráněný právy z duševního vlastnictví.

Hlavními metodami, jež byly využity při psaní této práce, jsou zejména analýza a komparace, dále pak abstrakce, indukce a dedukce. Práce se na prvém místě věnuje analýze relevantních ustanovení obchodního zákoníku. Stranou nezůstává ani judikatura soudů vztahující se k tomuto tématu. Neopomenutelnou součástí práce je také srovnání současné úpravy s právní úpravou nového občanského zákoníku. V neposlední řadě jsou také využívány mezinárodně-právní dokumenty, a to jak z kategorie pramenů právně závazných (zejména pak CISG), tak ze sféry tzv. *soft law* (zde zejména Zásady UNIDROIT, PECL a DCFR). I přes nezávazný charakter dokumentů této posledně uvedené kategorie je jejich faktický význam nezpochybnitelný, neboť jsou v nich z komparativního hlediska vyjádřeny nejrozšířenější koncepty spadající do oblasti smluvních závazkových vztahů. Evropsky orientované dokumenty (PECL a DCFR) mohou dále sloužit jako významný inspirační zdroj pro národní zákonodárce při přípravě reforem závazkového práva.[3] Ve vztahu k CISG bude čerpáno zejména z obsahové blízkosti ustanovení ObchZ a této mezinárodní smlouvy. Jelikož úprava závazkových vztahů českého obchodního kodexu se v mnohém podobá řešení zvolenému v CISG, bude práce těžit jak z teoretické rozpracovanosti některých institutů v mezinárodním kontextu, tak z rozhodovací činnosti orgánů aplikujících CISG. I když se v případě CISG jedná o pole mezinárodního obchodu, mnohé závěry mohou být použity i pro oblast obchodů čistě vnitrostátních, kdy v nejasnostech může být přihlédnuto k celosvětovým aplikačním trendům. Subjekty vstupující do mezinárodních obchodních transakcí mohou rovněž argumentovat pro volbu českého obchodního zákoníku, právě s odkazem na provázanost k ustanovením CISG, tedy k ustanovením přijatým v mezinárodním obchodu celosvětově.[4]

Vzhledem k průřezové charakteristice tématu práce a jejímu omezenému rozsahu nejsou všechna relevantní témata vztahující se k *účelu smlouvy* rozebírána detailně. Hlavní ideou práce je nastínění, v jak širokém spektru otázek může *účel smlouvy* hrát roli. Jako příklady pro posuzování významu *účelu smlouvy* jsou uváděny zejména případy vztahující se ke smlouvě kupní a smlouvě o dílo.

[3] Viz BAR, C., CLIVE, E. M. *Principles, definitions and model rules of European private law*: D*raft Common Frame of Reference (DCFR)*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009. s. 5389-6563. ISBN 9783866530980.
[4] Viz MAREK, K. K závazkovým vztahům v mezinárodním obchodu. *Právní fórum*. 2007, č. 9. s. 343.

1. VZNIK OBCHODNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAHŮ

1.1 ÚČEL SMLOUVY A JEHO VÝZNAM PŘI INTERPRETACI PRÁVNÍCH ÚKONŮ

Základní interpretační pokyn pro výklad soukromoprávních projevů vůle v oblasti obchodního práva je obsažen v § 266 odst. 1 až 4 ObchZ. Obecný výkladový příkaz pro výklad soukromoprávních projevů vůle obsažený v ObčZ (§ 35 odst. 2 a 3) má ve sféře obchodního práva povahu pravidla subsidiárního.[5] Smyslem této části textu je zdůraznění charakteristiky účelu smlouvy jako významného interpretačního hlediska.

Obchodní zákoník klade při výkladu právních úkonů primární pozornost k *úmyslu* jednajícího. Dodává však podmínku, že tento úmysl byl druhé straně znám, resp. jí musel být znám. Až jako druhé v pořadí přichází pravidlo, že nelze-li vyložit projev vůle dle úmyslu jednajícího, „*vykládá se projev vůle podle významu, který by mu z pravidla přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen*“[6]. V obou těchto případech je nutno brát v úvahu všechny okolnosti konkrétního případu, jakož i jednání o uzavření smlouvy, praxi zavedenou mezi stranami či následné chování stran.[7] Na prvý pohled vyhlíží toto výkladové pravidlo poměrně jednoznačně, nekomplikovaně. Nejdříve je třeba zjistit úmysl jednajícího. Nelze-li aplikovat tento postup, přistoupí se ke zkoumání projevu vůle jednajícího pohledem hypotetické rozumné osoby, která se dosadí na místo adresáta projevu vůle. Oba tyto procesy však nejsou prosty určitých úskalí. V případě zjišťování úmyslu jednajícího je prvým problémem samotný charakter *úmyslu* jakožto ryze subjektivního prvku. Tato subjektivní povaha je zmírňována podmínkou, že úmysl byl, či musel být druhé straně znám. Pokud adresát projevu vůle nerozpoznal úmysl jednajícího, ačkoliv byl tento úmysl snadno rozpoznatelný, bude i přesto tento, druhou stranou deklarovaný úmysl, brán v potaz. Zrcadlově obráceně pak také platí, že pokud byl adresátu projevu vůle znám skutečný úmysl jednajícího, navzdory tomu, že jej jednající vyjádřil nezcela jasným či jednoznačným jazykem, bude i přesto rozhodujícím tento skutečný úmysl (nehledě na skutečnost, že pro rozumnou osobu v postavení adresáta by byl tento úmysl neseznatelný).[8] Dále je nutné, aby byl tento úmysl nějakým způsobem ve vztahu ke druhé straně manifestován (zůstane-li tento úmysl druhé straně skrytý, neboť jej jednající držel v tajnosti, nemůže mít pro výklad právních úkonu relevanci).[9]

IDENTIFIKACE SKUTEČNÉHO ÚMYSLU STRAN VERSUS OBJEKTIVITA

Aplikovatelnost tohoto prvého výkladového postupu pracujícího s úmyslem stran bude ve většině případů značně omezena. Důvodem tohoto omezení je faktická (ne)možnost zjistit, jaký byl úmysl jednajícího v okamžiku projevu vůle (např. v okamžiku uzavření kontraktu). Jako

---

[5] Blíže TELEC, I. Sjednocování práva jednotným výkladem projevů vůle. *Právní rozhledy.* 2005, č. 2. s. 42.
[6] Viz znění ust. § 266 odst. 2 ObchZ.
[7] Viz znění ust. § 266 odst. 3 ObchZ.
[8] Viz FERRARI, F. Interpretation of Statements and Conduct under the Convention for the International Sale of Goods (CISG) in the Light of Case Law. *Int´l Bus. L.J. 96.*[online]. 2003. [cit. 24.1.2012]. s. 97. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ibuslj19&div=9&collection=journals&set_as_cursor=9&men_tab=srchresults&terms=INTERPRETATION|OF|STATEMENTS|CONDUCT|UNDER|THE|CONVENTION|F|THE|INTERNATIONAL|SALE|OF|GOODS&type=matchall>.
[9] Tamtéž, s. 98.

pomocné hledisko zde může sloužit např. skutečnost, že se strany navzájem velmi dobře znají či je mezi nimi již zavedená praxe.[10] Co když však strany v konkrétním případě spolupracují poprvé? Mohl by mít účel smlouvy význam pro analýzu úmyslu jednající strany? V tomto směru lze nahlížet na účel smlouvy ve dvou rovinách - za prvé je účel smlouvy sám předmětem interpretace, za druhé však účel smlouvy může sloužit jako interpretační hledisko, okolnost, jíž je třeba brát v úvahu při zjišťování úmyslu jednajícího. V tomto druhém smyslu se dle názoru autorky účel smlouvy a úmysl jednajícího v jistém smyslu překrývají. Jinými slovy z účelu smlouvy lze usuzovat na úmysl jednající strany při uzavírání smlouvy. Účel smlouvy zde tedy vystupuje jako skutečnost ve smyslu § 266 odst. 3, která má být brána v úvahu při interpretaci právního úkonu. Existují však určité nároky na způsob vyjádření účelu smlouvy. Účel smlouvy musí být vyjádřen pochyby nevzbuzujícím způsobem. Pokud by byl účel smlouvy vyjádřen vágně, nebylo by z něj možné vyvozovat, jaké byly intence jednajícího, pokud by adresát právního úkonu tvrdil, že mu tyto úmysly nebyly známy. Nezřetelný způsob vyjádření účelu by také bránil dovolávat se toho, že adresátovi tyto úmysly známy být měly.

Až jako druhé v pořadí nastupuje pravidlo, pomocí něhož se projev vůle jednajícího interpretuje dle významu, kterýžto by mu přikládala osoba v postavení adresáta projevu vůle. Zatímco pravidlo první by mělo nejpřesněji odrážet skutečnost, tento výkladový příkaz posouvá hodnocení jednání strany do objektivní roviny. Klíčové není, jak chápala projev vůle osoba, jíž byl tento projev adresován, ale jak by jej chápala myšlená rozumná osoba v pozici této osoby. Nejdříve je nutné tuto rozumnou osobu v konkrétním případě definovat. Jedná se o osobu průměrně obezřetného obchodníka, majícího srovnatelné znalosti o oboru, nacházejícího se ve stejných či srovnatelných podmínkách. Tato definice se pro svou obecnost použije ve všech v úvahu přicházejících případech. Konkrétní naplnění této definice se bude dít především cestou tvrzení a důkazů vypovídajících o tom, jaké jsou zvyklosti, terminologie či jaký význam je přikládán určitému chování v příslušném odvětví. V rovině dokazování je zde mířeno zejména ke znaleckým posudkům v příslušném oboru, které odpoví na otázku, jaký význam mají určité projevy vůle ve specifických podmínkách.

VÝKLAD PRÁVNÍCH ÚKONŮ A ÚČEL SMLOUVY V SOUDNÍ APLIKAČNÍ PRAXI

Z uvedeného plyne, že prioritním by mělo být zjišťování skutečné vůle při uzavírání smluv a soud by měl využívat všech metod výkladu, aby tuto vůli zjistil. Jak vyplývá z rozsudku NS, *sp.zn. 30 Cdo 3221/2006*[11]: „*Jestliže (…) nebylo možno dojít k jednoznačnému závěru o obsahu pojistné smlouvy, bylo povinností soudu provést na základě* ***dokazování posouzení skutečné vůle účastníků*** *v okamžiku uzavírání pojistné smlouvy, a to s* ***přihlédnutím k účelu právního úkonu***, ***k okolnostem*** *za jakých k němu došlo,* ***k následnému chování*** *smluvních stran, jakož i k zásadě, že pojem, připouštějící různý výklad a nejasnosti, je třeba v pochybnostech vykládat vždy k tíži strany, která jako první tohoto výrazu v jednání použila (contra preferentem).*“ [zvýr. aut.].

Pochybením rozhodujícího orgánu může v této souvislosti být, vychází-li při výkladu právního úkonu toliko z jeho jazykového vyjádření. Je-li ve smlouvě užit termín, který sice zákon zná, avšak používá jej v jiném významu než smlouva, není možné spokojit se s významem, který

[10] Tamtéž.
[11] Rozsudek NS ze dne 10.4.2008, sp.zn. 30 Cdo 3221/2006.

má tento pojem v zákoně, ale je třeba jej rovněž vykládat dle zákonných vykládacích pravidel, tedy ve smyslu § 266 ObchZ. Ze zajímavých rozhodnutí lze uvést rozsudek NS, *sp.zn. 29 Odo 512/2002*[12], v němž odvolací soud použil právě jen jazykový výklad. Konkrétně šlo o případ, kdy ve smlouvě bylo stanoveno, že podepsáním smlouvy vzniká nárok na určitou peněžitou sumu, která byla označena jako nevratná smluvní pokuta. Odvolací soud toto ujednání zhodnotil jako neplatné dle ust. § 39 ObčZ pro rozpor se zákonem odkazujíc přitom na zákonná ustanovení týkající se smluvní pokuty. NS však toto rozhodnutí zrušil s odůvodněním, že *„skutečnost, že účastníci ve smlouvě uvedli zákonný termín (smluvní pokuta) s odkazem na příslušná ustanovení právního předpisu, totiž sama o sobě nevylučuje aplikaci ustanovení § 266 obchodního zákoníku a nemůže být důvodem pro to, aby soud při výkladu takového úkonu vyšel pouze z významu jeho jazykového vyjádření vyplývajícího z odkazované právní normy a nepřihlédl též k úmyslu jednajících osob, resp. k dalším okolnostem rozhodným pro výklad projevu vůle účastníků ve smyslu § 266 obchodního zákoníku"*.

Jak bylo uvedeno výše v souvislosti se zjišťováním úmyslu stran, je možné považovat i účel smlouvy za efektivní nástroj při výkladu právních úkonů. Nicméně ne každý účel smlouvy má svou relevanci. Již v rozhodnutí NS, *sp.zn. 2 Cdon 736/1997*[13], je za ***právně významný účel*** právního úkonu považován *„takový účel, který sledují všichni účastníci smlouvy anebo jej sleduje pouze některý z účastníků, ostatní však o tomto cíli vědí nebo jej z okolností, za kterých ke smluvnímu jednání dochází, musejí předpokládat. Sleduje-li jedna ze stran právního úkonu (smlouvy) dosažení účelu, který není vyjádřen v obsahu právního úkonu a o kterém druhá strana neví a vědět nemůže, jde jen o pohnutku, která je právně bezvýznamná a nemá na platnost právního úkonu vliv."*. V řešeném případě se jednalo o nedovolenost účelu právního úkonu, kdy NS prosadil restriktivní aplikaci § 39 ObčZ.[14] Účel právního úkonu totiž může zapříčinit jeho neplatnost (odporuje-li zákonu, obchází-li jej či se příčí dobrým mravům), což je dalším aspektem vztahujícím se k charakteristice účelu smlouvy.

I když ObchZ poskytuje nemalý prostor pro výklad právních úkonů, stále musí být pamatováno na ust. § 35 odst. 2 a 3 ObčZ, která akcentují skutečnou vůli (úmysl) smluvních stran. Nicméně ani toto pravidlo není bezbřehé. Ke skutečné vůli stran je totiž možné přihlédnout toliko tehdy, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem jednajících. Tuto linii zdůrazňuje i NS, když ve svých rozhodnutích konstatuje, že *„výkladem lze pouze zjišťovat obsah právního úkonu, nelze jím však projev vůle nahrazovat, měnit či doplňovat"*[15]. V rozsudku NS, *sp.zn. 23 Cdo 5227/2009*[16], NS dovodil, že *„jazykové vyjádření posuzované smlouvy o dílo (…) je pak takové kvality (…), že případná skutková zjištění o skutečné (jiné než z jazykového vyjádření vyplývající) vůli smluvních stran, založená na dalším dokazování, by nemohla ovlivnit závěry o obsahu písemně uzavřené smlouvy, tj. o tom, co v ní bylo ujednáno (jakou vůli v ní strany projevily)."*

---

[12] Rozsudek NS ze dne 5.11.2002, sp.zn. 29 Odo 512/2002.

[13] Rozsudek NS ze dne 26.8.1998, sp.zn. 2 Cdon 736/1997.

[14] Viz ČECH, P. Ještě k neplatnosti pro rozpor se zákonem. *Právní fórum*. 2009, č. 3. s. 99.

[15] Např. usnesení NS ze dne 7. 10. 1998, sp. zn. 1 Odon 110/1998, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 1999, pod číslem 30.

[16] Rozsudek NS ze dne 30.8.2011, sp.zn. 23 Cdo 5227/2009. V této kauze zhotovitel díla rozporoval výši smluvní pokuty (3,5 mil. Kč) za prodlení s provedením díla, přičemž tvrdil, že bylo sjednáno postupné dílčí plnění (avšak smluvní pokuta byla vypočítána z celé ceny díla). Jak odvolací soud, tak NS se však s jeho argumentací neztotožnil, neboť ve smlouvě nebylo výslovně sjednáno dílčí plnění (byl sjednán pouze jeden termín provedení díla). Případné svědecké výpovědi na tomto nemohou nic změnit, když relevantní je pouze vůle, jež byla projevena a tato je předmětem výkladu.

ÚČEL SMLOUVY – PŘÍNOS PRO KONTRAHENTY?

Co tedy z výše uvedeného může vyplývat pro kontrahenty? Vyjádřit své intence ve smlouvě jasným, jednoznačným a vyčerpávajícím způsobem. Tento chimérický požadavek je však v praxi často nerealizovatelný. Kontrakt by měl být především funkční. Měl by poskytovat řešení i pro případy, na které v době jeho vzniku nebylo pomýšleno, a to řešení takové, jež bude korespondovat s tím, co by strany v době vzniku kontraktu bývaly sjednaly, kdyby s nastalou variantou počítaly (přičemž s ní počítat mohly). V tomto ohledu může být účel vyjádřený ve smlouvě neocenitelným přínosem. Z tohoto účelu bude možné usuzovat na úmysl a skutečnou vůli stran v době vzniku smlouvy a zároveň bude naplněn požadavek jazykového vyjádření. Z hlediska požadavku vykládat smlouvy systematicky v duchu jejich celkového kontextu, může vyjádření účelu smlouvy sloužit např. jako argument podporující určitý výklad smluvního termínu. Účel smlouvy tedy může být velmi účinným prostředkem pro takový výklad smluv, jaký strany zamýšlely (resp. by zamýšlely) v době, kdy do smluvního vztahu vstupovaly.

Ve sféře obchodních závazkových vztahů, které jsou prostoupeny širokou mírou autonome smluvních stran, je výklad projevů vůle (zejména při uzavírání smluv) otázkou nejvyšší důležitosti. Jak totiž budou smlouvy vykládány, ovlivní celé spektrum vzájemných práv a povinností stran. Je imanentním zájmem stran činit vše proto, aby jejich projevy vůle odpovídaly jejich skutečným úmyslům. Lze zmínit celou škálu v tomto směru dalších užitečných doporučení – namátkou např. používání jednotné terminologie ve smlouvách či jasné a jednoznačné vymezení pojmů.

RELATIVNÍ OBCHODY – KDO A ZA JAKÝM ÚČELEM

Pro úplnost pokládá autorka za vhodné uvést, že účel stanovený ve smlouvě je způsobilý ovlivnit, zdali vztah mezi kontrahenty bude vůbec nazírán jako vztah obchodněprávní. V rámci tzv. relativních obchodů je nezbytné zkoumat nejen povahu subjektů, ale také zdali se závazkový vztah *při svém vzniku* (s přihlédnutím ke všem okolnostem případu) týkal podnikatelské činnosti subjektů, resp. zabezpečování veřejných potřeb.[17] Právě účel smlouvy je tedy druhým kritériem (vedle povahy subjektů), jež je nutné při posuzování charakteru vztahu zkoumat.[18]

1.2 *CLAUSULA REBUS SIC STANTIBUS*

Klíčovou zásadou obligačního práva je zásada *pacta sunt servanda*, kterážto je vyjádřením nutnosti dodržovat a plnit závazky z uzavřených smluvních vztahů. Bez existence této zásady by veskrze všechny závazkové právní vztahy byly toliko nejistou možností, že v nich obsažená práva a povinnosti budou skutečně realizovány. Tato zásada ze své podstaty není vlastní toliko soukromému právu, ale pro její axiomatický charakter[19] je možné ji považovat za zásadu, na níž stojí celý právní řád. Nicméně striktní dodržování této zásady ve všech v úvahu přicházejících situacích by mohlo vyvolat kontraproduktivní účinky. Právě pro případ vzniku disproporčního

[17] Viz ust. § 261 odst. 1 a 2 ObchZ.
[18] Viz BEJČEK, J. Nad traumatizující záhadou působnosti § 261 a § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy.* 1999, č. 10. s. 505.
[19] Viz ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné II.* 5. vydaní. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. s. 33. ISBN 9788073574734.

efektu existuje pravidlo druhé, které vystupuje jako určitý korektiv této obecně přijímané zásady, a to, že závazky se mají dodržovat, avšak ve výjimečných případech je žádoucí na této zásadě nelpět, a naopak stranu (resp. strany) z plnění povinností vyvázat, neboť mezitím došlo k rozhodující změně okolností.

Clausula rebus sic stantibus nemá svůj původ v římském právu, počátky jejího formování lze nalézt až později. Z historicky významných postav jsou za prvotní tvůrce této myšlenky považováni Sv. Augustin, Tomáš Akvinský a Hugo Grotius.[20] Jako u většiny právních principů a zásad, i zde je nutné vážit dva navzájem si odporující zájmy. Na straně jedné je zde princip smluvní věrnosti, na straně druhé pak obecně formulovaný požadavek neubližovat (neškodit) druhým.[21] Samozřejmě není možné generalizovat a dovodit, že jakákoliv změna okolností má být hodnocena jako důvod zániku povinnosti být nadále smlouvou vázán. Naopak však také není možné smluvní vztah chápat jako past, ze které v žádném případě není úniku. Mohou nastat nejrůznější situace, jež mohou spočívat jak v objektivně nastalých změnách, tak v jednání smluvního partnera. V určitých případech by mohlo být bezvýjimečné lpění na zásadě *pacta sunt servanda* pro druhou smluvní stranu „*absurdní oprátkou*“[22], která by neměla možnost, jak smluvní vztah opustit. Z tohoto důvodu existují mechanismy, jak může strana, po níž by bylo nepřiměřené, nerozumné či nespravedlivé požadovat, aby setrvala v obligačním vztahu, tento svazek opustit.

POLE PŮSOBNOSTI DOLOŽKY NEZMĚNĚNÝCH OKOLNOSTÍ

Okruh případů, kdy může mít změna okolností svou relevanci, je možné rozdělit do tří skupin. Do první kategorie je možné zařadit zánik obligace ze ***smlouvy o smlouvě budoucí***, do druhé zánik jiné smluvní obligace *(pro **dodatečnou nemožnost plnění**)* a do třetí skupiny určité případy umožňující odstoupení od smlouvy (*konkrétně **odstoupení od smlouvy při zmaření jejího účelu***).[23] Každé z těchto skupin bude v této práci věnován prostor s ohledem na existenci úzké vazby mezi účelem smlouvy a pozdější změnou okolností. Právě z důvodu, že tyto tři skupiny tvoří významnou část této práce, a proto, že tyto skupiny mají velice těsný vztah ke změně okolností, považuje autorka za přínosné věnovat se otázce změny okolností v této samostatné části práci.

ÚČEL SMLOUVY JAKO MĚŘÍTKO (NE)PODSTATNOSTI ZMĚNY OKOLNOSTÍ

Změnu okolností lze hodnotit jak pomocí objektivních, tak subjektivních kritérií. Na straně jedné je to objektivní kritérium změny samotné a její předvídatelnosti, na straně druhé je zde kritérium spíše subjektivní spočívající v pohledu a postavení zúčastněných stran. Pro hodnocení dopadů změny pro smluvní vztah (tj. jeho další vývoj) je pak žádoucí zkoumat právě obsah a *účel smlouvy*.[24]

---

[20] Viz SCHERMAIER, M. J. in ZIMMERMANN, R.; WHITTAKER, S. *Good Faith in European Contract Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. s. 90. ISBN 0521771900.
[21] Tamtéž.
[22] Viz BEJČEK, J.; HAJN, P. *Jak uzavírat obchodní smlouvy*. 2. vydání. Praha: Linde, 2003. s. 219. ISBN 8072014153.
[23] Viz ELIÁŠ, K. Clausula rebus sic stantibus (Význam změny okolností pro trvání obligace ex contractu). *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 6. s. 151.
[24] Viz TICHÝ, L. Změna okolností a její následky pro smluvní vztahy. In PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK. M. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, s. 273. ISBN 9788024616872.

Účel smlouvy autorka pojímá jako určité východisko pro hodnocení, do jaké míry se změna okolností smluvního svazku dotýká práv, povinností a legitimního očekávání stran. Právě z uvedení účelu smlouvy, pro který smluvní strana vstoupila do smluvního vztahu, lze dovodit, zdali později změněné okolnosti nějakým způsobem zasahují do možnosti, aby byl účel smlouvy naplněn, nebo jsou naopak k zamýšlenému účelu smlouvy indiferentní. Účel smlouvy zde tedy zajisté může figurovat jako poměrně praktické vodítko při posuzování, zdali změněné okolnosti případu odůvodňují modifikaci závazku či jeho případný zánik. Jinými slovy, pokud bude možné buď přímo, či výkladem dovodit, že smlouva sledovala dosažení specifického účelu, bude snazší rozpoznat, zdali mají být změněné okolnosti konkrétního případu brány v potaz, či nikoli.

1.2.1 ZMĚNA OKOLNOSTÍ OPTIKOU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

NObčZ se v otázce nazírání na změnu okolností přiklonil k řešení, jež lze nalézt v prostředcích spontánní unifikace úpravy závazkových vztahů, jako jsou Zásady UNIDROIT, PECL či DCFR. Konkrétně se jedná o legislativní zakotvení tzv. institutu *hardship*, kterýžto úzce souvisí s otázkou nemožnosti plnění. Nikoli však s nemožností plnění v pravém slova smyslu, ale toliko s tzv. hospodářskou nemožností plnění, která vlastně nemožností plnění není, neboť plnění není nemožné, ale pouze obtížné.[25] NObčZ v tomto smyslu stanovuje, že „*Změní-li se po uzavření smlouvy okolnosti do té míry, že se plnění podle smlouvy stane pro některou ze stran obtížnější, nemění to nic na její povinnosti splnit dluh.*“[26]. Zakotvení tohoto pravidla tedy není ničím jiným než zopakováním, že v důsledku hospodářské nemožnosti plnění povinnost plnit nezaniká. Výjimka z této zásady je však obsažena v následujícím textu, a to tak, že „*Dojde-li ke změně okolností tak* ***podstatné****, že změna založí v právech a povinnostech stran* ***zvlášť hrubý nepoměr*** *znevýhodněním jedné z nich buď neúměrným* ***zvýšením nákladů plnění****, anebo neúměrným* ***snížením hodnoty předmětu plnění****, má dotčená strana právo domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě, prokáže-li, že změnu nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit a že skutečnost nastala až po uzavření smlouvy, anebo se dotčené straně stala až po uzavření smlouvy známou (…)*“[27] [zvýr. aut.].

Za inspirativní zdroj pro tuto dikci je možné bez pochybností pokládat články 6.2.1-3 Zásad UNIDROIT, neboť česká verze poměrně věrně kopíruje zde uvedený text.[28] Nedojde-li k obnovení jednání o smlouvě či nevzejde-li z tohoto jednání nová dohoda, může se kterákoliv ze stran obrátit na soud, který může závazek změnit „*obnovením rovnováhy práv a povinností stran*“, či jej dokonce zrušit.[29] Obsahově stejná úprava je vlastní také DCFR.[30]

Tento posun v rámci NObčZ autorka pokládá za velmi významný a zdařilý, nejenom vzhledem k přiblížení se evropským a mezinárodním trendům v oblasti závazkového práva, ale

---

[25] Viz KUBEŠ, V. *Nemožnost plnění a právní norma.* 1. vydání. Praha – Brno: Orbis, 1938. s. 55.
[26] Věta první ust. § 1764 NObčZ.
[27] Viz ust. § 1765 odst. 1 NObčZ.
[28] Art. 6.2.2 UNIDROIT: *There is hardship where the occurrence of events* ***fundamentally alters the equilibrium*** *of the contract either* ***because the cost of a party's performance has increased*** *or because* ***the value of the performance a party receives has diminished****, and (a) the events occur or become known to the disadvantaged party after the conclusion of the contract; (b) the events could not reasonably have been taken into account by the disadvantaged party at the time of the conclusion of the contract; (c) the events are beyond the control of the disadvantaged party; and (d) the risk of the events was not assumed by the disadvantaged party.* [zvýr.aut.]
[29] Viz ust. § 1766 odst. 1 NObčZ.
[30] Book III – 1:110: Variation or termination by court on a change of circumstances.

zejména pro samotnou podstatu tohoto institutu, která umožní pružněji reagovat na neočekávané či nepředvídatelné situace ve smluvních vztazích, které nedosahují takové intenzity, aby s nimi bez dalšího bylo možné spojit zánik závazku např. pro následnou nemožnost plnění. Nově vzniknuvší nerovnováha v právech a povinnostech stran může být právě díky tomuto institutu odstraněna „vybalancováním" do mezí akceptovatelných pro obě smluvní strany.[31]

1.3 SMLOUVA O SMLOUVĚ BUDOUCÍ (*PACTUM DE CONTRAHENDO*)

Smlouva o smlouvě budoucí[32] je chápána jako typová přípravná smlouva[33], jež vytváří přirozené (a za splnění zákonných podmínek legálně vynutitelné) očekávání stran, že později dojde k uzavření budoucí, tzv. realizační smlouvy. Smyslem této přípravné smlouvy je vytvoření zázemí pro pozdější uzavření realizační smlouvy za předem dohodnutých podmínek, jež zásadně není možné jednostranně měnit.[34] Kontrahenti si tedy vytváří v nejistém ekonomickém prostředí určitý prvek právní jistoty, se kterou mohou dále kalkulovat.[35]

ÚČEL SMLOUVY – ZDROJ OBSAHU BUDOUCÍ SMLOUVY

Pro vznik práv a povinností z přípravné smlouvy je nutné splnit několik podmínek stanovených zákonem. Kromě písemné formy je třeba určit dobu, kdy má být budoucí smlouva uzavřena, a zároveň musí být předmět plnění této budoucí smlouvy určen alespoň obecným způsobem. Povinnost k uzavření realizační smlouvy však neexistuje nekonečně dlouho. Jedním z korigujících mechanismů je právě čas, neboť povinnost uzavřít budoucí smlouvu je dána až okamžikem, kdy strana oprávněná vyzvala (v souladu s přípravnou smlouvou) stranu povinnou k uzavření smlouvy. Nehledě k tomu, zdali strana odmítla jednat o uzavření smlouvy oprávněně, či nikoli[36], vzniká možnost domáhat se určení obsahu realizační smlouvy soudem (resp. smlouvou určenou třetí osobou). V tomto ohledu je pak klíčové ust. § 292 odst. 1 ObchZ, v němž je mj. stanoveno, že „*obsah smlouvy se určí podle* ***účelu*** *zřejmě sledovaného uzavřením budoucí smlouvy*" [zvýr. aut.]. Nezbytným je taktéž přihlédnutí k okolnostem případu, jakož i soulad se zásadou

---

[31] Na druhé straně se však vynořuje pochybnost, do jaké míry budou soudy schopny operativně reagovat na požadavek navrátit rovnováhu smluvnímu vztahu. Nedojde-li k poměrně včasné reakci, pak celá tato soudní ingerence bude – dle názoru autorky – postrádat smyslu.

[32] Upravena v ObchZ v § 289 a násl. Úprava v ObčZ je pak obsažena v § 50a.

[33] Viz BEJČEK; HAJN. op. cit. sub 22, s. 150.

[34] Rozsudek NS ze dne 27.10.2010, sp.zn. 33 Cdo 1880/2008.

[35] Z rozsudku NS ze dne 26.11.1998, 2 Cdon 603/1997, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS pod č. 27/2002 se podává, že *pactum de contrahendo* je samostatným smluvním typem, a tedy úprava obsažená v ObchZ není omezena na budoucí smlouvy, jež mají svůj právní základ v ObchZ: „ *Smlouva o uzavření budoucí smlouvy může předcházet smlouvě, jež je podřízena obchodnímu zákoníku, nebo smlouvě, jež má své druhové zakotvení v občanském zákoníku.*" (tudíž se např. smlouva o budoucí kupní smlouvě týkající se nemovitosti bude rovněž řídit ust. § 289 a násl. ObchZ, bude-li se v daném případě jednat o obchodní závazkový vztah). Např. v usnesení NS ze dne 19.4.2012, sp.zn. 23 Cdo 1082/2012, se NS zabýval otázkou, zdali se jednalo o vztah mezi podnikateli a zda v daném případě existovala zřejmá vazba k jejich podnikatelské činnosti, přičemž konstatoval, že „*v dané věci není pochyb o tom, že účastníci právního vztahu jsou podnikatelé a je zřejmé, že se jedná o nákup pozemků pro společnost s ručením omezeným; prodávané pozemky se měly stát součástí obchodního majetku podnikatele a sloužit, byť i nepřímo, k podnikání; odvolací soud tedy správně aplikoval na posuzovanou smlouvu o smlouvě budoucí obchodní zákoník*"). Pro jaký účel je tedy budoucí smlouva zamýšlena, determinuje, jakým právním režimem (obchodně či občanskoprávním) se bude *pactum de contrahendo* řídit.

[36] Odmítla-li povinná strana jednat o uzavření smlouvy neoprávněně, je dána možnost domáhat se současně určení obsahu realizační smlouvy i náhrady škody. U oprávněného odmítnutí je možná toliko jedna z variant.

poctivého obchodního styku. Avšak právě účel, který měl být budoucí smlouvou sledován, bude zaujímat v úvahách o určení obsahu smlouvy významné postavení. Soud bude zkoumat, jaké byly úmysly stran v době uzavření smlouvy, tedy jaký optimální obsah by budoucí smlouva mít měla. Jednoznačně vyjádřený účel budoucí smlouvy bude tedy nástrojem určení obsahu budoucí smlouvy v takové podobě, v jaké by pravděpodobně byl, jednaly-li by strany o smlouvě tak, jak si předsevzaly. Účel smlouvy zde jinými slovy může zabránit tomu, aby bylo jako obsah smlouvy určeno něco, co strany nechtěly a nezamýšlely.

ÚČEL SMLOUVY A ČASOVÝ ASPEKT

Z definičních znaků *pacta de contrahendo* je zřejmé, že nepředvídatelnost budoucnosti musí být rovněž brána v úvahu. V zájmu spravedlivého, vyváženého a férového zacházení se smluvními stranami musí tedy existovat ještě další korekční mechanismus (vedle již zmíněného časového), jak se z dříve „upsaného" vyvázat. Zde přistupuje ke slovu výše popsaná doložka nezměněných okolností. Již dřívější právní teorie zdůrazňovala tyto dva způsoby zániku závazku uzavřít realizační smlouvu, tj. časový a hospodářský. Konkrétně pak bylo zmiňováno, že „*Hospodářsky je povinnost omezena tzv. clausala rebus sic stantibus. To znamená, že povinná strana je zbavena své povinnosti uzavřít smlouvu hlavní, když poměry se tou měrou změnily, že* ***účel jednání, buď výslovně stanovený anebo z okolností patrný, by byl zmařen*** *(…). Poměry musí se změniti po uzavření smlouvy a účel je onen, který sledovala povinná strana oním právním jednáním. Účelem rozumí se zde majetkový stav, kterého oním právním jednáním povinný mínil docílit.*" [37] Stejně tak i dnes zákon počítá s variantou, že se změní okolnosti, z nichž strany při uzavírání smlouvy vycházely, a tudíž není možné po zavázaných stranách *rozumně*[38] požadovat, aby realizační smlouvu uzavřely.[39] Hraničním okamžikem, kdy však může být změna okolností relevantní, je doba pro uzavření budoucí smlouvy stanovená ve smlouvě přípravné.[40] Uvědomění si této skutečnosti je pak významné zejména pro rozhodování soudu, který nemůže vycházet ze změn okolností, které však nastaly až poté, kdy měla být smlouva uzavřena. Co se povahy zániku závazku uzavřít realizační smlouvu týká, jedná se o zcela samostatný, speciální důvod zániku závazku, nastupující *ex lege* za splnění hypotézy, že a) dojde ke kvalifikované změně okolností a b) zavázaná strana tuto změnu ohlásí bez zbytečného odkladu.[41]

Smluvní strany by tudíž měly dbát, aby při uzavírání přípravné smlouvy bylo učiněno zřejmým, pro jaký účel má být budoucí smlouva uzavřena a jaký význam její uzavření pro strany má. Účel a význam smlouvy totiž může být velmi vhodným argumentem pro tvrzení, že došlo ke změně poměrů a uzavření budoucí smlouvy tak ztratilo pro zavázanou stranu smysl. Jelikož i zde bude změna poměrů posuzována objektivně, je žádoucí účel a význam budoucí smlouvy vyjevit dostatečně jasným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti, že kvalifikovaná změna okolností (odůvodňující zánik závazku) vzhledem k zamýšlenému účelu smlouvy skutečně nastala.

---

[37] Viz ROUČEK, F.; SEDLÁČEK. J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, s. 397. ISBN 8085963795.

[38] ObčZ uvádí kritérium jiné, a to, že uzavření smlouvy nelze *spravedlivě* požadovat. Blíže ELIÁŠ, op.cit. sub 26, s.152.

[39] Viz ust. § 292 odst. 5 ObchZ.

[40] Např. rozsudek NS ze dne 22.3.2007, sp.zn. 33 Odo 343/2005. Zde soudy nižších stupňů konstatovaly, že v řízení o nahrazení projevu vůle uzavřít budoucí smlouvu (jednalo se o občanskoprávní spor) jsou relevantní všechny změny až do vyhlášení rozhodnutí v řízení. NS však tato rozhodnutí zrušil.

[41] Rozsudek NS ze dne 23.3.2010, sp.zn. 23 Cdo 2869/2009.

1.4 SMÍŠENÉ A ZÁVISLÉ SMLOUVY

Interpretačním nejasnostem může účel smlouvy zamezit rovněž v případě smluv, které spolu vzájemně souvisí. V zásadě sice platí, že smlouvy uzavírané při jednom jednání, resp. zahrnuté do téže listiny, jsou posuzovány samostatně[42], avšak může nastat (a v praxi často nastává) situace, kdy několik smluv tvoří vzájemně provázaný, funkčně spojený celek. Nejedná se však o jakoukoliv ekonomickou spjatost smluv.[43] U těchto smluv platí zásada jiná, a to taková, že vznik každé z těchto smluv (či vznik pouze některé z nich) je podmínkou vzniku ostatních, a zároveň zánik jedné či několika smluv způsobuje zánik ostatních.[44] Jelikož se však jedná o výjimku z pravidla, musí být u těchto *věcně závislých smluv*[45] nepochybné, že jsou existenčně spjaté. Zákon v této souvislosti vychází jednak z povahy těchto smluv či *stranám známého účelu* smluv. Vycházet v tomto případě z povahy smluv může být v některých případech zavádějící, neboť strany mohou být při sjednávání svých vzájemných závazků velmi kreativní, a tudíž v případě sporu nemusí být snadné prokázat, že z povahy smluv objektivně vyplývalo, že jsou vzájemně závislé.

Z ÚČELU SMLOUVY LZE USUZOVAT NA ZÁVISLOST SMLUV

Podstatně snazší pozice pro tvrzení, že smlouvu nebylo možné posuzovat samostatně, ale toliko v závislosti na smlouvě jiné, se jeví v případě výslovně vymezeného účelu těchto smluv. Zákon zde nepočítá s implicitním vyplynutím účelu smlouvy, ale přímo požaduje, aby stranám byl tento účel znám. Bude-li tento účel vymezen např. v preambuli tvrzených závislých smluv, bude na první pohled jasné, že se jedná o smlouvy věcně závislé.

Z judikatury lze zmínit rozsudek NS, sp.zn. *32 Odo 1340/2005*[46], z něhož je patrna nejistota soudů nižšího stupně hodnotit smlouvy jako závislé bez tohoto výslovného konstatování ve smlouvě, kdy až NS dovodil existenci závislých smluv s ohledem na charakter oboru podnikání žalobkyně, který naznačoval, za jakým účelem byly smlouvy sjednávány.

---

[42] Viz ust. § 275 odst. 1 ObchZ.

[43] Rozsudek NS ze dne 30.3.2011, sp.zn. 23 Cdo 1769/2010: „*Závislé jsou smlouvy, kdy vznik jedné z nich, pokud by nevznikla i druhá smlouva, nemá hospodářský smysl a současně zánik jedné ze smluv bez splnění musí vyvolat zánik i další smlouvy nebo smluv, protože jejich izolované splnění by nemělo rovněž hospodářský význam.*“.

[44] Viz ust. § 275 odst. 2 a 3 ObchZ.

[45] Viz POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, P., ČÁP, Z. et al. *Obchodní zákoník. Komentář, 2. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. s. 1300. ISBN 9788073574918.

[46] Rozsudek NS ze dne 28.11.2007, sp.zn. 32 Odo 1340/2005. V tomto rozhodnutí strany uzavřely dvě smlouvy. V první smlouvě byla žalovaná povinna dodat žalobkyni zboží (na základě později uzavřených kupních smluv) k výrobě televizního pořadu žalobkyně. Tato smlouva pro nedostatečně určité vymezení zboží byla hodnocena jako smlouva rámcová. Druhá smlouva pak byla smlouvou inominátní, v níž se žalobkyně zavázala převést na žalovanou práva k užití pořadu. Z účelu smluv vyplynulo, že byly smlouvami závislými, tedy vznik jedné z těchto smluv (tj. jednotlivých kupních smluv navazujících na rámcovou smlouvu) podmiňoval vznik druhé smlouvy. Jestliže si strany z této smlouvy poskytly plnění (ačkoli nedošlo k uzavření kupní smlouvy), jednalo se o plnění z neplatné smlouvy a soud měl nárok posoudit jako bezdůvodné obohacení dle ust. § 457 ObčZ.

2. ZAJIŠTĚNÍ OBCHODNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAHŮ

2.1 SMLUVNÍ POKUTA A MODERAČNÍ PRÁVO SOUDU

Významným aspektem, v němž může vyslovení účelu smlouvy sehrát positivní úlohu, je taktéž otázka přiměřenosti smluvní pokuty v souvislosti s moderačním právem soudu. Obchodní zákoník moderaci smluvní pokuty (poměrně skromně) upravuje tak, že „*nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 373 a násl.*“[47]. Jedná se o úpravu speciální k režimu občanskoprávnímu, který ve vztazích jemu podřízených možnost moderovat smluvní pokutu neposkytuje (zde je řešením vyslovení neplatnosti dohody o smluvní pokutě ve smyslu ust. § 39 ObčZ).[48]

KRITÉRIUM HODNOTY A VÝZNAMU ZAJIŠŤOVANÉ POVINNOSTI U SOUDŮ

Zákon neukládá, aby při snižování smluvní pokuty bylo přihlédnuto k jiným kritériím, než k *hodnotě a významu zajišťované povinnosti*. Na první pohled však není zcela jednoznačné, jaké faktory mají být při posuzování hodnoty a významu zajišťované povinnosti brány v potaz. Judikatura v této souvislosti nabídla algoritmus, jak postupovat při snižování smluvní pokuty, resp. jaký myšlenkový postup má soud dodržet a jaká kritéria má v jednotlivých stádiích rozhodování vzít v úvahu. V předmětném rozhodnutí (rozsudek NS, *sp.zn. Odo 40/2004*[49]) soud konstatoval, že rozhodování o snížení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty zahrnuje tři fáze: „*V první fázi soud řeší otázku, zda byla sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta. Pro toto posouzení zákon žádná kritéria nestanoví; závěr o tom, zda je sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta, je tedy věcí volného uvážení soudu. Posouzení otázky (ne)přiměřenosti smluvní pokuty závisí na okolnostech konkrétního případu, zejména na důvodech, které ke sjednání posuzované výše smluvní pokuty vedly a na okolnostech, které je provázely. (…) V případě, kdy soud dojde k závěru o nepřiměřenosti smluvní pokuty, nastupuje druhá fáze jeho rozhodování, kdy posoudí, zdali použije svého moderačního práva či nikoli, tj. zdali nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu sníží. (…) Bude-li výsledkem druhé fáze rozhodování soudu jeho závěr, že svého moderačního práva využije, nastupuje poslední třetí etapa jeho rozhodování, kdy posuzuje, až kam (v jakém rozsahu) nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu sníží. Teprve v této fázi rozhodování je soud ze zákona povinen přihlédnout k hodnotě a významu zajišťované povinnosti (…).*“

Nejvyšší soud tedy striktně odděluje fázi posuzování (ne)přiměřenosti smluvní pokuty, kdy kritérium hodnoty a významu zajišťované povinnosti chápe toliko jako kritérium fakultativní, kdežto u samotného snižování smluvní pokuty jej považuje za prvořadé a rozhodující.[50] Autorka tuto separaci myšlenkového procesu nepovažuje za příliš přínosnou, když rozhodnutí soudu by mělo ve všech fázích zohledňovat relevantní okolnosti případu, tedy i hodnotu a význam

---

[47] Znění ust. § 301 ObchZ. ObchZ obsahuje pouze *Některá ustanovení o smluvní pokutě* k obecné úpravě smluvní pokuty v ObčZ.

[48] Srov. např. rozsudek NS ze dne 27.11.2009, sp.zn. 23 Cdo 4038/2007.

[49] Rozsudek NS ze dne 18.1. 2005, sp.zn. 32 Odo 400/2004.

[50] Blíže ke kritériím pro určení přiměřenosti smluvní pokuty NOVÁČEK, R. Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*, 2002. č. 3. s. 118.

povinnosti zajištěné smluvní pokutou, jinými slovy pojmout celý případ komplexně. Představa, že soud v první fázi rozhodování nebude přihlížet k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a tudíž neshledá její nepřiměřenost (byť by tato ve třetí fázi moderaci odůvodňovala) je přinejmenším absurdní. Lze uvažovat i opačnou variantu, kdy by soud pokládal smluvní pokutu za nepřiměřenou, avšak pro kritéria jiná, než je hodnota a význam zajišťované povinnosti, přičemž zohlednění pouze těchto kritérií v třetí fázi by soudu snížení smluvní pokuty zapovídalo (neboť hodnota a význam zajišťované povinnosti samy o sobě nepřiměřenost neodůvodňovaly).[51]

V dalším rozhodnutí[52] NS odmítl zohlednit jiná kritéria než hodnotu a význam zajišťované povinnosti, když dospěl k závěru, že „*při úvaze o rozsahu snížení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty je nutno vycházet pouze z kritérií určených ustanovením § 301 ObchZ; žádná další kritéria, tedy ani požadavek „vyváženosti smlouvy", nemohou být zohledňována.*"

Ve vztahu k posuzování přiměřenosti smluvní pokuty NS vyložil, že je třeba přihlédnout zejména k „ *účelu smluvní pokuty, k okolnostem, za nichž byla sjednána*"[53], „*celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a* ***účelu****, který sledoval*"[54] či „*výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti*"[55].

Obdobně v rozsudku NS, *sp.zn. 32 Cdo 1002/2008*[56] soud dovodil, že není možné „*použití moderačního oprávnění založit pouze na výši vzniklé škody nebo pouze na výši (byť uhrazeného) úroku z prodlení, aniž by výši smluvní pokuty též poměřoval hodnotou a významem zajišťované povinnosti*." V daném případě rovněž NS vytkl soudům nižšího stupně, že sice odůvodnily rozhodnutí o snížení smluvní pokuty odkazem k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, ničeho však o tomto neuvedly a výši smluvní pokuty, stejně tak jako rozsah jejího snížení, těmito faktory nepoměřovaly.

V rozsudku NS, *sp.zn. 32 Cdo 4469/2010*[57], bylo zdůrazněno, že ust. § 301 ObchZ patří k normám s *relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou*, a tudíž je zde zvýšený požadavek na kvalitu odůvodnění soudního rozhodnutí, a vytkl odvolacímu soudu tuto nedůslednost v odůvodnění, když konstatoval, že„*lakonické konstatování, toliko slovy zákona, že výše smluvní pokuty odpovídá hodnotě a významu zajišťované povinnosti, přezkum úvahy odvolacího soudu neumožňuje*".

INTERPRETACE POJMŮ HODNOTY A VÝZNAMU ZAJIŠŤOVANÉ POVINNOSTI

Z judikatury tedy vyplývá, že hodnota a význam zajišťované povinnosti patří ke klíčovým kategoriím u moderace smluvní pokuty. Při rozhodování o snížení smluvní pokuty zaujímají privilegované postavení, a nemohou tedy být v odůvodnění rozhodnutí opomenuty. Z povahy věci však není možné poskytnout vyčerpávající definici elementů, které se pod těmito pojmy skrývají, a tedy je nutné vyslovit – jako v mnoha dalších případech – okřídlený požadavek spočívající v přihlédnutí ke všem okolnostem konkrétního případu. A právě zde se může vynořit

[51] Srov. PATĚK, D. Moderace smluvní pokuty dle Nejvyššího soudu (kritický pohled). *Obchodní právo.* 2010, č. 2. s. 5.
[52] Rozsudek NS ze dne 14.12.2006, sp.zn. 29 Odo 1105/2003.
[53] Rozsudek NS ze dne 13.11.2009, sp.zn. 21 Cdo 4956/2007.
[54] Rozsudek NS ze dne 27.11.2003, sp.zn. 33 Odo 890/2002.
[55] Rozsudek NS ze dne 22.11.2006, sp.zn. 33 Odo 61/2005.
[56] Rozsudek NS ze dne 9.4.2009, sp.zn. 32 Cdo 1002/2008.
[57] Rozsudek NS ze dne 18.10.2011, sp.zn. 32 Cdo 4469/2010.

další přidaná hodnota vyjádřeného účelu smlouvy, který je způsobilý obhájit, že hodnota a význam zajišťované povinnosti zasluhují, aby smluvní pokuta byla shledána přiměřenou, resp. byla soudem na odpovídající úroveň snížena. V případě posuzování *hodnoty* zajišťované povinnosti, může být situace jednodušší, nikoli však ve všech případech. Hodnota může být jistě vyjádřena výší peněžitého plnění (např. u zajištění zaplacení kupní ceny) či penězi oceněného nepeněžitého plnění (např. v případě zajištění dodání zboží).[58] Toto však nemusí být jediné měřítko. *Význam* zajišťované povinnosti je pak v komentářové literatuře posuzován podle toho, zdali se jedná o zajištění hlavní smluvní povinnosti či povinnosti vedlejší.[59] Ačkoliv hodnota a význam zajišťované povinnosti jsou obsahově velmi blízkými pojmy, *význam* povinnosti patrně více zdůrazňuje subjektivní prvek.[60]

Z jiného úhlu pohledu je možné chápat *hodnotu* zajišťované povinnosti v souvislosti s jinými okolnostmi případu, zejména pak s chápáním smluvní pokuty jako paušalizované náhrady škody. Pro případ, že je akcentována právě tato funkce smluvní pokuty (tj. neodklonily-li se strany od řešení nabídnutého zákonem), je dle postoje autorky nutné zaobírat se otázkami týkajícími se kalkulace náhrady škody v době sjednání dohody o smluvní pokutě. Tento náhled odpovídá *common law* konceptu *liquidated damages*, jehož smyslem je právě paušalizovaná náhrada škody, a nikoli hrozba sankce nutící dlužníka plnit smluvní povinnosti.[61] U tohoto konceptu pak není významné, zdali škoda skutečně vznikla a v jaké výši, to ovšem za předpokladu, byly-li splněny podmínky pro *liquidated damages clauses*[62], mezi něž mj. patří, že suma byla sjednána jako předpokládaný odhad pravděpodobných škod. I když v českém prostředí smluvní pokuta plní i jiné funkce, tj. působí také jako pohrůžka sankcí, jeví se však, že judikatura nakládá se smluvní pokutou, kterážto podstatně převyšuje předpokládanou škodu, jako se smluvní pokutou nepřiměřenou.[63] Tento závěr však lze uvést bez korekcí toliko pro sféru občanskoprávních vztahů. Důležité je podotknout, že není významné, jaká škoda skutečně vznikla, ale jaká škoda byla rozumně předvídatelná. Co se obchodněprávního režimu týká, zde je škoda chápána spíše jako limit, pod který není možné smluvní pokutu snížit, nikoli však jako kritérium přiměřenosti smluvní pokuty.[64]

V kontextu *hodnoty* zajišťované povinnosti je tedy představitelné zahrnout pod tento pojem také předpokládanou škodu (byť by škoda nakonec nevznikla).

ÚČEL SMLOUVY V KONTEXTU PROPOJENÉHO DODAVATELSKÉHO SYSTÉMU

V úvahu může přicházet následující situace: Strany uzavřou kupní smlouvu na dodávku elektrotechnického zařízení za kupní cenu řádově v desítkách tisíc korun. Kupující má v úmyslu toto zařízení instalovat do jiného technologického zařízení v hodnotě několika stovek tisíc korun.

---

[58] Viz POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, P., ČÁP, Z. et al. op. cit. sub 45, s. 1341.
[59] Viz POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, P., ČÁP, Z. et al. op. cit. sub 45, s. 1341.
[60] Viz PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. s 77. ISBN 8071795380.
[61] Viz ČECH, P. K přiměřenosti smluvní pokuty. *Právní rádce*. 2008, č. 5. s. 24.
[62] Viz KOMAROV, A. The Limitation of Contract Damages in Domestic Legal Systems and International Instruments. In Cunnington, R.; Saidov, D. (eds.) *Contract Damages: Domestic and International Perspectives*. Oxford: Hart Publishing, 2008. s. 258. ISBN 9781841137414. Klauzule, jejichž účelem by bylo stranu nutit ke splnění povinnosti, jsou v tomto systému považovány za právně nevymahatelné.
[63] Viz ČECH, P. op. cit. sub 61, s. 24.
[64] Viz ČECH, P. op. cit. sub 61, s. 28.

Toto elektrotechnické zařízení má být dále umístěno do výrobní linky, jejíž další komponenty jsou dodávány jinými dodavateli v naplánovaných časovaných harmonogramech tak, aby dokončení výrobní linky proběhlo do určitého data. V prvém uvažovaném případě prodávající onoho prvotního zařízení o tomto složitém komplexu vztahů ví, neboť je ve smlouvě vyjádřeno, za jakým účelem má být toto zařízení dodáno. V druhém případě zůstala tato informace skryta. Mezi stranami je pro případ porušení povinnosti dodat zařízení včas sjednána smluvní pokuta ve výši desetinásobně vyšší než je hodnota předmětného zařízení. Prodávající zařízení včas nedodá. Kupující žádá zaplacení smluvní pokuty ve stanovené výši. Prodávající požaduje její snížení s odůvodněním, že hodnota předmětného zařízení je mnohonásobně nižší než výše smluvní pokuty. U první varianty, kdy byl prodávající seznámen s účelem smlouvy, si byl vědom, jaká potenciální škoda může vzniknout, tedy znal hodnotu a význam svého plnění pro kupujícího. Soud by tedy neměl konstatovat, že hodnota a význam zajišťované povinnosti neodůvodňují smluvní pokutu v žalované výši, neboť hodnota zajišťované povinnosti byla vyšší než samotná hodnota předmětu plnění. Naopak u druhé varianty, kdy prodávající si účelu smlouvy nebyl vědom, by bylo možné zvažovat moderaci smluvní pokuty právě pro několikanásobně nižší hodnotu předmětu plnění.

Ve vztahu ke zhotoviteli může dále účel smlouvy odůvodňovat, proč byla sjednána překvapivě nízká smluvní pokuta, jedná-li se např. o dodání nevyzkoušeného provozního celku, jenž má být poprvé testován v provozních podmínkách.[65]

VAZBA ÚČELU SMLOUVY A URČITÉHO VYMEZENÍ ZAJIŠŤOVANÉ POVINNOSTI

Zároveň je žádoucí zmínit účel smlouvy u náležitostí řádného sjednání smluvní pokuty. Smluvní pokuta, má-li být sjednána platně, musí pregnantně vymezovat, na základě porušení jaké povinnosti na ni vznikne právo. Zajišťovaná smluvní povinnost tedy musí být jednoznačně identifikována.[66] Není-li zcela jednoznačně vymezeno, jakou povinnost smluvní pokuta zajišťuje, hrozí riziko vyslovení neplatnosti ujednání o smluvní pokutě. Může být tedy v jistém ohledu riskantní, sjednají-li si strany smluvní pokutu pro případ porušení povinnosti vyjádřené účelem smlouvy, aniž by tato povinnost byla vymezena nepochybným způsobem.

Lépe lze tuto úvahu demonstrovat na rozsudku NS, *sp.zn. 29 Odo 957/2003*[67], jenž se týkal koupě zdravotnického zařízení. Strany si v tomto případě vymezily, že „***účelem** kupní smlouvy je zajistit poskytování zdravotní péče žalovaným ve stanoveném spádovém území nejméně po dobu 10 let od účinnosti kupní smlouvy s tím, že privatizovaný majetek bude po tuto dobu sloužit jako zdravotnické zařízení*“. Pro případ porušení povinnosti vymezené tímto článkem byl kupující povinen uhradit smluvní pokutu ve výši 8 250 000 Kč. Tento účel však nebylo možné pro havarijní stav objektu naplnit. Soudem prvního stupně byla kupujícímu uložena povinnost smluvní pokutu ve stanovené výši zaplatit. Soud druhé instance však smluvní pokutu nepřiznal. Jeho odůvodnění však nepůsobí vnitřně konzistentně. Odvolací soud jednak shledal, že „*ujednání předmětného článku smlouvy pro případ porušení povinností je vyjádřeno určitým způsobem*“, přičemž připustil, „*že sice nelze vyloučit závěr o*

[65] Viz MAREK, K. *Smluvní obchodní právo: kontrakty*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 242-243. ISBN 9788021042681.

[66] Blíže ČECH, P. K určitosti dohody o smluvní pokutě. *Právní rádce*. 2008, č. 3. s. 11-21.

[67] Rozsudek NS ze dne 24.11.2005, sp.zn. 29 Odo 957/2003.

neurčitosti rozsahu závazku k zajištění lékařské péče, vzhledem k dalším svým závěrům však přesný závěr v tomto směru neměl za nutný" [smluvní pokutu nepřiznal pro nemožnost plnění závazku – pozn. aut.]. V následující části odůvodnění však soud konstatoval, že „*v daném případě žalovaný neporušil svůj ne zcela určitý (co do rozsahu a podmínek) a v dané době nesplnitelný závazek a že tedy žalobci právo na požadovanou smluvní pokutu nevzniklo*". Nejeví se tedy překvapivým, že NS toto rozhodnutí odvolacího soudu pro jeho nedůslednost a vnitřní rozpornost zrušil, když na jedné straně odvolací soud dospěl k závěru, že zajišťovaná smluvní povinnost byla sjednána *určitým způsobem*, stejným dechem však prohlásil, že kupující neporušil svůj *nezcela určitý* závazek.

Zde by autorka doporučila neprolínat vymezení účelu smlouvy a konkrétního vymezení smluvních povinností. Odvozovat nárok na smluvní pokutu z porušení účelu smlouvy může být (jak bylo nastíněno v předchozí kauze) poněkud riskantní. Účel smlouvy totiž ze své podstaty nemůže být způsobilý splnit požadavek určitého vymezení smluvní povinnosti. Nadto v něm ani nemusí být žádná konkrétní povinnost obsažena. Vymezení účelu ve smlouvě by mělo fungovat jako vodítko v pochybnostech, kdy z textu smlouvy samé nejsou některé otázky vyjádřeny jasně a srozumitelně, či nejsou vyjádřeny vůbec. Dojde-li k porušení zajišťované smluvní povinnosti a zároveň vznikne pochybnost o jejím přesném obsahu, bude jistě možné (a žádoucí) definovat tuto povinnost s přihlédnutím k celkovému kontextu smlouvy, tedy i k účelu smlouvy.

Účel smlouvy tedy může být ve vazbě na smluvní pokutu velmi přínosným ukazatelem při hodnocení *hodnoty a významu* zajišťované povinnosti. Jelikož jsou tyto pojmy zásadní pro případnou moderaci smluvní pokuty soudem, přičemž tyto pojmy patří do sféry pojmů obtížně definovatelných, lze doporučit straně, v jejímž zájmu je smluvní pokuta sjednána, aby usilovala o uvedení účelu ve smlouvě, který je s to odůvodnit a obhájit výši smluvní pokuty v obchodních závazkových vztazích.

SMLUVNÍ POKUTA V NOBČZ

V textu NObčZ byla ve své podstatě převzata právní úprava smluvní pokuty[68] obchodního zákoníku. Nově tedy bude dána možnost moderace smluvní pokuty ve všech vztazích, přičemž opět budou jako hlediska sloužit hodnota a význam zajišťované povinnosti. Výslovně je v NObčZ obsaženo, že smluvní pokuta může být sjednána i v jiném než peněžitém plnění a také, že soud je oprávněn smluvní pokutu snížit pouze na návrh dlužníka.

[68] Viz §§ 2048 až 2052 NObčZ. Smluvní pokuta je obsažena v oddílu nesoucím název Utvrzení dluhu, kde je zařazena k *uznání dluhu*.

3. ZÁNIK OBCHODNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAHŮ

3.1 SPLNĚNÍ

V obchodním zákoníku je kogentním způsobem upraveno, že závazek zanikne, je-li splněn *řádně* a *včas*.[69] Zatímco o včasnosti plnění bude řeč posléze, v této části práce by se autorka ráda věnovala vlastnostem řádného plnění. Smyslem následující kapitoly bude analýza, do jaké míry má účel smlouvy vliv na posouzení, zdali bylo poskytnuto plnění náležité, či zda naopak bylo plněno s vadami. Tato analýza bude opět demonstrována na příkladech smlouvy kupní, resp. smlouvy o dílo.

Jádrem této kapitoly je analýza vztahů mezi účelem smlouvy a případy, kdy je předmět plnění závazku určen podle druhu. Je-li předmět plnění určen genericky, pak je určen údajem *druhu, jakosti a množství*.[70] V obecných ustanoveních závazkových vztahů ObchZ pro genericky určená plnění stanovuje, že „*dlužník je povinen poskytnout věřiteli věc, jež se hodí pro účely, pro něž se věc téhož druhu zpravidla používá na základě obdobných smluv*.[71] I když se o specifickém účelu vyjádřeném ve smlouvě toto ustanovení nezmiňuje, lze dovodit, že speciální účel bude mít přednost. Zákonný text pak blíže rozpracovává toto obecné ustanovení u případu kupní smlouvy, u níž je pak specifický smluvní účel výslovně uveden.

V ust. § 420 odst. 1 ObchZ je uvedeno, že prodávající je povinen dodat kupujícímu zboží v množství, jakosti a provedení, jak je určeno ve smlouvě. Následující odstavec[72] se pak vypořádává se situací, kdy se smlouva s konkrétními parametry jakosti či provedení dostatečně nezabývá. Jako podpůrné pravidlo se zde uplatní, že prodávající je povinen dodat zboží předně v takové jakosti a provedení, jež se „*hodí pro účel stanovený ve smlouvě*“, a teprve tehdy, není-li tento účel ve smlouvě stanoven, je jeho povinností dodat zboží hodící se k účelu, k jakému se takové *zboží zpravidla užívá*. NObčZ zvolil mírně odlišnou dikci, kdy prodávající (není-li sjednáno jinak) plní v jakosti a provedení vhodných pro účel *patrný* ze smlouvy, jinak pro účel *obvyklý*.[73]

Nabízí se tedy další námět pro potenciální využití uvedení účelu ve smlouvě. Je možné si položit otázku, zdali může vymezení účelu ve smlouvě sanovat případnou nedostatečnou konkretizaci předmětu plnění a zdali se může osoba dovolávat, že poskytnuté plnění nesplňuje všechny náležitosti i bez toho, že by tyto náležitosti předmětu plnění byly výslovně dojednány.

NÁHLED DO MEZINÁRODNÍHO KONTEXTU

V této souvislosti pokládá autorka za prospěšné obrátit se k mezinárodně-právním dokumentům za účelem nalézt v těchto dokumentech další možný úhel pohledu na vztah účelu smlouvy a vlastností předmětu plnění.

CISG se tímto prvkem, tj. souladem dodaného zboží se zbožím smluveným, zabývá v čl. 35.[74] Není ničím překvapivým, že v souladu s autonomií smluvních stran při uzavírání

---

[69] Viz ust. § 324 odst. 1 ObchZ.
[70] Viz FIALA, J. et al. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vydání. 2002. Brno: Masarykova univerzita. s. 210. ISBN 8021027932.
[71] Viz ust. § 328 ObchZ.
[72] Viz ust. § 420 odst. 2 ObchZ.
[73] Viz ust. § 2095 NObčZ.
[74] Čl. 35 CISG: (2) Pokud se strany nedohodly jinak, zboží neodpovídá smlouvě, ledaže
a) se hodí pro účely, pro něž se používá zpravidla zboží téhož provedení;

obchodů, klade i CISG stejně jako ObchZ na prvé místo ujednání stran. Až jako podpůrný prostředek se stejně jako v režimu ObchZ uplatní pravidlo o účelu smlouvy. V podstatě stejné pravidlo, s jakým pracuje CISG, je vlastní také jiným národním právním úpravám. Jako příklad lze uvést britský *Sale of Goods Act 1979*.[75]

Nicméně zatímco úprava kupní smlouvy v českém podání si vystačí s prostým konstatováním, že – za předpokladu neexistence jiného smluvního ujednání – je prodávající povinen dodat zboží hodící se pro účel stanovený ve smlouvě, jsou oba uvedené dokumenty (jak CISG, tak *Sale of Goods Act 1979*) v tomto smyslu nepatrně obsáhlejší. Na rozdíl od české úpravy je v těchto dokumentech obsažen určitý prvek, který reflektuje faktický vztah a postavení stran. Tento (dle názoru autorky) subjektivní prvek určitým způsobem koriguje účinky účelu smlouvy ve vztahu k požadavkům na jakost a provedení zboží. Odpovědnost za výběr odpovídající jakosti a provedení sice nechává na prodávajícím, avšak pouze tehdy, pokud z okolností případu nevyplývá, že se kupující *nespoléhal* nebo *by od něj nebylo rozumné se spoléhat* na odbornost a úsudek prodávajícího.

NÁHLED ROZUMNÉ OSOBY

Zpravidla se vychází z pozice tzv. rozumné osoby (nacházející se ve srovnatelných podmínkách, mající potřebné znalosti a znající příslušné zvyklosti), která je z účelu uvedeného ve smlouvě schopná dovodit, zda určité zboží bude z hlediska jakosti a provedení tomuto účelu vyhovovat. ObchZ pouze podpůrně určuje, že jakost a provedení zboží se má hodit pro účel stanovený ve smlouvě. Nic nenasvědčuje tomu, že by se do úvahy měla brát jiná kritéria. Lze si však představit určité kategorie případů, kdy toto řešení nebude úplně přiléhavé. Je možné uvažovat následující situaci: Kupující si od prodávajícího objedná určité zboží, které se však obecně nabízí ve velké škále jakosti a provedení. Kupující je v tomto oboru odborníkem a je mu známo, jaké vlastnosti by zboží mělo mít. Kupujícímu je známo, že prodávající není specialistou v okruhu činností kupujícího. Nicméně nevybere si konkrétní typ zboží, ale velmi pregnantně vymezí účel použití tohoto zboží ve smlouvě. Prodávající, který toto zboží dodává pro nejrůznější účely, nakonec nezvolí správnou jakost či provedení zboží (byť byl v dobré víře, že tak činí). Znalecký posudek by poté určil, že prodávajícím vybraný typ zboží by nikdy nemohl vyhovovat sjednanému účelu.

I v tomto případě bude nutné od stran vyžadovat potřebnou míru profesionality. Co když je však kupující „větším“ odborníkem než prodávající? Bude prodávající i v tomto případě odpovídat za nevhodně vybrané zboží? Kupující by nesoulad vybraného zboží s účelem smlouvy rozpoznal, přičemž s možností, že prodávající zvolí zboží špatně, kupující počítal. Bude třeba vycházet z okolností konkrétního případu a zvažovat, zdali prodávající postupoval s požadovanou mírou odborné péče a zdali je i v tomto případě spravedlivé žádat po

---

b) se hodí **pro zvláštní účel**, o kterém byl prodávající **výslovně nebo jinak uvědoměn** v době uzavření smlouvy s výjimkou případů, kdy z okolností vyplývá, že kupující se **nespoléhal,** nebo kdyby **nebylo od něj rozumné**, aby spoléhal na **odbornost** a **úsudek prodávajícího**; (…) [zvýr. aut.]

[75] Čl. 14 (3) Sale of Goods Act 1979: Where the seller sells goods in the course of a business and the buyer, **expressly** or **by implication**, makes known to the seller any **particular purpose** for which the goods are being bought, there is an implied condition that the goods supplied under the contract are reasonably fit for that purpose, **whether or not that is a purpose for which such goods are commonly supplied**, except where the circumstances show that the buyer **does not rely**, or that it is **unreasonable** for him to rely, on the **seller's skill or judgment**.[zvýr. aut.]

prodávajícím, aby odpovídal. Zdali naopak nebylo od kupujícího nedostatečně profesionální, že se ve výběru typu zboží sám neangažoval, resp. si nevybral jiného smluvního partnera.

Jiná situace by vznikla, pokud by si strany byly (v míře odbornosti) rovny. Zde by v úvahu přicházejícím řešením bylo opět hledisko rozumné osoby. Bude lhostejné, že prodávající nerozpoznal, že nedodává pro účel smlouvy vyhovující zboží, pokud by tuto skutečnost rozpoznat měl. Hledisko profesionality se uplatní v tom smyslu, že pokud by rozumná osoba v postavení prodávajícího rozpoznala, jaké vlastnosti má zboží mít, aby vyhovovalo účelu smlouvy, pak by nemohlo být bráno v potaz, že konkrétní prodávající tyto vlastnosti nerozpoznal (právě proto, že je rozpoznat měl).

ÚČEL SMLOUVY – EXPLICITNĚ NEBO IMPLICITNĚ?

Další nezbytnou poznámkou je odpověď na otázku, jakým způsobem má být účel ve smlouvě vyjádřen. Jinak řečeno, zdali je třeba účel ve smlouvě vymezit výslovně, či zdali ho strany mohou dovodit z jednání či jiných okolností případu. Vzhledem k tomu, že ObchZ hovoří o účelu stanoveném ve smlouvě, má autorka za to, že není nezbytné výslovně tento účel sjednávat a je možné jej dovodit i z okolností případu. Pokud by zákonodárce zamýšlel výslovné vyjádření tohoto účelu ve smlouvě, použil by tuto dikci (jako je tomu např. u zmaření účelu smlouvy, kde je požadováno právě výslovné vyjádření). Účel může být tudíž ve smlouvě obsažen i implicitně. Avšak případné prokazování, že účel byl skutečně implicitním způsobem zahrnut při uzavírání smlouvy, bude nést strana tvrdící existenci specifického účelu. Také je třeba podotknout, že zvláštní účel, kterému má určité zboží sloužit, musí vyplynout již v době vzniku kontraktu. Pozdější připomínky a požadavky kupujícího by mohly mít relevanci, pokud by v tomto ohledu došlo k odpovídající změně smlouvy. Pouhé sdělení kupujícího po okamžiku uzavření smlouvy, že zboží má sloužit specifickému účelu, nemůže být dostačující.[76]

I tehdy, je-li účel, kterému má zboží sloužit, ve smlouvě stanoven, musí být bráno v úvahu i chování kupujícího. Jiná situace nastane, pokud kupující prodávajícímu přenechá volné pole působnosti a toliko dá prodávajícímu na vědomí účel, pro nějž zboží požaduje. Jestliže však kupující vystupuje aktivně při výběru konkrétního zboží, vyzkouší si zboží před případnou koupí, zasahuje či jinak ovlivňuje výrobní proces či trvá na zboží určité značky[77], může vzniknout určitý konflikt mezi zbožím hodícím se pro účel smlouvy a mezi zbožím, na němž trvá kupující. Je povinností prodávajícího jako profesionála dodat zboží splňující kritéria pro vymezený smluvní účel. Prodávající by měl tedy rozpoznat případnou nevhodnost pokynů či požadavků kupujícího a tyto skutečnosti kupujícímu sdělit. Účel stanovený smlouvou by měl být pro prodávajícího rozhodujícím elementem pro výběr vhodného předmětu plnění. Až tehdy, pokud by kupující trval na plnění odlišném od plnění, jež vybral prodávající, mohlo by touto cestou dojít ke změně smlouvy a účel vymezený smlouvou by již nemohl v původní míře sloužit jako měřítko, zdali bylo poskytnuto plnění v odpovídající jakosti a provedení.

---

[76] Viz SCHWENZER in SCHLECHTRIEM, P.; SCHWENZER, I. H. *Commentary on the UN convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 2 nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2005. s. 422. ISBN 0199275181.
[77] Tamtéž.

ÚČEL VE SMLOUVĚ STANOVENÝ VERSUS KONKRÉTNÍ POŽADAVEK KUPUJÍCÍHO

Za velmi zajímavý je v této souvislosti možné považovat případ rozhodovaný NS, *sp.zn. 32 Odo 725/2004*[78], v němž sice NS aplikoval právě CISG, avšak závěry z tohoto rozsudku jsou dle mínění autorky použitelné i pro aplikaci ObchZ. Žalovaná jako kupující si od žalobkyně objednala pro vybavení hotelu koberce. V objednávce bylo specifikováno množství, v jakém mají být koberce dodány a také umístění těchto koberců (hotelové pokoje, chodby, schodiště). V objednávce však byla uvedena i konkrétní značka objednávaných koberců. Koberce však v provozu nesplňovaly podmínky tzv. zátěžových koberců, a tak kupující žádala slevu z kupní ceny. Soud prvého stupně shledal, že mezi stranami byla uzavřena kupní smlouva na tzv. zátěžové koberce, neboť z obsahu smlouvy vyplynul účel, pro jaký mají být koberce dodány (chodby, schodiště apod.). Slevu z kupní ceny tudíž žalované přiznal a žalobu na doplacení kupní ceny zamítl. Odvolací soud však tento náhled nesdílel. Dovodil, že mezi stranami nemohlo dojít k objednávce tzv. zátěžových koberců, když objednávka kupující obsahovala konkrétní název značky, od které měly být koberce dodány, přičemž koberce této značky nejsou koberci zátěžovými. Pokud tedy kupující objednala koberce nezátěžové, nemohla poté namítat, že zátěžovými nejsou. Objednávkou konkrétní značky byla určena jakost koberců. Odvolací soud dovodil, že „*označení koberců jejich (obchodním) názvem v sobě subsumuje přesné určení jakosti koberců*". NS dovolání kupující zamítl. Ve svém rozhodnutí NS shledal, že „*prodávající není odpovědný za vady zboží, pokud si kupující sám určí typ zboží nebo parametry, které příslušný druh zboží má mít*".

Na tomto případě lze názorně vidět konflikt mezi sjednanou jakostí a účelem smlouvy, jaký sledovala kupující. Pokud bylo z objednávky zřejmé, že koberce budou sloužit hotelovému provozu, byl prodávajícímu znám účel užití koberců. Verdikt by byl s největší pravděpodobností jiný, neuvedla-li by kupující v objednávce konkrétní značku. Zde by se zřejmě podpůrně uplatnil zvláštní účel smlouvy, tj. určení koberců pro hotelový provoz. Jiná situace by nastala, pokud by objednávka pouze obecně určovala, jaké rozměry koberců mají být dodány, přičemž by však nebylo zřejmé, že koberce jsou určeny pro hotelové prostory. Zde by prodávající splnila svou povinnost dodat zboží i dodáním koberců nezátěžových, neboť nespecifikuje-li smlouva jakost zboží, je prodávající povinen dodat zboží v té jakosti, jaká se hodí pro obvyklý účel zboží. Výše uvedený případ je však komplikovanější v tom, že zde sice smlouva určuje konkrétní jakost zboží (objednávkou určité značky), na druhé straně je z ní však zřejmý zvláštní účel, pro nějž má být zboží použito. Jakost uvedená ve smlouvě má sice před subsidiárním kritériem účelu přednost, tento účel by však neměl být ignorován. Autorka zde vychází z požadavku dobré víry, poctivosti obchodních styků a principu profesionality. Prodávající vystupuje jako odborník v sektoru, v němž kupující nepůsobí. Autorka má za to, že přinejmenším právě zásada dobré víry prodávajícímu velí, aby kupujícího informoval, že jeho výběr není pro daný účel vhodný. Vyplynulo-li z objednávky, pro jaký účel jsou koberce objednávány, nezachovala se prodávající jako obchodník-profesionál, když na tuto nevhodnost kupující neupozornila. Z těchto důvodů se autorka s výše uvedeným rozsudkem neztotožňuje.

[78] Rozsudek NS ze dne 29.3.2006, sp.zn. 32 Odo 725/2004.

V jiném rozhodnutí NS, *sp.zn. 32 Cdo 13/2009*[79], objednateli díla (strojně hlazené betonové podlahy) nebyl přiznán nárok na slevu z kupní ceny, který měl vzniknout v důsledku nedostatečné aplikace speciálního přípravku D., přičemž dle tvrzení objednatele právě nadstandardní množství aplikace odůvodňovalo v době uzavření smlouvy výši ceny za dílo. V řízení však nebylo objednatelem prokázáno, že se strany na vyšším množství dohodly, ale naopak, že dílo by provedeno obvyklým způsobem (jakost a provedení vyplývající z účelu smlouvy). Jelikož tedy ve smlouvě nebylo výslovně stanoveno, že pro objednatele má mimořádný význam právě zvýšená aplikace přípravku D., díky níž bude dílo lépe vyhovovat objednatelem zamýšlenému účelu, nemohl soud jinak než konstatovat neunesení důkazního břemene v tomto směru.

V mírně úsměvné kauze, *sp.zn. 32 Cdo 4331/2009*[80], NS zrušil rozhodnutí soudů nižších instancí, neboť tyto absolutně ignorovaly účel, který měla kupní smlouva sledovat. Kupující si objednal lepidlo, které mělo být schopné spojit vzorek, který kupující dodal, se smaltovaným povrchem koupelnové vany. Dle soudů prvé i druhé instance lepidlo mělo vlastnost slepit tyto povrchy, byť nebylo s to odolávat změnám teplot. Tento specifický požadavek (tj. teplotní odolnost) ale dle nižších soudů kupující nesdělil, tudíž prodávající svou povinnost dodat zboží v požadované jakosti neporušil. NS pochopitelně tato rozhodnutí zrušil, neboť soudy výslovně vyjádřený účel (tj. vznik funkční vany, skládající se z kovové vany a akrylátové vložky) *„nedůvodně a neodůvodněně redukovaly pouze na schopnost lepidla spojit kovovou vanu s akrylátovou vložkou a nevztáhly jej též na obvyklé zatížení vany koupajícími se osobami včetně působení změny teploty vody“*.

Lze shrnout, že uvedení specifického účelu, jakému má předmět plnění sloužit, může velmi výrazně ovlivnit, jakým směrem se bude ubírat případný soudní spor. Autorka pokládá za jeden z nejdůležitějších aspektů výslovně vyjádřeného účelu smlouvy právě jeho význam pro určení vlastností genericky určeného plnění. Jak kupující, tak objednatel ve smlouvě o dílo mají velmi jasnou představu o účelu, za jakým poptávají předmětné plnění (byť nemusí mít zcela určitou představu o konkrétních charakteristikách a technických specificích tohoto plnění). Obzvláště tehdy, pokud se účel smlouvy signifikantně odlišuje od běžného účelu podobných smluv, je namístě doporučit, aby byl tento účel výslovně sdělen v úvodních ustanoveních kontraktu.

3.1.2 ČÁSTEČNÉ PLNĚNÍ

Hospodářský účel smlouvy, který byl ve smlouvě buď vyjádřen, nebo byl v době uzavření smlouvy dlužníkovi znám, je významným pro posouzení, zdali je věřitel povinen přijmout částečné plnění závazku.[81] Odporuje-li totiž částečné plnění povaze závazku či právě *hospodářskému* účelu smlouvy, není věřitel povinen částečné plnění akceptovat. Zatímco v některých případech je částečné plnění implicitně vyloučeno[82], u jiných případů, kdy částečné

[79] Rozsudek NS ze dne 10.12.2009, sp.zn. 32 Cdo 13/2009.
[80] Rozsudek NS ze dne 7.12.2010, sp.zn. 32 Cdo 4331/2009.
[81] Viz znění ust. § 329 ObchZ.
[82] Srov. např. rozsudek NS ze dne 29.6.2010, sp. zn. 23 Cdo 808/2009, kde bylo konstatováno, že již z povahy finančního leasingu je částečné plnění vyloučeno, což je dáno nejen *„specifickou povahou plnění leasingového pronajímatele,*

plnění může (ale nemusí) být v rozporu s povahou závazku, je možné *hospodářským* účelem smlouvy podpořit výklad zbavující povinnosti přijmout částečné plnění.

Účel smlouvy může rovněž sehrát roli v otázce, zda bylo sjednáno plnění dílčí, či se jedná o plnění částečné. Toto rozlišení (již jen proto, že částečné plnění je porušením závazku)[83] má pro strany poměrně významné dopady (např. běh promlčecí doby je stanoven pro každé **dílčí** plnění samostatně či výpočet smluvní pokuty za pozdní dodání založený na celkové ceně předmětu plnění)[84]. V souvislosti s odstoupením od smlouvy je taktéž vhodné podotknout, že věřitel může odstoupit i od zbývající části plnění či od dílčího plnění (které již bylo nebo má být teprve poskytnuto), jestliže poskytnutá část plnění, resp. dílčí plnění, ztrácí pro věřitele *bez zbytku plnění hospodářský význam.*[85]

3.2 DODATEČNÁ (ČÁSTEČNÁ) NEMOŽNOST PLNĚNÍ

Podobně jako u výše uvedeného částečného plnění má i u dodatečné nemožnosti plnění význam, pro jaký účel bylo plnění zamýšleno. Věřitel je totiž v situaci, kdy došlo k dodatečné nemožnosti plnění části závazku či dílčího plnění, oprávněn odstoupit od smlouvy pro zbývající část plnění. Nicméně v režimu obchodněprávním mu tato možnost není poskytnuta bez dalšího, nýbrž pouze za specifických podmínek. Občanskoprávní režim[86] dává možnost odstoupit nepodmíněně, a dokonce spojuje částečnou nemožnost plnění se zánikem celého závazku *ex lege* za předpokladu, že z povahy smlouvy či *účelu* plnění vyplývá, že zbytek plnění nemá pro věřitele hospodářský význam. Navzdory tomu ObchZ[87] požaduje aktivitu ze strany věřitele, který může od smlouvy odstoupit ohledně zbytku plnění, jež se nestalo nemožným, jen tehdy, ztrácí-li pro něj „*vzhledem ke své povaze nebo s přihlédnutím k účelu smlouvy hospodářský význam*“.[88] I když se jedná o ustanovení dispozitivní povahy, je prozíravé uvést ve smlouvě účel, který věřitel od smlouvy očekává. Při neexistenci jiné dohody je pak věřitel oprávněn odstoupit pouze za situace odůvodněné buď povahou závazku, či zamýšleným *účelem smlouvy*.

---

nýbrž též tomuto plnění odpovídající povahou (strukturovaností) vzájemného peněžního plnění leasingového nájemce; ze sjednaných leasingových splátek by vzhledem k jejich skladbě nebylo dost dobře možno vypreparovat tu část, jež by měla připadnout na poskytnuté dílčí plnění leasingového pronajímatele.“.

[83] Viz BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. et al.. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky.* 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007. s 197. ISBN 9788071797814.

[84] Srov. např. rozsudek NS ze dne 30.8.2011, sp.zn. 23 Cdo 5227/2009, v němž bylo zopakováno, že „*od dílčího plnění je přitom třeba odlišovat plnění částečné, o něž jde tehdy, poskytne-li dlužník věřiteli na plnění svého závazku pouze část předmětu plnění, aniž by z* ***dohody stran****, z právního předpisu nebo z rozhodnutí soudu rozdělení na takové části vyplývalo*“ [zvýr. aut.].

[85] Viz ust. § 347odst. 3 ObchZ. Stejné oprávnění má věřitel rovněž tehdy, jedná-li se o podstatné porušení smlouvy jako celku. Vztah účelu smlouvy a podstatného porušení je rozebírán v další části textu.

[86] Viz ust. § 575 odst. 3 ObčZ. Věřitel však může dlužníkovi oznámit (ve lhůtě bez zbytečného odkladu), že i přesto na plnění závazku trvá.

[87] Viz ust. § 352 odst. 3 ObchZ.

[88] Viz BEJČEK, J. Nemožnost plnění. *Právní rádce.* 1994, č. 9. s. 19.

3.3 ZMAŘENÍ ÚČELU SMLOUVY

Jedním ze zákonem aprobovaných případů, kdy zásada *pacta sunt servanda* ustoupí ve prospěch *clausule rebus sic stantibus*, je případ, kdy dojde ke zmaření účelu smlouvy[89]. Tento způsob, s nímž je spojen zánik závazku, je jediným případem, kdy ObchZ operuje s účelem smlouvy přímo v názvu určitého institutu. Exkurz do nedaleké historie prozrazuje, že úprava zmaření účelu smlouvy v soudobém obchodním zákoníku není novinkou, neboť existence tohoto institutu v českém (resp. československém) právním prostředí sahá do doby před nabytí platnosti a účinnosti současného obchodního kodexu. Úpravu zmaření účelu smlouvy obsahoval totiž již ZMO[90]. Nicméně obě úpravy tohoto názvově stejného institutu se do určité míry lišily. Na první pohled nejvýraznějším rozdílem bylo stanovení maximy, že „*závazek nezaniká, i když dojde* ***k zásadní změně okolností****, ledaže by změna těchto okolností zmařila dosažení základního účelu smlouvy, který je výslovně ve smlouvě vyjádřen*“[91] [zvýr. aut.]. Primárně tedy ZMO požadoval v souladu se zásadou zachování právní jistoty v mezinárodních obchodních vztazích[92], aby docházelo k plnění závazků i v těch situacích, kdy dojde ke změnám okolností, a to i takovým změnám okolností, které by bylo možné považovat za zásadní.[93]

Dalším rozdílem úpravy ZMO a současného ObchZ je způsob, jakým má dojít k zániku závazku, bude-li zmařen základní účel. Zatímco současný stav pojí se zmařením účelu smlouvy oprávnění od smlouvy odstoupit, ZMO spojil zánik závazkového vztahu již se zmařením základního účelu ve smlouvě výslovně vyjádřeného, přičemž závazek zanikl až okamžikem notifikace této skutečnosti druhé smluvní straně.

KDY JE ZMAŘENÍ ÚČELU SMLOUVY PRÁVNĚ RELEVANTNÍ

S ohledem na fakt, že odstoupení od smlouvy z důvodu zmaření jejího účelu je výjimkou z pravidla dodržování závazků, stanoví ObchZ poměrně přísné požadavky pro aplikaci tohoto institutu (na druhé straně však není vyloučena odchylná úprava smluvní, neboť zákonná úprava má dispozitivní charakter[94]). Dle dikce § 356 ObchZ platí, že „*zmaří-li se* ***po uzavření smlouvy*** *její* ***základní*** *účel, který v ní byl* ***výslovně*** *vyjádřen, v důsledku* ***podstatné změny okolností****, za nichž byla smlouva uzavřena, může strana* ***dotčená*** *zmařením účelu smlouvy od ní* ***odstoupit***“ [zvýr. aut.]. Znění tohoto ustanovení tedy nedává velký prostor k pochybnostem, kdy má být tohoto institutu použito, neboť zákon stanovil podmínky jeho aplikace poměrně pregnantně. Patrně nejsilnějším zúžením manévrovacího prostoru pro potenciální dovolávání se zmaření účelu smlouvy je skutečnost, že tento účel musel být ve smlouvě vyjádřen výslovně. V tomto případě tedy nebude postačující, byl-li účel stranám znám[95] nebo jej bylo možné předpokládat. Byť by z okolností konkrétního případu vyplývalo, že smlouva byla uzavírána pro určitý účel, s nímž byly obě strany

---

[89] Viz ust. §§ 356 a 357 ObchZ.
[90] Viz § 275 ZMO.
[91] Věta první § 275 ZMO.
[92] Viz KANDA, A. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999. s. 183. ISBN 8072011839.
[93] Skutečnost, že nynější obchodní zákoník explicitně tuto tezi nezakotvuje, však nemění nic na její platnosti, neboť tato vyplývá ze samotné podstaty zásady *pacta sunt servanda*.
[94] Viz § 263 ObchZ.
[95] Viz BEJČEK, J. *Obchodní závazky (obecná úprava a kupní smlouva)*. 2. akt. a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 190. ISBN 8021006013.

v době vzniku smlouvy srozuměny, či z jejich následného chování toto srozumění nepochybně vyplynulo, nebude možné odstoupit od smlouvy pro zmaření tohoto účelu, nebude-li tento ve smlouvě vyjádřen výslovným způsobem. Tento zákonný požadavek ovšem nevylučuje odchylnou úpravu smluvních partnerů, kteří si mohou pro dispozitivní povahu právní úpravy nastavit kritéria „na míru" svým specifickým potřebám a zájmům.

POUZE ZÁKLADNÍ ÚČEL

Druhou nezbytnou podmínkou vedle výslovného vyjádření účelu ve smlouvě je skutečnost, že tento účel musí mít charakter účelu základního. Jinými slovy se tedy musí jednat o účel, pro jehož dosažení strana do smluvního závazku vstupuje, přičemž bez vidiny jeho dosažení by smlouvu nebyla bývala uzavírala. Není možné však tento základní účel vykládat extenzivně v tom smyslu, že by jím mohla být samotná realizace obsahu závazkového vztahu, tj. kupř. v případě kupní smlouvy dodání zboží na straně jedné a zaplacení kupní ceny jako zrcadlová povinnost. Nelze zaměňovat podstatu určitého smluvního typu a účel, pro který strany právě tento smluvní typ zvolily. Obecně není obtížné představit si, o jaké případy se v praxi může jednat. V literatuře[96] je jako typický příklad uváděna situace, kdy byla smlouva uzavírána pro zajištění zboží za účelem prodeje na konkrétní prodejní výstavě, nicméně výstava se nakonec neuskuteční. Strana, pro kterou mělo být zboží dodáno, aby jej tato mohla na plánované výstavě prodat, nebude mít po odvolání výstavy na dodání zboží zájem (nemá-li pro prodej zboží zajištěn jiný odbyt). Jiným ilustrativním případem může být zajištění květinové výzdoby z důvodu návštěvy významné osobnosti[97], která se však taktéž ve finále konat nebude. Pokud by strana tuto skutečnost, tj. že se plánovaná akce neuskuteční, věděla již v okamžiku uzavření smlouvy, do smluvního vztahu by nevstupovala. Na jedné straně zde tedy stojí zájem strany, pro kterou smluvní vztah ztratil smysl, na druhé straně je zde však strana plnění poskytující, která v dobré víře očekává, že se vzájemná práva a povinnost realizují. Je tedy žádoucí balancovat zájmy obou stran a dosáhnout takového stavu, kdy žádná ze stran nebude na úkor druhé nespravedlivě zvýhodněna.

POUZE V DŮSLEDKU PODSTATNÉ ZMĚNY OKOLNOSTÍ

S tímto souvisí i třetí nezbytný požadavek, a to ten, že ke zmaření účelu smlouvy došlo v důsledku podstatné změny okolností, přičemž je lhostejné, zdali změna okolností nastala objektivně z vnějších příčin, jednáním třetí osoby či jednáním některé ze smluvních stran[98]. V této souvislosti je zajímavá právě varianta počítající s možností zmaření účelu smlouvy jednáním smluvních stran. Pouhé rozhodnutí smluvní strany (kupujícího), že se např. výše uvedené prodejní výstavy nezúčastní, nebude možné považovat za podstatnou změnu okolností.[99] Autorka má za to, že jiný výklad by ani nebylo možné přijmout, neboť by pak byla vytvořena nekorektní nerovnováha v právech stran působit na změnu a zánik smluvního vztahu. Za určitých okolností je představitelné, že účel smlouvy bude zmařen jednáním smluvní strany, která poté bude

[96] Viz FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007. s. 149. ISBN 9788073571542.
[97] Viz BEJČEK, J.; HAJN, P. op. cit. sub 22, s. 229.
[98] Viz FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. op. cit. sub 96, s. 149.
[99] Tamtéž, s. 150.

oprávněna od smlouvy odstoupit, nelze však dovodit, že by tento případ bylo možné vztáhnout na jakékoli jednání smluvní strany. Zákon uvádí, že za změnu okolností není možné považovat změnu majetkových poměrů stran či hospodářské nebo tržní situace.[100] Tato výjimka však na uvažovaný případ nemusí vždy dopadat. Markantním by byl případ, kde by byl účel smlouvy zmařen v důsledku změny okolností vyvolané úmyslným jednáním smluvní strany, která by se později měla zmaření dovolávat. Vychází-li autorka z premisy dobré víry stran v okamžiku uzavírání kontraktu, pak by jednání, jímž strana později úmyslně vyvolá situaci, která zmaří účel smlouvy, mohlo být kvalifikováno jako jednání v rozporu s poctivým obchodním stykem a jako takové by nemohlo požívat právní ochrany.[101]

PŘÍPADY ZE SOUDNÍ APLIKAČNÍ PRAXE

Ze zajímavých soudních rozhodnutí lze uvést např. rozsudek NS, *sp.zn. 32 Cdo 4469/2010*[102], týkající se mandátní smlouvy, ve kterém byla pro případ nečinnosti nebo jiného zaviněného porušení povinnosti mandanta, jež by zapříčinily zmaření účelu smlouvy, sjednána smluvní pokuta. Následně došlo k výpovědi smlouvy ze strany mandanta. Odvolací soud shledal, že žalobce zmařil účel smlouvy tím, že ji vypověděl, a povinnost zaplatit smluvní pokutu uložil. Není překvapujícím zjištěním, že se NS neztotožnil s tímto závěrem soudu druhé instance. Podobně jako odstoupení od smlouvy je výkonem práva, který není možné sankcionovat smluvní pokutou, taktéž výpověď je oprávněním, jež „*pojmově nemůže být porušením smluvní povinnosti, a nemůže tudíž založit nárok na zaplacení smluvní pokuty*".

Dalším rozhodnutím, tentokráte o určovací žalobě, je rozsudek NS, *sp.zn. 23 Cdo 1021/2009*[103], v němž se jednalo o určení, zdali odstoupení žalobkyně od nepojmenované smlouvy uzavřené mezi žalobkyní a právním předchůdcem žalované (ČR - Ministerstvem pro hospodářskou politiku a rozvoj ČR), bylo učiněno platně. Ve smlouvě, od níž žalobkyně odstoupila, byl dle odvolacího soudu vymezen účel smlouvy, a to „*získání práv vyplývajících z postavení organizace, na jejíž náklady je prováděn geologický průzkum, a to s právem přednosti při získání předchozího souhlasu ke stanovení dobývacího prostoru*". Nicméně později došlo rozhodnutím Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) k převodu zásob rud a kovů ve výhradním ložisku z bilančních do nebilančních a těžba byla odsunuta do příštích generací, na základě čehož odvolací soud dovodil, že byl zmařen základní účel smlouvy, pro který žalobkyně smlouvu uzavírala, a tudíž že žalobkyně ve smyslu ust. § 356 ObchZ odstoupila od smlouvy oprávněně.

NS však na požadovaném určení neshledal naléhavý právní zájem a rozsudek odvolacího soudu zrušil. Jen jakoby mimochodem se však také zmínil, že žalobkyni bylo uděleno povolení k průzkumu ložiska jen do 31.3.1999, tudíž přednostní právo trvalo jen do 31.3.2000, přičemž rozhodnutí MPO bylo vydáno až dne 19.6.2002. V době vydání tohoto rozhodnutí již tedy přednostní právo neexistovalo.

Z tohoto je zřejmé, že se odvolací soud poměrně ledabyle vypořádal s účelem smlouvy spočívajícím v (ne)existenci přednostního práva (které však v době vydání rozhodnutí a

[100] Viz ust. § 356 odst. 2 ObchZ.
[101] Viz § 265 ObchZ.
[102] Rozsudek NS ze dne 18.10.2011, sp.zn. 32 Cdo 4469/2010.
[103] Rozsudek NS zde dne 19.7.2011, sp.zn. 23 Cdo 1021/2009.

odstoupení od smlouvy již téměř dva roky neexistovalo) a tuto skutečnost při svém rozhodování nijak nezohlednil.

Dále lze uvést usnesení NS, *32 Odo 500/2004*[104], které se při hodnocení dovolání žalované dotklo otázky, že skutečnost spočívající v tom, že *„smluvní partner žalované nezajistil finanční prostředky na realizaci předmětu díla,* ***není změnou okolností****, pro kterou lze od smlouvy odstoupit ve smyslu ust. § 356 ObchZ"* [zvýr. aut.]. Tento závěr rovněž nemůže být diskutabilním, neboť parafrázuje znění zákona, jež neumožňuje dovolávat se zmaření účelu smlouvy pro změnu majetkových poměrů stran, kam nedostatek finančních prostředků jistě spadá.

Jako zobecňující poznatek při průzkumu judikatury dotýkající se zmaření účelu smlouvy lze uvést, že v podstatě neexistuje blíže rozpracovaná teorie týkající se zmaření účelu smlouvy.[105] Pravděpodobně vzhledem ke skutečnosti, že v mnohých smlouvách výslovné uvedení účelu smlouvy schází, vyskytuje se často námitka zániku závazku nikoliv pro zmaření účelu, ale pro následnou nemožnost plnění. Tyto dva instituty spolu velmi úzce souvisí, když s určitou výhradou lze zmaření účelu smlouvy chápat jako druh následné nemožnosti plnění.[106]

Nebudou-li splněny podmínky pro odstoupení od smlouvy v důsledku zmaření účelu smlouvy, nejsou tím samozřejmě vyloučeny jiné možnosti, pro které je možné od smlouvy odstoupit (kupř. odstoupení dle ust. § 326 či odstoupení jako prevence pozdějšího podstatného porušení smlouvy ze strany druhého účastníka dle ust. § 348 ObchZ). V úvahu přichází také odstoupení pro prodlení druhé smluvní strany (ať v režimu podstatného či nepodstatného porušení povinnosti).

ODSTOUPENÍ PRO ZMAŘENÍ ÚČELU – PŘEDEVŠÍM ÚSPORA NÁKLADŮ

Lze uvažovat případ, kdy dojde k takové změně okolností, že účel, pro který strana A do smluvního svazku vstupovala, nebude možné naplnit. Strana B nezavdá žádný z výše uvedených důvodů, pro který by strana A mohla od smlouvy odstoupit. Ve variantě, kdy si strany výslovně nesjednaly, že smlouva je uzavírána pro určitý účel, bude pro stranu A problematické vyvázat se z obligace, a naopak bude muset nést náklady, které pro ni z plnění závazku budou plynout, aniž by z toho měla jakýkoliv prospěch. U druhé varianty, tj. takové, v níž strany ve smlouvě základní účel uvedou, bude moci strana A s odkazem na zmaření účelu smlouvy od smlouvy odstoupit a ekonomickou újmou bude toliko náhrada škody, která potenciálně druhé smluvní straně mohla vzniknout. Smyslem je tedy úspora nákladů, jejichž růst může být v případě odstoupení od smlouvy v případě zmaření jejího účelu poměrně efektivně zastaven. I v druhé variantě bude muset strana A uhradit škodu, která byla způsobena druhé straně, a to dokonce bez ohledu na případnou existenci okolností vylučujících odpovědnost. Ust. § 357 ObchZ lze totiž chápat jako *lex specialis* k ust. § 373 a násl. ObchZ.[107] Strana A nebude škodu hradit z titulu porušení smluvní

[104] Usnesení NS ze dne 27.4.2005, sp.zn. 32 Odo 500/2004.
[105] K tomu TICHÝ, op. cit. sub 24, s. 279, uvádí, že české právní prostředí sice nezná doktrínu odpadnutí podstaty transakce, jako je to v německém či rakouském právu (tzv. Wegfall der Geschäftsgrundlage), podobné řešení jako tato doktrína však nabízí teorie frustrace, tj. zmaření účelu smlouvy. K tomu nicméně dodává, že tato teorie je v České republice jak doktrinálně, tak soudní aplikační praxí nerozpracovaná.
[106] Viz BEJČEK, J.; HAJN, P. op. cit. sub 22, s. 229.
[107] Viz BEJČEK, J. op. cit. sub 95, s. 191.

povinnosti, neboť odstoupení od smlouvy není porušením smlouvy, ale výkonem práva. Jedná se tedy o mimoodpovědností povinnost k náhradě škody.

Uvedení účelu ve smlouvě může mít pro stranu, která po zániku možnosti dosáhnout zamýšleného účelu ztratí zájem na plnění závazku, významné ekonomické dopady, a tudíž autorka pro vyhnutí se vynakládání neúčelných finančních prostředků pokládá za velmi prozíravé, prosadí-li tato strana uvedení účelu ve smlouvě.

3.4 ODSTOUPENÍ OD SMLOUVY PRO PODSTATNÉ PORUŠENÍ SMLOUVY

3.4.1 POJEM PODSTATNÉHO PORUŠENÍ SMLOUVY

Následující kapitola se bude zabývat, dle náhledu autorky, jedním z nejvýznamnějších témat, v němž může vyjádření účelu smlouvy sehrát stěžejní úlohu. Opět nebude rozebírána otázka odstoupení od smlouvy v celé šíři, ale pozornost bude věnována toliko režimu sankčního[108] odstoupení od smlouvy. Za klíčový pojem, u něhož se stranám může v nejvyšší možné míře vyplatit, že smlouvě věnují zmínku o účelu smlouvy, považuje autorka koncept podstatného porušení smlouvy. Další text se bude věnovat definici podstatného porušení, širším souvislostem tohoto konceptu, jakož i mezinárodně-právnímu nazírání na tuto problematiku, zejména pak srovnáním tuzemského pojetí podstatného porušení s úpravou obsaženou v CISG a Zásadách UNIDROIT.

V pojetí tuzemského ObchZ se porušení smlouvy považuje za podstatné tehdy, „*jestliže strana porušující smlouvu věděla v době uzavření smlouvy nebo v této době bylo rozumné předvídat s přihlédnutím* ***k účelu smlouvy****, který vyplynul z jejího obsahu nebo z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, že druhá strana nebude mít zájem na plnění povinností při takovém porušení smlouvy*“[109] [zvýr. aut.]. Tato definice je ze své podstaty vyjádřena poměrně obecným způsobem, což ale nelze chápat jako její slabou stránku. Neobsahuje ani demonstrativní vymezení toho, co se může považovat za podstatné porušení smlouvy, čímž dává široký prostor následné aplikační praxi. Ve srovnání s dříve uvedeným institutem zmaření účelu smlouvy, je v dané souvislosti patrno několik významných rozdílů. Předně zatímco u zmaření účelu smlouvy musí být tento účel ve smlouvě vyjádřen výslovně, v režimu podstatného porušení smlouvy bude dostačující, bude-li možné dovodit účel smlouvy nejen z jejího obsahu (což neznamená nutnost explicitního vymezení základního účelu), ale také z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena. Toto ustanovení tedy stranám poskytuje velmi široký prostor, v němž mohou prokázat, jaký účel jimi uzavřená smlouva měla sledovat. Více než u předcházejícího institutu zmaření účelu smlouvy bude v daném případě při hledání účelu smlouvy zkoumána skutečná vůle stran a jejich chování, resp. všechny okolnosti, které obklopovaly uzavření smlouvy.

---

[108] Viz BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. et al. op. cit. sub 83, s. 222.
[109] Viz ust. § 345 odst. 2 ObchZ.

MEZINÁRODNÍ NÁHLED NA PODSTATNÉ PORUŠENÍ

Pro komplexní pochopení podstatného porušení a sjednocení aplikace pokládá autorka za vhodné srovnat úpravu obsaženou v národním právním předpisu s textem CISG. Tato mezinárodní smlouva věnuje podstatnému porušení čl. 25, který zní následovně: „*Porušení smlouvy jednou ze smluvních stran je podstatné, jestliže způsobuje takovou újmu druhé straně, že ji ve značné míře zbavuje toho, co tato strana je oprávněna očekávat podle smlouvy, ledaže strana porušující smlouvu nepředvídala takové důsledky a ani rozumná osoba v tomtéž postavení by je nepředvídala za týchž okolností.*“[110]. Ne nadarmo je tento článek považován za klíčové ustanovení CISG.[111] Česká úprava byla inspirována zněním CISG, nepřisvojila si však doslovný text. Smysl obou ustanovení však zůstává stejný. Podstatné je takové porušení, které stranu zbavuje toho, co podle smlouvy očekávala, přičemž v době uzavření smlouvy nepředpokládala, že toto očekávání nebude naplněno, neboť jinak by do smluvního vztahu nevstupovala. Společným znakem obou úprav je jejich „nesamostatný“ charakter. To znamená, že nejsou aplikována odděleně, ale toliko s jinými ustanoveními. Nevystupují tudíž izolovaně, ale pouze ve spojení s ostatními ustanoveními, které pracují s podstatným porušením jako s prerekvizitou pro svou vlastní aplikaci.[112] Typickým případem je právě možnost odstoupení od smlouvy. Vzhledem k tomu, že odstoupení od smlouvy je velmi významným zásahem do smluvního vztahu, musí s ním být nakládáno obezřetně, a ne více než zcela nezbytně. Odstoupení od smlouvy je v této souvislosti možné chápat jako *ultima ratio* a soud by měl pečlivě vážit, zdali okolnosti případu dostatečně odůvodňují ukončení smluvního vztahu, tedy chápat odstoupení od smlouvy jako „*remedy of last resort*“[113].

Bližší vymezení, co se podstatným porušením smlouvy rozumí, neobsahuje ani ObchZ, ani CISG. Existuje však dokument, jehož text lze použít pro vyplnění mezer v otázkách, které nejsou dopodrobna upraveny v CISG. Jedná se právě o Zásady UNIDROIT, které se otázkou podstatného porušení zabývají v čl. 7.3.1[114], když jednak parafrázují vymezení podstatného porušení tak, jak jej chápe CISG, dále však nabízí další pomůcky pro určení, zdali je porušení smlouvy podstatné. Pro zaměření této práce je dle názoru autorky klíčovým právě písm. b) tohoto článku, v němž je uvedeno, že za podstatné porušení se považuje také případ, kdy požadavek striktního souladu plnění s plněním dohodnutým tvoří podstatnou podmínku smlouvy, její podstatu („*is of essence under the contract*“). Tento článek tedy strany pobízí, aby do

---

[110] Viz čl. 25 CISG.

[111] Viz FERRARI, F. Fundamental Breach of Contract Under the UN Sales Convention -- 25 Years of Article 25 CISG --. *Journal of Law and Commerce*. [online]. Spring 2006, vol. 25 [cit. 24.10.2011]. s. 489. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ibuslj21&div=33&collection=journals&set_as_cursor=40&men_tab=srchresults&terms=FUNDAMENTAL|BREACH|OF|CONTRACT|UNDER|THE|UN|SALES|CONVENTION&type=matchall>.

[112] Tamtéž, s. 490.

[113] Viz CLEMENS, P. The Concept of Fundamental Breach as an International Principle to Create Uniformity of Commercial Law. *Journal of Law and Commerce*. [online]. 2000, vol. 19 [cit. 24.1.2012]. s. 255. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/jlac19&div=13&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults&terms=THE|CONCEPT|OF|FUNDAMENTAL|BREACH|AS|AN|INTERNATIONAL|PRINCIPLE&type=matchall>.

[114] Art. 7.3.1 *(2) In determining whether a failure to perform an obligation amounts to a fundamental non-performance regard shall be had, in particular, to whether (…)*
(b) strict compliance with the obligation which has not been performed is of essence under the contract; (…).

svých smluv umístily ustanovení o tom, co ve smlouvě považují za esenciální.[115] Vyjádří-li tedy strany své úmysly, že určitý způsob plnění je pro ně naprosto nezbytný, bude následný nesoulad poskytnutého plnění s původně dohodnutým plněním považován za podstatné porušení smlouvy, umožňující straně od smlouvy odstoupit bez dalšího (dle CISG pouze režim podstatného porušení navíc opravňuje stranu k možnosti žádat poskytnutí náhradního plnění).

Zde je tedy možné spatřovat velmi silný argument pro uvádění účelu ve smlouvách, neboť se strany později vyhnou případným nedorozuměním, zdali porušení smlouvy je možné považovat za podstatné, či za porušení smlouvy nepodstatné. Stranám lze tedy maximálně doporučit, aby při uzavírání svých kontraktů na otázku, co považují za podstatné porušení smlouvy, myslely a tyto úvahy do smlouvy zakomponovaly.

JAK TECHNICKY VYJÁDŘIT, CO JE PODSTATNÉ?

Obecně existují dva způsoby, jak označit porušení určité smluvní povinnosti za podstatné. Jednak může být přímo u jednotlivých povinností stanoveno, že se jejich porušení považuje za podstatné. Druhou technikou je využití určitého *sběrného ustanovení*, v němž budou uvedeny ty články smlouvy, jejichž porušení se bude pokládat za podstatné.[116] Nicméně může dojít k porušení takových povinností, na něž smlouva výslovně pomýšlet nebude. Argumentem *per eliminationem* by bylo možné dovodit, že pokud strany určité porušení považují za podstatné, jiná porušení jsou toliko porušeními nepodstatnými. Za optimální tedy autorka považuje takovou úpravu, kdy budou ve smlouvě výslovně uvedeny povinnosti (v demonstrativním výčtu), na jejichž porušení je automaticky nahlíženo jako na podstatné porušení smlouvy, zároveň však ve smlouvě bude vyjádřen účel, který má smlouva sledovat. Tato obecná klauzule tedy může dopadat na ty případy, na něž strany při uzavírání smlouvy nepomyslely. Z podstaty věci je takové porušení povinností, jež ztěžuje či znemožňuje dosažení účelu smlouvy, opět nutné považovat za podstatné porušení smlouvy.

3.4.2 PRVKY PODSTATNÉHO PORUŠENÍ SMLOUVY

Rozbor podstatného porušení smlouvy je nutné rozdělit do dvou rovin – do sféry strany dotčené porušením smlouvy a do sféry strany smlouvu porušující. U strany dotčené porušením smlouvy je rozhodující újma, která jí byla v důsledku porušení povinnosti způsobena, a očekávání této strany v době uzavření smlouvy (ve smyslu CISG „*substantial detriment*“ a „*contractual expectation*“)[117]. Zatímco způsobená újma je prvkem spíše objektivním, očekávání smluvní strany patří do kategorie elementů subjektivních. Otázka, co strana očekávala v době uzavření smlouvy, přičemž bez tohoto očekávání by smlouvu neuzavírala, je bez dalších indicií obklopujících daný

[115] Viz CLEMENS, P. op. cit. sub 113, s. 227.

[116] Viz KAPITÁN, Z. op. cit. sub 1, s. 323.

[117] Viz GRAFFI, L. Case Law on the Concept of "Fundamental Breach" in the Vienna Sales Convention. *International Business Law Journal*. [online]. 2003, vol. 3 [cit. 24.10.2011]. s. 340. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ibuslj19&div=34&collection=journals&set_as_cursor=3&men_tab=srchresults&terms=FUNDAMENTAL|BREACH|OF|CONTRACT|UNDER|THE|UN|SALES|CONVENTION&type=matchall>.

případ velmi těžko zodpověditelná. Těmito indiciemi v konkrétním případě mohou být vzájemná předchozí jednání stran, okolnosti uzavírání smlouvy a v určitém ohledu také následné chování strany, z něhož by bylo možné usuzovat, jaké byly zájmy strany v době uzavření smlouvy. Následná očekávání stran po okamžiku uzavření smlouvy již nemohou být relevantní.

Na opačné straně je pozice strany, která se porušení smlouvy dopustila. Zde je významným momentem předvídatelnost možných důsledků porušení smlouvy. Právě odkaz na nepředvídatelnost způsobené újmy je únikovou cestou pro stranu porušující smlouvu, aby se vyhnula následkům plynoucím z porušení smlouvy, zejména aby zamezila druhé straně odstoupit od smlouvy. V této souvislosti je však nutné zdůraznit, že tato předvídatelnost není záležitostí subjektivního vnímání strany, která smlouvu porušuje, ale naopak musí být hodnocena objektivně. Názorně je toto objektivní měřítko upraveno právě v CISG, která hovoří nejen o předvídatelnosti z pohledu strany smlouvu porušující, ale také o předvídatelnosti rozumné osoby ve srovnatelné situaci. Stejně tak chápe předvídatelnost i ObchZ. Jako kritérium lze rovněž použít hledisko hypotetické rozumné osoby, tj. průměrného řádného podnikatele nacházejícího se v obdobné situaci za srovnatelných podmínek, jemuž jsou známy obchodní zvyklosti, které se vztahují ke konkrétní záležitosti.[118] Právě odkaz ke zvyklostem patřícím ke specifickému odvětví není možné podceňovat, protože míra předvídatelnosti určité újmy se může značně lišit v jednotlivých obchodních sektorech.[119]

ÚČEL SMLOUVY PŘI ABSENCI VYMEZENÍ, CO JE PODSTATNÉ

Zevšeobecněním lze dojít k závěru, že výslovné označení porušení určité povinnosti za podstatné výrazně zužuje prostor pro námitky strany, která smlouvu porušila. Bude-li ze smlouvy přímo odvoditelné, že plnění určité povinnosti určitým způsobem má pro stranu enormní význam, nebude mít v případném soudním sporu strana porušující smlouvu velkou naději na úspěch, že její porušení bude shledáno nepodstatným. Naopak bude-li ve smlouvě chybět zdůraznění významu určité povinnosti, může být chování strany, která se porušení smlouvy dopustí, hodnoceno mírněji. Uvedou-li strany ve smlouvě účel, pro jaký je konkrétní plnění určeno, kupř. jaké nezbytné vlastnosti má plnění mít či v jaký čas má být plnění dodáno, bude stěží tolerovatelné porušení smlouvy v těchto výslovně označených bodech.

Bude-li v konkrétním případě zkoumáno, zdali došlo k podstatnému porušení smlouvy, není možné vycházet pouze z existence určité ekonomické ztráty.[120] Nelze ztotožňovat podstatné porušení pouze z existence vzniku škody. Případná škoda, její obsah a rozsah, bude jistě hrát svou roli v hodnocení případu, nebude však kritériem jediným. Zde lze spatřit další argument pro uvádění účelu ve smlouvách, neboť škoda sice teoreticky není uzlovým bodem pro hodnocení podstatnosti v. nepodstatnosti porušení, prakticky však sehrává v rozhodovací činnosti soudů a arbitrážních orgánů často rozhodující úlohu.[121] Z opačného úhlu pohledu se v této souvislosti není čemu divit, neboť mlčí-li strany ve smlouvě o významu určitých povinností, nezbývá soudu mnoho zdrojů, ze kterých by mohl vycházet při posuzování závažnosti porušení.

---

[118] Viz TOMSA, M. in ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. et al. *Obchodní zákoník. Komentář.* 12. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. s 944. ISBN 9788074000553.
[119] Viz GRAFFI, L. op. cit. sub 117, s. 341.
[120] Tamtéž, s. 339.
[121] Tamtéž, s. 345.

3.4.3 PODSTATNÉ PORUŠENÍ SMLOUVY V APLIKAČNÍ PRAXI

Otázku, zdali se jedná o podstatné porušení, řešil se zajímavým závěrem *Bundesgerichtshof* ve věci *Cobalt Sulphate*[122]. V tomto sporu se jednalo o jinou zemi původu předmětu plnění, než byla původně dohodnuta (bylo sjednáno, že zboží bude pocházet z Velké Británie, namísto toho však bylo dodáno zboží z Jihoafrické republiky (JAR)). Kupující z tohoto důvodu (a pro jím tvrzenou nižší kvalitu zboží) odstoupil od smlouvy. *Bundesgerichtshof* nicméně shledal, že k odstoupení od smlouvy nebyl důvod. Kupující sice tvrdil, že předmětné zboží měl v úmyslu nadále exportovat hlavně do Indie a jihovýchodní Asie (což mu pro embargo udělené pro zboží z JAR přinese „nepředvídané obtíže"), soud však dospěl k závěru, že export do těchto zemí nebyl esenciální částí kontraktu. Soud v prvé řadě zkoumal text smlouvy. Jelikož v textu smlouvy nebyla zmínka o tom, že kupující považuje původ zboží z určité lokality za rozhodující, nebylo možné dovodit, že došlo k porušení smlouvy podstatně, když kupující neprokázal, že export zboží do jiných destinací (než původně plánovaných) je nemožný. Při absenci výslovné dohody o významu a důležitosti určitých povinností dal soud přednost obecné „obchodovatelnosti" zboží.

V tomto rozhodnutí jsou velmi názorně popsána hlediska, jimiž se soud řídí, posuzuje-li význam určitých povinností. Až když není možné dovodit důležitost určité charakteristiky plnění ze smlouvy, přistupují další hlediska (jako předcházející jednání či okolnosti případu). Soud vícekrát podotkl, že je „*primární zodpovědností*" smluvních stran, aby ve smlouvě přesně a jasně specifikovaly, jaké vlastnosti má zboží mít a je-li pro ně určitá skutečnost esenciální, mají ji také jako takovou ve smlouvě označit. Pokud by tedy kupující ve smlouvě požadoval vymezení účelu, pro který je zboží objednáváno (tj. export do konkrétních zemí), byla by jeho pozice v případném soudním sporu mnohem jistější a z odůvodnění rozhodnutí lze předjímat, že by soud v takovém případě podstatné porušení smlouvy shledal.

Za velmi významný autorka považuje také závěr soudu o rozličném charakteru smluvních závazků, jejichž porušení může být kvalifikováno jako podstatné. Je nerozhodné, zdali se jedná o závazek hlavní či vedlejší, zdali se jedná o závazek týkající se kvality, kvantity či doby nebo způsobu plnění. Na prvním místě je tedy podstatná priorita, jakou strany konkrétní smluvní povinnosti přidělí.

Ze soudních rozhodnutí české provenience lze uvést zajímavý rozsudek NS, *sp.zn. 32 Odo 101/2005*[123], jenž se týkal sjednání podmínek pro odstoupení od smlouvy, které

---

[122]Rozhodnutí Bundesgerichtshof ze dne 3.4.1996, VIII ZR 51/95. [online]. [cit. 15.12.2011]. Dostupné z <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960403g1.html>.

[123] Rozsudek NS ze dne 16.3.2005, sp.zn. 32 Odo 101/2005. V tomto případě bylo předmětem smlouvy provádění úklidových prací a služeb v objektu (zdravotnickém zařízení) žalované jako objednatele. Žalovaná pro nekvalitně prováděný servis odstoupila od smlouvy. Žalobkyně odkazovala na neplatnost tohoto odstoupení s ohledem na smluvní klauzuli vymezující podmínky pro odstoupení od smlouvy a žádala náhradu ušlého zisku za dobu, kdy bylo žalobkyni zamezeno provádět úklid podle smlouvy. Soudy však ujednání o podmínce odstoupení od smlouvy zhodnotily jako absolutně neplatné pro rozpor s dobrými mravy, když toto ujednání bránilo žalované jednostranně ukončit smluvní vztah (smlouva byla uzavřena na dobu určitou 15 let bez možnosti výpovědi) a bránilo jí v řádném výkonu vlastní činnosti (tj. poskytování zdravotnických služeb), v níž je zajišťování přísných hygienických podmínek jednou ze základních povinností. Závěr soudu o absolutní neplatnost ujednání o odstoupení od smlouvy s ohledem na účel smlouvy, tj. zajištění vysokého standardu hygieny **ve zdravotnickém zařízení**, se v tomto případě jevil jako samozřejmý. V jiných případech, kdy však účel smlouvy nebude na prvý pohled takto patrný, bude vhodné účel smlouvy vymezit výslovně (např. u provádění úklidových prací - jakou důležitost pro objednatele má dodržování nejpřísnějších hygienických norem).

mělo být dle smlouvy vázáno na schválení a potvrzení protokolu o déletrvající nespokojenosti oběma smluvními stranami. Soud však v dané kauze shledal, že „*jestliže žalobkyně podstatným způsobem, nepravidelným a nekvalitním úklidem porušila smlouvu, přičemž žalobkyně v době uzavření smlouvy musela s ohledem na* ***účel smlouvy*** *předpokládat, že žalovaná nebude mít zájem na nekvalitním plnění, a oznámila-li žalovaná včas žalobkyni vadné plnění a opakovaně na vady upozorňovala, uzavřel, že k odstoupení od smlouvy došlo platně*“ [zvýr.aut.].

V rozhodnutí NS, *sp.zn. 23 Cdo 3600/2008*[124], se soudy zabývaly otázkou podstatnosti porušení ve vztahu k hodnotě vadné součásti a ceně opravy, když bylo mj. konstatováno, že „*kompresor je výměnný agregát, jehož cena se pohybuje kolem 5.000,- Kč, ještě neznamená, že prodejem věci s touto vadou došlo pouze k nepodstatnému porušení kupní smlouvy žalovaným*“.

Podmínkám odstoupení od smlouvy se NS věnoval v rozsudku *sp.zn. 29 Odo 207/2001*[125], když zdůraznil, že „*ustanovení § 345 odst. 1 obch. zák. neumožňuje odstoupení od smlouvy při jakémkoli jejím podstatném porušení, ale pouze při takovém porušení, které je prodlením (…) jiné porušení smlouvy, než právě prodlení, neumožňuje odstoupení od smlouvy podle § 345 obch. zák., a to ani když jde o porušení podstatné*“.

Neúplnost, a tedy nesprávnost posouzení právní otázky, zda se v daném případě jednalo o podstatné porušení smlouvy, bylo důvodem pro zrušení rozhodnutí ve věci *sp.zn. 23 Cdo 556/2009*[126]. Soud připomněl, že při posuzování odstoupení od smlouvy dle ust. § 436 odst. 1 písm. d) ObchZ je nutné rovněž vyložit ust. § 345 odst. 2 ObchZ a vysvětlit, jaké jsou konkrétní okolnosti odůvodňující míru závažnosti porušení smlouvy v řešeném případě.

---

[124] Rozsudek NS ze dne 29.4.2009, sp.zn. 23 Cdo 3600/2008. Tento případ se týkal koupě nákladního automobilu – tahače a návěsu, kdy kupující odstoupil od smlouvy pro vadnou elektroinstalaci a kompresor. I když se nejednalo o nový nákladní automobil, soud dospěl k závěru „*o podstatném porušení kupní smlouvy žalovaným, který si musel být vědom toho, že vadná elektroinstalace brání řádnému užívání vozidla žalobcem k účelu, k němuž jej koupil, tj. v souladu s jeho předmětem podnikání k poskytování přepravních služeb.*“

[125] Rozsudek NS ze dne 14.11.2001, sp.zn. 29 Odo 207/2001. V této kauze se jednalo o odstoupení žalované od smlouvy pro nedodání denního vysílacího plánu žalobkyní. Soudy nižší instance hodnotily toto nedodání denního vysílacího plánu jako podstatné porušení smlouvy. Cílem smlouvy o spolupráci mezi žalobkyní a žalovanou bylo zachování a prodloužení licence žalované, přičemž žalobkyně byla zavázána k poskytnutí součinnosti pro splnění tohoto cíle. Odvolací soud konstatoval, že nedodání denního vysílacího plánu bylo porušením smluvní povinnosti součinnosti žalobkyně. K tomuto se však NS vyjádřil tak, že „*závěr odvolacího soudu, že povinnost žalobkyně předávat žalované denní vysílací plán vyplývá ze smlouvy, může být správný pouze tehdy, jestliže je předávání tohoto plánu nezbytné pro zachování a prodloužení licence. Při uvedeném závěru se proto měl odvolací soud zabývat především tím, zda, popřípadě proč, bylo předání denního vysílacího plánu nezbytným předpokladem pro udržení a prodloužení licence; jinými slovy, zda bez této součinnosti nebylo možno licenci udržet, popřípadě prodloužit. Úvahy o této otázce však odvolací rozhodnutí postrádá*“. Odvolací soud měl nejdříve zkoumat, zdali se žalobkyně vůbec dostala do prodlení s plněním smluvní povinnosti a teprve „*pak měl posoudit, zda a proč bylo takové prodlení podstatným porušením povinnosti*“. Rovněž se odvolací soud náležitě nevypořádal s odůvodněním podstatnosti porušení, „*tj. nevysvětlil, jak lze odtud dovodit, že žalobkyně v době uzavření smlouvy věděla, nebo mohla rozumně předvídat, že žalovaná nebude při takovém porušení smlouvy mít zájem na plnění povinnosti ze smlouvy. Přitom takový závěr je nezbytný zejména k právní domněnce formulované v poslední větě ustanovení § 345 odst. 2 obch. zák.*“.

[126] Rozsudek NS ze dne 25.1.2011, sp.zn. 23 Cdo 556/2009.„*Při odstoupení od smlouvy podle ust. § 436 odst. 1 písm. d) obch. zák. je třeba aplikovat i ust. § 345 odst. 2 obch. zák. , které upravuje okolnosti, za nichž se porušení smlouvy pokládá za podstatné. Odvolací soud se v odůvodnění rozhodnutí těmito okolnostmi nezabýval a jeho rozhodnutí spočívá v podstatě na závěru, že smlouva nebyla splněna řádně, a tedy tím byla porušena podstatným způsobem.*“.

3.5 FIXNÍ SMLOUVY

S otázkou odstoupení od smlouvy a koncepcí podstatného porušení smlouvy úzce souvisí úprava tzv. fixních smluv. Obchodní zákoník definici a pojem fixní smlouvy přímo neobsahuje, nicméně přesto na tento institut nezapomíná. V ustanovení § 349 odst. 3 ObchZ je upraveno, že: „*Vyplývá-li z obsahu smlouvy, že věřitel nemá zájem na splnění závazku po době stanovené pro jeho plnění, nastanou účinky odstoupení od smlouvy počátkem prodlení dlužníka, jestliže věřitel neoznámí před touto dobou, že trvá na plnění závazku.*“. Fixní smlouvy jsou tedy takové smlouvy, v nichž je esenciálním bodem právě čas, kdy má být plněno. Samozřejmě není možné chápat každý kontrakt, v němž je uvedena doba plnění, za smlouvu fixní. K možnosti přiřknout smlouvě charakter smlouvy fixní nebude stačit pouze závěr, že věřitel má na včasném plnění zájem. V usnesení NS, *sp.zn. 29 Odo 93/2006*[127], je uvedeno, že je třeba rozlišovat mezi smlouvami fixními a otázkou podstatného porušení smlouvy. Společným pro tyto dva případy je, že „*u obou dochází k ztrátě zájmu věřitele na splnění závazku při jeho porušení; z obsahu fixní smlouvy však musí vyplynout i zánik smlouvy*“. Je tedy třeba konstatovat, že „*z obsahu smlouvy musí vyplynout účinky zániku závazku při jejím porušení.*“.

UVEDENÍ PŘESNÉHO ČASU PLNĚNÍ NESTAČÍ

Bylo by tedy unáhlené považovat smlouvy, v nichž je obsažen přesný čas plnění za fixní, a naopak smlouvy, u nichž tomu tak není naopak. Již jen proto, že s pozdním plněním smlouvy fixní je spojen zánik závazku *ex lege* (ledaže věřitel před porušením sdělí, že na plnění trvá), rozdílně od podstatného porušení smlouvy dávajícího možnost od smlouvy odstoupit, je žádoucí zkoumat, zdali se skutečně o fixní obchod v konkrétním případě jednalo. Stejně jako v předcházejících případech, i zde může být účel vyjádřený ve smlouvě významným pomocníkem.

Samozřejmě, že povahu smluv jako smluv fixních lze vyčíst i z jiných okolností případu – např. také z obchodních zvyklostí či praxe zavedené mezi stranami.[128] Velmi poučnými mohou být v tomto případě i poznatky z mezinárodního obchodu, kdy závěry z nich plynoucí jsou velmi dobře aplikovatelné i pro vnitrostátní prostředí.

V případě týkajícím se dodávky sezonního oblečení italský soud dovodil, že termín dodání může být považován za esenciální pro povahu zboží, které má být v tomto případě dodáno (tj. sezónní zboží).[129] Jiným případem, i bez výslovného zakotvení důležitosti času plnění, může být situace, kdy kupující informoval prodávajícího, že mezi kupujícím a jeho odběratelem je smlouva sjednána jako smlouva fixní, tudíž je za smlouvu fixní třeba považovat i smlouvu mezi prodávajícím a kupujícím.[130] Za zajímavé autorka pokládá i rozhodnutí, kdy *Oberlandesgericht Hamburg*[131] shledal, že čas dodání je možné *per definitionem* považovat za esenciální část kontraktu v případě použití doložky INCOTERMS CIF, kdy tato doložka ze své podstaty definuje smlouvu a dobu plnění závazku v ní obsaženou za fixní.

---

[127] Usnesení NS ze dne 26.6.2007, sp.zn. 29 Odo 93/2006.
[128] Viz GRAFFI, L. op. cit. sub. 117, s. 341.
[129] Rozsudek CA Milano ze dne 20.3.1998. *Italdecor s.a.s v. Yiu's Industries (H.K.) Limited.* [online]. [cit. 15.12.2011] Dostupné z <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980320i3.html>.
[130] Viz SCHLECHTRIEM, P. op. cit. sub 76, s. 293.
[131] Rozsudek Oberlandesgericht Hamburg ze dne 28.2.1997, 1 U 167/95 (*Iron Molybdenum*). [online]. [cit. 15.12.2011] Dostupné z <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970228g1.html>.

PRÁVNÍ ÚPRAVA FIXNÍCH SMLUV – MINULOST, SOUČASNOST, BUDOUCNOST

Existencí fixních smluv se hojně zabývala již prvorepubliková judikatura.[132] Nejedná se tedy o novodobou záležitost. Úprava fixní smlouvy v současném režimu občanskoprávním má podobnou dikci jako v ObchZ s tím rozdílem, že je zde ponechána možnost věřiteli zabránit zániku závazku, a to tak, že bez zbytečného odkladu po porušení povinnosti dlužníkem tomuto sdělí, že zájem na splnění povinnosti stále trvá.[133]

NObčZ se fixním smlouvám, resp. slovy zákona fixním závazkům, věnuje v ust. § 1980. NObčZ spojuje zánik závazku s těmito dvěma podmínkami: 1) doba plnění byla ve smlouvě přesně ujednána a 2) ze smlouvy nebo z povahy závazku vyplývá, že věřitel nemůže mít na pozdější době plnění zájem. Případy, v nichž „nezájem" na pozdějším plnění vyplývá z povahy závazků, byly naznačeny v rozsudcích výše uvedených. Pro situaci, kdy význam doby plnění vyplývá ze smlouvy, lze odkázat právě k účelu smlouvy. Na jedné straně je zde tedy náležitost výslovného uvedení termínu plnění, na straně druhé však pouze toto stanovení doby nepostačuje k označení závazků za závazky fixní. Bude-li však ve smlouvě uveden účel, za kterým je smlouva uzavírána a který bude fixován k určitému datu, bude věřitel v mnohem výhodnější pozici při prokazování, že závazek zanikl v důsledku nevčasného plnění.

NÁZORNÝ PŘÍKLAD – ÚČEL SMLOUVY A VÝZNAM DOBY PLNĚNÍ

Lze si představit situaci, kdy bude kupující, jehož předmět podnikání je širší, vystupovat jako organizátor veletrhu, na němž mají být mj. představovány nové herní PC programy. Kupující tedy objedná 10.000 ks 3D brýlí od prodávajícího, který tyto brýle běžně dodává různým odběratelům. Kupující však ve smlouvě ani v jiném jednání nesdělí prodávajícímu, za jakým účelem brýle kupuje, tj. že je zamýšlí využívat právě pro konání veletrhu konaného v určitých (již naplánovaných) dnech. Prodávající v daném případě bez dalšího nebude předpokládat, že přesný den dodání zboží má pro kupujícího rozhodující význam. Pro kupujícího, který nepodniká s 3D technikou, bude dodání brýlí až po veletrhu zbytečné. Naproti tomu bude-li ve smlouvě kromě přesného data dodání uveden i účel, pro který je zboží objednáváno, závazek zanikne okamžikem nedodání zboží ve smluveném čase.

V některých případech je jistě možné bez větších obtíží dovodit (i bez výslovného vymezení účelu ve smlouvě), že přesný termín poskytnutí plnění tvoří podstatu určitého kontraktu. Když však tato zřejmost z povahy závazku nevyplývá, je velmi účinným nástrojem pro zdůvodnění zániku závazku právě explicitně vymezený účel. Uvedení účelu má tedy i v těchto souvislostech důsledky osvětlení úmyslů a záměrů, s nimiž strany vstupují do smluvního vztahu, a tedy i ozřejmění očekávání stran.

---

[132] Příkladmo lze uvést rozhodnutí ze dne 17.1.1930, RV II 317/29, ve kterém jsou fixní obchody definovány jako *„obchody, u nichž z doslovu smlouvy nebo z okolností případu lze souditi na úmysl a vůli stran, by určení času bylo podstatnou součástí dodací smlouvy v ten způsob, že pozdější dodání, než v ujednané době, nesmí býti ani požadováno, ani plněno.*

[133] Viz LEWISON, K. *The Interpretation of Contracts*. 3. vydání. Londýn: Sweet & Maxwell, 2004. s. 437 a násl. ISBN 0421770309. Ujednání týkající se doby plnění, jež činí rozdíl mezi režimem občanskoprávním a obchodněprávním, je patrné také v zemích *common law*. Zatímco časová ujednání nejsou v ne-obchodních vztazích považována za podstatnou podmínku smlouvy (anglickým „*are not of the essence*"), ledaže přímo ze smlouvy či z okolnostní plyne něco jiného; v obchodních vztazích je tomu naopak. Avšak ani v obchodních vztazích tento vztah neplatí absolutně, ale je třeba zkoumat smlouvu jako celek.

4. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU

Otázky spojené s odpovědností za škodu si zasluhují primární pozornost stran. V tomto ohledu souvisí s tématem práce koncept předvídatelnosti vzniku škody jako jeden z nástrojů její limitace. Předvídatelnost škody vyžaduje, aby se nahrazovala toliko škoda, kterou strana porušující smlouvu v době jejího uzavření předvídala nebo předvídat mohla, berouc přitom v úvahu okolnosti konkrétního případu a účel smlouvy[134]. Předvídatelnost vzniku škody je posuzována podle objektivních kritérií. Subjektivní element, tj. co strana v době vzniku smluvního vztahu skutečně věděla, je způsobilý náhradu škody buď snížit, nebo naopak rozšířit. Byla-li si strana porušující smlouvu vědoma neobvyklého rizika, na které bylo při vyjednávání smlouvy či v jejím textu (např. seznatelného z účelu smlouvy) upozorněno, bude situace jiná, než kdyby strana tyto informace neměla.

4.1 PŘEDVÍDATELNOST VZNIKU ŠKODY

Předvídatelnost vzniku škody není konceptem vlastním toliko českému právnímu řádu.[135] Mezi nejvýznamnější kodexy, jež pracují s tzv. testem či pravidlem předvídatelnosti, patří kupř. francouzský Code Civil (konkrétně pak čl. 1150[136]) či italský Codice Civile (zde čl. 1125). Stejně tak i CISG používá právě pravidla předvídatelnosti škody jako kritéria pro stanovení rozsahu náhrady škody (čl. 74)[137]. Z historické perspektivy je kolébkou formulace tohoto pravidla francouzská jurisprudence (první náznaky je možné nalézt již v římském právu), ačkoli jedno z nejznámějších a nejčastěji citovaných rozhodnutí týkající se právě předvídatelnosti škody pochází z anglosaské provenience.[138] Tímto slavným rozhodnutím je rozhodnutí ve věci *Hadley v. Baxendale*[139] (pravidlo *Hadley*), v němž bylo konstatováno, že se nahrazuje buď škoda vznikající přirozeně (tj. vyplývající z obvyklého chodu věcí), nebo škoda, s níž jako s možným následkem porušení smlouvy strany v době uzavření smlouvy počítaly (tedy ji vzaly do svých úvah).[140] Pokud by v daném případě vlastník mlýna sdělil žalovanému dopravci, že provoz mlýna

---

134 Viz STOLL/GRUBER in SCHLECHTRIEM, P.; SCHWENZER, I. H. op. cit. sub 76, s. 763.

135 Ust. § 379 ObchZ.

136 Art. 1150 Code Civil: „*Le débiteur n'est tenu que des dommages et intérêts* ***qui ont été prévus ou qu'on a pu prévoir*** *lors du contrat, lorsque ce n'est point par son dol que l'obligation n'est point exécutée*" [které předvídal či které mohl předvídat].

137 Čl. 74 CISG: „*Náhrada škody nesmí přesáhnout ztrátu a ušlý zisk, kterou strana porušující smlouvu předvídala nebo měla předvídat v době uzavření smlouvy s přihlédnutím ke skutečnostem* [in the light of facts and matters], *o nichž věděla nebo měla vědět, jako možný důsledek porušení smlouvy*".

138 FERRARI, F. Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law. *Louisiana Law Review*. [online]. March 1993. [cit. 10.11.2011]. Dostupné z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari9.html>.

139 Hadley v. Baxendale. Court of Exchequer. (1854) 9 Exch 341. Cit. Dle BEALE, H, G. et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. 2nd ed. Oxford: Hart Publishing, 2010. s. 1002. ISBN 1841136042.
Shrnutí případu: Vlastník mlýna žaloval dopravce za to, že tento včas nedopravil zlomenou hřídel příjemci, aby příjemce mohl podle zlomené hřídele vyrobit novou. Vlastník mlýna tedy nemohl po delší než původně plánovanou dobu odstávky vyrábět, žádal tedy náhradu ušlého zisku po dopravci. Nicméně soud náhradu škody nepřiznal, neboť tyto specifické okolnosti (tj. že mlýn není schopen provozu bez právě této hřídele) nebyly mezi stranami komunikovány. Zde Baron Alderson konstatoval, že ve většině případů, v nichž mlynář pošle po dopravci zlomenou hřídel třetí osobě, tento následek za běžných okolností nenastane (lze si představit, že mlynář má náhradní hřídel či je mlýn jinak nefunkční), tedy škoda nevznikne pravidelným chodem událostí; rovněž tyto specifické okolnosti nebyly sděleny žalovanému v době uzavření smlouvy.

140 Baron Alderson (Hadley v. Baxendale): „*Where two parties have made a contract which one of them has broken, the damages which the other party ought to receive in respect of such breach of contract should be such as may fairly and reasonably be considered either*

byl zastaven, náhrada škody by pravděpodobně (soudě podle argumentace užité v rozhodnutí) byla přiznána. Podstatou pravidla *Hadley* je, že strana, jíž je plnění přislíbeno (v ang. literatuře *promisee*) odhalí, jakou hodnotu pro ni plnění druhé strany (*promisor*) má, aby tato druhá strana mohla učinit rozumná opatření k zachování náležité péče.

V podobném duchu bylo rozhodnuto ve věci *Victoria Laundry*[141], v němž kupující žádali náhradu ušlého zisku za pozdní dodání bojleru. Soud v tomto případě sice shledal, že prodávajícímu mělo být zřejmé, že pozdním dodáním může vzniknout kupujícímu škoda, nicméně bez dalšího pro prodávajícího nebylo seznatelné, že kupující zamýšlel užít bojler pro splnění (pro něj velmi výhodných) vládních zakázek. V dané věci soud tedy přiřknul toliko náhradu „normálního" ušlého zisku, nikoli vyšší ztráty, které v okamžiku uzavírání kontraktu nebyly druhé straně sděleny.

Pravidlo *Hadley* je sice často citováno v souvislosti s předvídatelností vzniku škody, tzv. test předvídatelnosti vzniku škody však není „vynálezem" anglo-amerického právního prostředí, nýbrž nástrojem prvně uceleně formulovaným ve Francii, odkud se posléze toto pravidlo rozšířilo do mnoha evropských států, jako např. do Belgie, Itálie, Lucemburska či na krátkou dobu do Švýcarska.[142] Tvrzení o *common law* charakteru předvídatelnosti byla zastávána zejména pak některými německými akademiky, patrně z toho důvodu, že Německu je koncept předvídatelnosti vzniku škody neznámý.[143] Německou metodou pro omezování rozsahu náhrady škody sice není pravidlo o předvídatelnosti, to však neznamená, že by se nahrazovala jakákoli škoda (tedy i škoda nepředvídatelná). Rozsah náhrady škody se zde omezuje prostřednictvím teorie adekvátní kauzality a ochranného účelu právní normy.[144,145] Nicméně ani princip předvídatelnosti není ušetřen kritiky.[146] V určitých obchodních kruzích totiž neexistují tak silné faktory, jež by motivovaly k odkrytí určitých informací. Například pro osobu zprostředkovatele je „vlastnictví" informací (týkající se cenových rozdílů apod.) klíčovým nástrojem jeho podnikání.[147]

---

arising naturally, i.e., according to the usual course of things, from such breach of contract itself, or such as may reasonably be supposed to have been in the contemplation of both parties, at the time they made the contract, as the probable result of the breach of it."

[141] Victoria Laundry (Windsor) Ltd v Newman Industries Ltd [1949] 2 KB 528, 537-38. Cit. dle BEALE, H, G. et al., op.cit. sub 139, s. 1007.

[142] Viz FERRARI, F. op. cit. sub 138.

[143] Viz FERRARI, F. op. cit. sub 138.

[144] Srov. např. CSACH, K. Predvídatel´nosť vzniku škody a jej význam (nielen) v obchodnom práve. In Bejček, J. (ed.) *Historie obchodněprávních institutů: sborník příspěvků z konference pořádané Katedrou obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 10. června 2009 v Brně.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 123.

[145] V této souvislost A. Komarov (op. cit. sub 62) poznamenává, že teorie adekvátní kauzality a formální odmítnutí principu předvídatelnosti může dát důvod k myšlence, že tato metoda vytváří nedostatečnou ochranu pro žalovaného, přičemž někdy bývá odpovědnost omezována také za použití obecného ustanovení upravujícího dobrou víru (§ 242 BGB).

[146] Srov. SAIDOV, D. Foreseeability of Damages. Excerpt from SAIDOV, D. *The Law of Damages in International Sales: The CISG and other International Instruments*. [online]. Oxford: Hart Publishing, 2008 [cit. 10.8.2012]. Dostupné z < http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/saidov5.html>.; POSNER, E. A. *Contract Remedies: Foreseeability, Precaution, Causation, and Mitigation*. In Bouckaert, B.; Geest, de G. (eds.) [online]. Encyclopedia of Law and Economics. Cheltenham. Edward Elgar, 2000. [cit. 10.8.2012]. s. 162-178.. Dostupné z :http://encyclo.findlaw.com/4620book.pdf.

[147] Viz SAIDOV, D. op. cit. sub 146.

FUNKCE PRAVIDLA PŘEDVÍDATELNOSTI

Hlavní funkcí pravidla o předvídatelnosti vzniku škody je zejména spravedlivé a rozumné rozložení rizika mezi smluvní strany.[148] Smyslem konceptu předvídatelnosti je alokace rizika mezi smluvní strany v závislosti na tom, jaké byly okolnosti v době uzavření smlouvy. Vychází se z premisy, že pokud strany o určité skutečnosti věděly, zakalkulovaly ji do svých úvah, které se poté promítly ve smluvních ujednáních. Tato smluvní ujednání se mohou dotýkat např. ceny předmětu plnění či případného omezení odpovědnosti. Rovněž přichází v úvahu sjednání pojištění, zvýšení úroků či dokonce rozhodnutí vůbec do smluvního vztahu nevstupovat.[149] Tímto způsobem je možné hodnotově spravedlivým, rozumným a férovým způsobem alokovat riziko tak, že potenciální škody, jež strany mohly předpokládat, jsou přetaveny do nejrůznějších smluvních ujednání[150], zatímco o škody nepředvídatelné se případný rozsah náhrady škody sníží.

Druhá funkce principu předvídatelnosti spočívá v minimalizaci transakčních nákladů.[151] Na straně jedné žalobce nemusí vysvětlovat a smluvně upravovat pravidelné následky porušení smluvních povinností, neboť tyto jsou nazírány hlediskem rozumné osoby v postavení strany smlouvu porušující. Na straně druhé je po žalobci vyžadováno, aby určité specifické okolnosti a informace sdělil žalovanému již při uzavírání smlouvy. V opačném případě by byl žalovaný povinen i k náhradě škody, se kterou v okamžiku, kdy vstupoval do smluvního vztahu, vůbec nepočítal. Je zřejmé, že tento scénář by bezesporu narušoval ochotu smluvně se zavazovat, a tak by vytvářel překážku rozvoje ekonomické aktivity. Je tudíž v zájmu poškozené strany, aby odkryla ty skutečnosti, s nimiž může být spojen vznik škody, která by pro rozumnou osobu v době uzavření smlouvy jako možná škoda nepřipadala v úvahu.

Pravidlo *Hadley* tedy v tomto kontextu vystupuje jako *default rule*, tj. poskytuje stranám zázemí, aniž by strany musely sjednávat „kompletní" smlouvu, přičemž se mohou soustředit na jiné otázky,[152] pro něž podobná defaultní pravidla neexistují. Podstata *default rule* tedy spočívá v šetření transakčních nákladů. Optimální defaultní pravidlo je takové, které šetří stranám transakční náklady při vyjednávání obchodu, čili zvyšuje *ex ante* hodnotu kontraktu.[153] Rovněž jako většina výchozích pravidel nebude ani princip předvídatelnosti vyhovovat jakékoli v úvahu přicházející situaci. Logicky je smyslem předem daných pravidel, aby dopadala na co největší počet myslitelných situací, přičemž nuance a specifika konkrétních obchodů jsou ponechána stranám, jejich obratnosti a prozřetelnosti.

Z ÚČELU SMLOUVY MŮŽE VYPLYNOUT, JAKÁ ŠKODA BYLA PŘEDVÍDATELNÁ

Teoreticky je sice rada poměrně jasná a jednoduchá, tj. učinit potenciálně vzniknuvší škodu předvídatelnou, prakticky však může být problematické, jak co nejelegantněji tomuto požadavku dostát. Právě v tomto ohledu má autorka za to, že efektivním způsobem jak ochránit zájmy poškozeného v případě vzniku škody, je uvedení účelu, pro nějž je smlouva uzavírána.

---

148 Viz SAIDOV, D. op. cit. sub 146.
149 Tamtéž.
150 Viz CSACH, K. op. cit. sub 144, s. 124.
151 Viz SAIDOV, D. op. cit. sub 146.
152 Viz POSNER, E.A. op. cit. sub 146.
153 Tamtéž.

Při zkoumání předvídatelnosti je nutné vzít v úvahu jednak znalosti a vědomosti o relevantních skutečnostech, jaké strana opravdu měla, jednak je třeba zohlednit znalosti a vědomosti, jež jsou této straně v důsledku jejího postavení přičítány.[154] Při zkoumání zdali byly určité následky představitelné v době uzavírání smlouvy, jsou brány v potaz nejrůznější faktory. Situace se jeví více přímočará či méně komplikovaná, jedná-li se kupř. o vztah dvou stálých smluvních partnerů, u nichž se lze důvodně domnívat, že si uvědomují případné konsekvence, které mohou nastat pro nesplnění jejich smluvních povinností. U dlouhotrvajících smluvních vztahů je možné předpokládat, že strany mají představu o tom, jaké následky může jejich prodlení znamenat. Nabývá-li např. kupující zboží od prodávajícího opakovaně za účelem následného dodání svým odběratelům, bude odpovědnost kupujícího ve vztahu ke třetím osobám (odběratelům) předvídatelná i přesto, nebude-li výslovně sjednáno nic dalšího. U prodávajícího se v tomto případě bude předpokládat, že byť u konkrétní dodávky účel stanoven nebyl, z historie vzájemných vztahů lze však na účel smlouvy usuzovat.

Odlišnou by však byla situace, v níž by kupující požadoval škodu, kterážto by byla *neobvyklá, nadměrná, neospravedlnitelná*[155], a tedy nepravděpodobná jako škoda předvídatelná.

Rovněž v případech, kdy se žalovaný pohybuje v odvětví, v němž podniká žalobce, lze usuzovat, že si je vědom zvláštností a specifických procesů charakteristických pro dané odvětví (např. jaká je situace na trhu, nestálost cen, závislost na jiných trzích, konkurence, preference zákazníků, rozpětí zisků apod.). Zde bude pro žalujícího poškozeného méně namáhané prokázat, že strana porušující smlouvu konkrétní škodu předvídala či ji předvídat měla vzhledem ke svému postavení a okolnostem, v nichž se nacházela.

Na opačné straně spektra lze uvažovat situaci zrcadlově obrácenou, tj. strany spolu obchodují poprvé a situace v oblasti podnikání druhého smluvního partnera jsou jim do značné míry cizí. Lze si představit situaci, kdy kupující od prodávajícího odebere součástky, jejichž cena se pohybuje v řádech tisíců korun, které pak kupující zapracovává do technologických zařízení v ceně mnohonásobně vyšší, jež jsou dodávány do továrních hal. Změnilo by se řešení, sdělil-li by kupující prodávajícímu, za jakým účelem od něj součástky odebírá?

V tomto případě přichází v úvahu dva scénáře. V první uvažované variantě kupující prodávajícímu nesdělí, za jakým účelem předmětné součástky od prodávajícího odebírá, tedy že prodávající poskytuje plnění, na kterém může záviset celý komplex dalších vztahů. V případě vady součástky, která způsobí, že technologické zařízení nebude schopné provozu, bude kupující odpovědný třetím osobám, přičemž by rád požadoval náhradu škody po prodávajícím. Avšak za okolností, kdy kupující nesdělil prodávajícímu všechny nezbytné informace, by bylo absurdní po prodávajícím požadovat, aby s možností vzniku této extrémně vysoké škody počítal a zahrnul ji do smluvních ujednání a svých vlastních požadavků. Po prodávajícím nebylo možné spravedlivě požadovat, aby škodu předvídal. V druhé variantě případu, kdy kupující učiní účel smlouvy zřejmým (tedy jinými slovy sdělí prodávajícímu, jaký je význam a hodnota kontraktu), je možné dovodit, že požadavek předvídatelnosti vzniku bude dán, a tudíž náhrada škody po prodávajícím bude snáze dosažitelná.

---

[154] Viz SAIDOV, D. op. cit. sub 146.
[155] Tamtéž.

Nemuselo by se ani jednat o příliš sofistikované vymezení účelu smlouvy. Shora bylo uvedeno, že znalost a vědomost stran o pravděpodobných škodách se dělí na znalosti, jež druhá strana skutečně měla a znalosti, u nichž je presumováno, že je strana měla. Určitá informace, která je sdělena druhé straně, nepůsobí ve vzduchoprázdnu, ale naopak se spojí s dalšími informacemi a znalostmi. Jinými slovy tento nově nabytý poznatek s sebou nese presumpci dalších znalostí a vědomostí. Jedná se o předpoklad pramenící z vlastních obchodních zkušeností prodávajícího. Poskytne-li kupující prodávajícímu informaci o tom, že plánuje užít předmět plnění jako součást jím vyráběného vysoce nákladného zařízení, již tato informace umožní prodávajícímu předvídat potenciální škody, byť by neznal konkrétní parametry možných škod. Již v tomto okamžiku prodávající zvažuje, zdali se za těchto podmínek vůbec vyplatí vstupovat do smluvního vztahu, resp. za jakých podmínek je k obchodu ochoten. Kupující je tedy motivován sdělit prodávajícímu jaký význam pro něj plnění prodávajícího má, jaká rizika hrozí a jaké konsekvence mohou nastat, dojde-li k porušení smluvních povinností prodávajícího.

PŘEDVÍDATELNOST JAKO NÁSTROJ LIMITACE ROZSAHU NÁHRADY ŠKODY

Jak bylo uvedeno výše, český obchodní zákoník rovněž zvolil koncepci principu předvídatelnosti vzniku škody. V ust. § 379 větě druhé ObchZ je stanoveno, že se „*nenahrazuje škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvídala nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči*“. Test předvídatelnosti zahrnuje jak subjektivní, tak objektivní element. Jednak bude nahrazena škoda, jež strana skutečně jako možnou předvídala, stejně tak však bude hrazen rozsah škody do výše, kterou strana porušující smlouvu předvídat měla (neboť byla v pozici, kdy tak rozumně činit měla a mohla).

Z teoretického hlediska se o předvídatelnosti vzniku škody hovoří jako o jednom z předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu[156] či jako o nástroji, kterým se limituje rozsah škody, která bude hrazena[157]. Autorka se v tomto ohledu kloní k názoru J. Šilhána[158], že z praktického hlediska má toto rozlišování jen *těžko představitelný vliv jak na výklad, tak na aplikační důsledky v jednotlivých případech*.

PŘEDVÍDATELNOST ŠKODY V SOUDNÍCH ROZHODNUTÍCH

Ze soudních rozhodnutí, jež se věnovala předvídatelnosti vzniku škody, lze uvést rozsudek NS, *sp.zn. 32 Cdo 723/2007*[159], rozsudek NS, *sp.zn. 29 Cdo 2001/99*[160] či rozsudek NS,

---

[156] srov. např. BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. et al. op. cit. sub 83, s. 108.

[157] srov. např. CSACH, op. cit. sub 144, s. 125. Tento závěr je v tomto příspěvku podpořen tvrzením, že zákon zvolil negativní, a nikoli positivní formulaci (tedy nikoli, že se hradí škoda předvídatelná). Lze tedy usuzovat, že odpovědnost za škodu sice vznikne (nehledě na to, zdali se jedná o škodu předvídatelnou či nepředvídatelnou), avšak v jakém rozsahu se bude škoda skutečně hradit, bude podléhat testu předvídatelnosti.

[158] Viz ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 9. ISBN 9788074003936

[159] Rozsudek NS ze dne 9. 4. 2008, sp.zn. 32 Cdo 723/2007. V tomto rozsudku soud konstatoval, že „*žalovaná jako profesionální podnikatel v oboru dodávky vody si musela být vědoma při obvyklé péči, že světlost (průřez) vodoměru a návazného potrubí může a musí mít vliv na požadovaný průtok vody z pohledu požární bezpečnosti, (…), přičemž lze předpokládat, že takové porušení může být ve smluvním nájemním vztahu sankcionováno na ochranu dotčeného nájemce, a v tomto směru tudíž mohl vznik škody předvídat.*“

[160] Rozsudek NS ze dne 2.2.2000, sp.zn. 29 Cdo 2001/99. Odvolací v tomto případě dle dovolacího soudu dovodil, že „*jestliže povinná strana předvídala nebo mohla předvídat, že v důsledku jejího prodlení s předáním díla vznikne škoda nejméně*

sp.zn. 32 Cdo 2843/2008[161]. Těmto rozhodnutím je společné zdůraznění objektivního charakteru předvídatelnosti škody, kdy je třeba vzít v úvahu hledisko *dbalého podnikatele, profesionála*, který vznik škody měl a mohl předvídat. V podobném duchu se nese i rozsudek NS, *sp.zn. 29 Cdo 2700/2000*[162]. Na těchto rozhodnutích lze vidět, že soudy požadavek předvídatelnosti vzniku nepodceňují, věnují se jeho rozboru a specifickým okolnostem případu. Místy však soudy - dle názoru autorky – nezcela šťastně pracují s kategorií předvídatelnosti vzniku škody, když např. v rozsudku týkajícím se zfalšovaného převodního příkazu a vyplacení částky z běžného účtu neoprávněné osobě, soud prohlásil, že ve vztahu k předvídatelnosti vzniku škody je „*nebezpečí útoků třetích osob na peníze klientů banky notoricky známo, a že jejich riziko je danému druhu podnikání vlastní. O předvídatelnou překážku pak jde i tehdy, vznikne-li přesto, že banka učinila všechna rozumná myslitelná opatření k tomu, aby jí předešla*"[163]. Obecně by pravděpodobně bylo vhodnější neužívat spojení, že je něco notoricky známé, ale spíše vyložit, proč a jaké (byť podvodné) praktiky se často vyskytují, a tedy se určitý typ škod dá předpovídat. Koncept předvídatelnosti škody je sám (z logiky věci) instrumentem obecným, neposkytujícím přesnou odpověď. Generalizující tvrzení pak mohou (i když mohou být pravdivá) přinést více nejistoty, než když jsou používány opodstatněné argumenty a fakta.

PŘEDVÍDATELNOST V EVROPSKÉM SOFT-LAW A VÝVOJ V RÁMCI NOBČZ

Na závěr této kapitoly je také zajímavé uvést, jak na předvídatelnost škody nahlížejí evropské *soft-law* dokumenty, DCFR a PECL. Oba tyto dokumenty reflektovaly skutečnost, že v době jejich vzniku byl princip předvídatelnosti škody zakotven jako metoda limitace náhrady škody ve velké většině právních řádů.[164] V těchto *soft-law* dokumentech byla zvolena obdobná formulace jako u francouzského Code Civil, tj. nahrazuje se pouze škoda, která byla předvídatelná, ledaže porušení smlouvy bylo úmyslné či hrubě nedbalé.[165] Jinými slovy tedy platí,

---

v žalované výši z jakéhokoli právního důvodu, je povinna hradit i škodu, která vznikla z jiného právního důvodu, jehož naplnění předvídat nemohla", přičemž NS vyslovil nesprávnost tohoto závěru, když konstatoval, že „*skutečnost, kdy škůdce mohl předvídat vznik jiné škody, není významná*".

[161] Rozsudek NS ze dne 21.10.2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008. Zde soudy dospěly k závěru, že „*škoda spočívající v zaplacení smluvní pokuty zhotovitelem není ve vztahu k jeho subdodavateli předvídatelná ve smyslu ustanovení § 379 ObchZ, jestliže subdodavatel znal obsah smlouvy uzavřené mezi zhotovitelem a objednatelem a byla-li smluvní pokuta za porušení povinnosti z této smlouvy sjednána až po uzavření subdodavatelské smlouvy*". Toto rozhodnutí je zajímavé v tom, že specifické okolnosti případu zapověděly dovolat se obvykle předvídatelné smluvní pokuty běžně existující ve stavebnictví jako způsob zajištění závazku. V daném případě bylo mezi stranami v době vzniku závazkového vztahu postaveno najisto, že smluvní pokuta sjednána nebyla, tedy ani objektivně, při *obvyklé péči znalého podnikatele, by nebylo možno předvídat vznik škody*. Objektivně bylo posuzováno, zdali by dbalý podnikatel při obvyklé péči předpokládal, že v budoucnu bude smluvní pokuta sjednána.

[162] Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2004, sp.zn. 29 Cdo 2700/2000. V tomto rozhodnutí bylo rovněž konstatováno, co je možné považovat za škodu předvídatelnou, když soud uvedl „*Rozumným předpokladem, se kterým by měla počítat každá opatrná banka již při uzavření smlouvy o běžném účtu, je, že peněžní prostředky, jež jí majitelem běžného účtu jsou (nebo budou) na základě této smlouvy svěřeny, mohou být předmětem cíleného bankovního podvodu, spočívajícího nejčastěji právě ve falzifikaci nebo napodobení podpisového vzoru osoby oprávněné s účtem disponovat. Jelikož k takovým podvodům docházelo v bankovní praxi i v minulosti, platí rovněž závěr odvolacího soudu, že škoda způsobená majiteli účtu v důsledku napodobení nebo zfalšování podpisu osoby oprávněné disponovat s prostředky na účtu, je škodou předvídatelnou.*"

[163] Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2004, sp.zn. 29 Cdo 2700/2000.

[164] KOMAROV, op. cit. sub 62, s. 256.

[165] Art. 9:503 PECL „*The non-performing party is liable only for loss which it foresaw or could reasonably have foreseen at the time of conclusion of the contract as a likely result of its non-performance, unless the non-performance was intentional or grossly negligent*".
III. - 3:703 DCFR – zde je dikce stejná, jenom je navíc přidána výjimka nedbalého (bezohledného) porušení smluvní povinnosti [*intentional, reckless or grossly negligent*].

že se hradí jak škoda, kterážto byla předvídatelná, tak škoda, která sice předvídatelná nebyla, avšak strana porušující smlouvu nejednala v okamžiku porušení v dobré víře. Tento koncept považuje autorka za smysluplný a spravedlivý, neboť se snaží omezit případné oportunistické chování strany, která by chtěla smlouvu porušit úmyslně.

Po připomenutí tendencí evropského smluvního práva je rovněž účelné zmínit, jaký trend zvolil NObčZ. Není bez zajímavosti, že nový kodex však princip předvídatelnosti jako způsob limitace rozsahu náhrady škody nezvolil. Dle důvodové zprávy[166] k NObčZ bylo v komisích Ministerstva spravedlnosti a ústavněprávním výboru Poslanecké sněmovny konstatováno, že postačí toliko teorie adekvátní příčinné souvislosti.[167]

Výkladem teorie adekvátního kauzálního nexu (a teorií ochranného účelu) se ve svém nálezu zabýval ÚS, *sp. zn. I. ÚS 312/05*[168], v němž rovněž vyložil vztah předvídatelnosti a teorie adekvátnosti: „*Teorie adekvátnosti kausálního nexu vychází z toho, že smyslem subjektivní odpovědnosti za škodu je nařídit náhradu škody tam, kde škůdce škodu způsobil, ačkoli mu lze vytknout, že ji způsobit nemusel, že mohl jednat jinak. Tato odpovědnost tedy předpokládá, že vůbec bylo v lidských silách předvídat, že předmětné jednání bude mít za následek danou škodu.* ***Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je tedy předvídatelnost škodního následku.*** *Tím se velice podobá dalšímu předpokladu subjektivní odpovědnosti za škodu, a to kritériu zavinění, přesněji její nedbalostní formě. Odlišují se jen subjektem, podle kterého se předvídatelnost následku poměřuje. V případě zavinění je jím sám (typizovaný) jednající subjekt, zatímco při zjišťování adekvátnosti příčinné souvislosti je kritériem hypotetický zkušený (tzv. optimální) pozorovatel, tedy myšlená osoba, které zahrnuje veškerou zkušenost své doby (…). Tento optimální pozorovatel tak personifikuje znalosti a zkušenost své doby. Je zřejmé, že, co je předvídatelné pro konkrétní subjekt, musí být předvídatelné i pro tzv. optimálního pozorovatele.*“ Předvídatelnost škody (i když výslovně zákonem nezmíněná) nebude tedy ani v očích nové právní úpravy zapomenutým kritériem, ale bude prozařovat prostřednictvím teorie adekvátnosti kauzálního nexu.

---

166 Důvodová zpráva k NObčZ. s. 569. Dostupné z http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf.

167 Dle A. Komarova (op.cit. sub 62, s. 256) je tendence přechodu od testu předvídatelnosti k teorii adekvátní příčinné souvislosti patrná i v jiných evropských státech, konkrétně pak ve Francii, v níž bylo (i navzdory tradici a rozsáhlé soudní praxi) v rámci reformy závazkové části Code Civil navrženo, aby byl jako způsob určování náhrad škod zvolen test kauzality namísto testu předvídatelnosti. Budoucí vývoj ukáže, zdali se bude právní praxe týkající se náhrad škod podstatně odlišovat od dosavadního přístupu založeného na testu předvídatelnosti.

168 Nález ÚS ze dne 1.11.2007, sp. zn. I ÚS 312/05. V této kauze se jednalo o chybné zpracování znaleckého posudku. Ve smlouvě o dílo bylo vyjádřeno, za jakým **účelem** objednatel znalecký posudek požaduje, a to „*pro zamýšlený převod mezi fyzickými osobami*“. Tento účel bylo možné interpretovat nejméně ve dvojím smyslu: 1. *pro stanovení daně z převodu nemovitosti* či 2. *pro stanovení kupní ceny*. V případě této *víceznačnosti účelu* smlouvy byl zhotovitel povinen vyžádat si upřesnění zadání u objednatele; neučinil-li tak, jde to k jeho tíži. Z účelu smlouvy vyplynulo, že byl škodlivý následek pro znalce předvídatelným (byl předvídatelný jak pro *tzv. optimálního pozorovatele*, tak pro konkrétního znalce), tedy byl v nepochybné adekvátní příčinné souvislosti s porušením smluvní povinnosti znalce vypracovat posudek řádně.

5. PÁR POZNÁMEK K OCHRANĚ DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ V KONTEXTU OBCHODNĚPRÁVNÍCH SMLUV

Ochrana duševního vlastnictví by rozhodně neměla být smluvními stranami podceňována. Ve vazbě účelu smlouvy a duševního vlastnictví je přínosné rozebrat dva okruhy témat. Na prvém místě se jedná o vztah mezinárodní obchodní transakce (kupní smlouvy), ochrany duševního vlastnictví a účelu smlouvy. Konkrétně ObchZ v tomto ohledu konstatuje, že *„vyplývá-li právo třetí osoby, jímž je zboží zatíženo, z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, má zboží právní vady (…) jestliže prodávající v době uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět, že toto právo požívá právní ochrany podle právního řádu státu, na jehož území má kupující sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště nebo podle právního řádu státu,* ***kam zboží mělo být dále prodáno nebo kde mělo být užíváno, a prodávající o tomto prodeji nebo místu užívání v době uzavření smlouvy věděl*** [zvýr.aut.]*“*[169]. Toto řešení je (s drobnými odchylkami) shodné s řešením užitým CISG.[170] Vzhledem k tomu, že ochrana práv vyplývající z duševního vlastnictví je postavena mj. na principu *teritoriality*[171], je třeba postavit najisto, který stát bude cílovou destinací daného zboží.

Prokázání, že prodávající o způsobu dalšího osudu zboží v době uzavření smlouvy *věděl*, je tedy podmínkou, aby vznikl nárok z práva odpovědnosti za právní vady zboží. Kupující však může prosazením účelu do smlouvy výrazně usnadnit důkazní situaci, když z účelu smlouvy bude vyplývat, jaká je obchodní strategie dalšího užití zboží[172] (např. je-li předpokládáno, že zboží bude dále distribuováno do jiných států, než je stát sídla kupujícího).

AUTOREM VYTVOŘENÉ DÍLO NA ZÁKLADĚ SMLOUVY O DÍLO

Druhým aspektem, v němž účel smlouvy zaujímá zvláštní postavení, je případ smlouvy o dílo, jejímž předmětem je výsledek činnosti chráněný právy vyplývajícími z duševního vlastnictví. ObchZ tento speciální případ upravuje tak, že *„je-li předmětem díla (…) výsledek činnosti, který je chráněn právem z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, je objednatel oprávněn použít jej pouze k účelu vyplývajícímu z uzavřené smlouvy o dílo. K jiným účelům je oprávněn jej použít jen se souhlasem zhotovitele.“*[173,174]. Při vymezování účelu smlouvy o dílo, jejímž předmětem je hmotně zachycený výsledek činnosti chráněný právem z duševního vlastnictví, je důležité věnovat přesnému a výstižnému znění účelu smlouvy mimořádnou pozornost.

V rozhodnutí NS, *sp.zn. 28 Cdo 828/2008*[175] bylo konstatováno, že je-li předmětem díla výsledek činnosti chráněný právem z duševního vlastnictví, *„je objednatel oprávněn použít jej pouze k účelu vyplývajícímu z uzavřené smlouvy o dílo. Objednateli tak přímo ze smlouvy o dílo vzniká právo užívat předmět díla k účelu vyplývajícímu ze smlouvy o dílo, aniž by k takovému užití bylo potřeba uzavírat zvláštní*

---

[169] Viz ust. § 433 odst. 2/b ObchZ.
[170] Viz čl. 42 CISG.
[171] Viz ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. s. 322. ISBN 9788073575625.
[172] Viz KAPITÁN, Z. op.cit. sub 1, s. 325.
[173] Viz ust. § 558 ObchZ.
[174] V rovině autorského zákona je v § 61 upraveno, že *„Je-li dílo autorem vytvořené na základě smlouvy o dílo (dílo vytvořené na objednávku), platí, že autor poskytl licenci k účelu vyplývajícímu ze smlouvy, není-li sjednáno jinak. K užití díla nad rámec takového účelu je objednatel oprávněn pouze na základě licenční smlouvy, nevyplývá-li z tohoto zákona jinak.“*
[175] Rozsudek NS ze dne 14.10.2008, sp.zn. 28 Cdo 828/2008.

smlouvu. V projednávané věci pak už z toho, že žalovaná zadala … tvorbu grafického návrhu obalu nápoje S., jasně plynul účel užití díla žalovanou jako grafické řešení (vzhled) předmětného obalu. Protože žalobkyně netvrdila, že by žalovaná dílo užívala k jinému účelu, je nutno uzavřít, že žalovaná má právo dílo užívat (…).".

V této souvislosti je důležité připomenout, že je třeba rozlišovat dvě skupiny juristicky nezávislých právních vztahů, a to v jedné rovině vztah ryze soukromoprávní spočívající v provedení díla, v druhé rovině pak samostatný vztah autorskoprávní.[176] Autorský zákon pro posledně uvedenou sféru poskytuje tzv. *kvazilicenční omezení autorského práva*, a to jednak *zákonnou vyvratitelnou domněnku poskytnutí licence* k užití pro účel vyplývající ze smlouvy o dílo, jednak *omezení autonomie vůle autora oprávněnými zájmy objednatele*.[177] V komentářové literatuře k ObchZ je uvedeno, že „*není-li účel ve smlouvě vymezen, není užívací právo objednatele limitováno*"[178]. S tímto závěrem se však autorka neztotožňuje, neboť je v něm opomenuta autorskoprávní dimenze týkající se *užití* díla. Nazíráno optikou autorskoprávní je „*účel smlouvy o dílo právně závaznou skutečností a je třeba jej dokazovat a soud je povinen jej zjišťovat*".[179] Soud se tudíž bude v každém jednotlivém případě účelem smlouvy o dílo zabývat, nehledě na to, byl-li účel ve smlouvě o dílo výslovně sjednán. Pro strany tedy bude přínosné – již jen z důvodu právní jistoty[180] – výslovně uvést zamýšlený účel smlouvy o dílo. Příliš úzká formulace účelu smlouvy může být na újmu objednateli díla, příliš široká pak nemusí být výhodná pro zhotovitele díla. Bude-li totiž účel užití díla vymezen úzce, vystavuje se objednatel (i při nepatrném rozšíření použití díla) vzniku odpovědnosti např. za zásah do majetkového práva autorského.

I když z pohledu obchodní transakce tvoří obě výše uvedené kategorie smluvních vztahů jeden celek, je nutné uvědomit si případné autorskoprávní souvislosti a kalkulovat s nimi při vstupu do obchodněprávních vztahů.

---

[176] Viz TELEC, I., TŮMA, P. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 578. ISBN 9788071796084.
[177] Tamtéž, s. 579.
[178] Viz POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, P., ČÁP, Z. et al. op. cit. sub 45, s. 1651-1652.
[179] Viz TELEC, I., TŮMA, P. op. cit. sub 176, s. 580.
[180] Tamtéž. Účelem, pro jaký má být dílo užito, může být např. užití grafického díla jako ochranné známky objednatele.

ZÁVĚR

V úvodu této práce bylo položeno několik otázek, jejichž zodpovězení bylo cílem práce. Charakter otázek, zjednodušeně řečeno, postupoval od samotné identifikace oblastí, institutů a konceptů, v nichž může mít *účel smlouvy* určitý význam, přes zhodnocení vlivu *účelu smlouvy* v těchto kategoriích, tedy zhodnocení právních následků, až po poskytnutí doporučení, zda by účastníci obchodních závazkových vztahů měli ustanovení o účelu smlouvy zahrnout do svých smluv. K odpovědi na tuto posledně položenou otázku, zohledňující všechny otázky a úvahy předchozí, tato práce směřovala. Záměrem autorky nebylo sepsání samoúčelného textu, ale právě poskytnutí účastníkům obchodních závazkových vztahů jasnou a jednoznačnou odpověď, zdali by měli *účel smlouvy* zmínit ve svých smlouvách.

Při naplňování prvního cíle této práce, tj. při identifikaci oblastí potenciálního vlivu *účelu smlouvy*, byla analyzována zejména obecná ustanovení týkající se obchodních závazkových vztahů. Na jedné straně tento cíl zahrnoval samotné nalezení všech aspektů, v nichž může účel smlouvy sehrát roli. Na straně druhé se nemělo jednat o pouhou enumeraci oblastí vlivu *účelu smlouvy*, ale o hlubší analýzu klíčových kategorií vztahujících se k *účelu smlouvy*. Pro omezený rozsah práce nebylo možné všechna v úvahu přicházející témata rozpracovat detailně. Nicméně témata, jež autorka považuje za stěžejní, byla za použití české i zahraničí literatury a judikatury rozebrána hlouběji. Na prvém místě byl poskytnut prostor sféře interpretace právních úkonů. Jelikož by smlouvy měly být vykládány systematicky a v celkovém kontextu, je uvedení ustanovení o *účelu smlouvy* (např. v její preambuli) způsobilé ovlivnit výklad zbývajících ustanovení smlouvy. V případě sporů a nejasností týkajících se výkladu určitého smluvního ustanovení, bude mít přednost ten výklad, jenž bude korespondovat s linií *účelu smlouvy*. Tento výklad bude totiž s největší pravděpodobností odpovídat *vůli* stran v době vzniku kontraktu.

Obsáhlejší kapitolou bylo rovněž zdůraznění *účelu smlouvy* ve vztahu k moderačnímu právu soudu u smluvní pokuty. Tento institut je zajímavý v tom ohledu, že ačkoliv přímo v zákonném textu není *účel smlouvy* zmíněn, při zkoumání pojmů hodnoty a významu zajišťované povinnosti bylo možné dovodit závěr, že tyto pojmy na *účel smlouvy* dopadají.

Významnější prostor byl dále dán otázce stanovení vlastností genericky určeného plnění, kde bylo zdůrazněno, že *účel smlouvy* je s to vyplnit mezery nedostatečně či povšechně určených vlastností předmětu plnění, neboť je-li stanoven účel plnění, vlastnosti plnění musí odpovídat právě tomuto účelu.

Ve vazbě *účelu smlouvy* na podstatné porušení (u odstoupení od smlouvy), byly mj. popsány techniky, jak vyjádřit, co je pro strany podstatné, přičemž účel smlouvy může být prozíravým doplňkem těchto technik.

U předvídatelnosti vzniku škody pak může z *účelu smlouvy* vyplynout, jaká škoda byla v okamžiku vzniku smlouvy předvídatelná. Čím významnější škody mohou vzniknout, tím silnější je zde impuls pro vzájemné poskytnutí relevantních informací o *účelu smlouvy*.

Všechny tyto a i další kategorie případů uvedené v této práci mají do značné míry jeden prvek společný. *Účel smlouvy* totiž může elegantně zacelit mezery v otázkách, o kterých se strany ve smlouvě nezmínily. Jinými slovy je *účel smlouvy* způsobilý zhojit mlčení smlouvy v některých

specifických otázkách. Zejména tehdy, připouští-li smlouva dvojí výklad, je *účel smlouvy* hlediskem vypovídajícím o skutečné vůli stran. *Účel smlouvy* tedy není pouhou proklamativní částí smlouvy, nýbrž významným aspektem, jenž při výkladu smluv nemůže být ponechán stranou. O *účelu smlouvy* zákon hovoří buď explicitně přímo ve svém textu (např. u zmaření účelu smlouvy či u definice podstatného porušení smlouvy), či je nutné jej dovodit interpretačně (např. u moderace smluvní pokuty, kde je skryt pod hodnotou a významem zajišťované povinnosti, či u předvídatelnosti vzniku škody).

Tato první část závěrečného náhledu se týká jednak samotné identifikace relevantních oblastí působnosti účelu smlouvy, jednak zjištění a popisu možných konsekvencí při (ne)uvedení účelu ve smlouvě. Nicméně tato dimenze je spíše teoreticky orientovaná. Smyslem práce byla rovněž konfrontace teoretického výkladu s realitou, zejména se soudní aplikační praxí. Z vlastních praktických zkušeností autorky, tedy ze sporů z konkrétních smluv, k nimž měla autorka přístup při praktikování v advokátní kanceláři, nelze učinit závěr k uvádění účelu ve smlouvách, neboť v těchto smlouvách buď účel uveden nebyl, nebo sice zmíněn byl, avšak vlastně se nejednalo o *účel smlouvy*, ale o *předmět smlouvy*.

Při analýze soudních rozhodnutí byly nejčastěji zastoupeny dva okruhy případu. Prvním bylo zkoumání účelu smlouvy soudy ve vztahu k posuzování (ne)podstatnosti porušení smlouvy. Druhá skupina kauz spadala do pole působnosti *clausule rebus sic stantibus* a jejím projevům v obchodních závazkových vztazích. V této oblasti však autorka očekávala odlišná zjištění. Autorka zejména předpokládala, že dohledá rozsáhlejší počet případů, v nichž by bylo vysloveno, že došlo ke zmaření *účelu smlouvy*. Nicméně se autorka setkala toliko s případy, kdy bylo konstatováno, že *účel smlouvy* zmařen nebyl (neboť nedošlo k podstatné změně okolností, ale např. ke změně majetkové situace) či namísto zmaření *účelu smlouvy* byl výsledkem sporu závěr o dodatečné nemožnosti plnění. Navzdory tomu, že zmaření účelu smlouvy je obchodním zákoníkem upraveno, předpoklad autorky o současném judikatorním rozpracování teorie zmaření účelu smlouvy v této práci potvrzen nebyl. Autorka toto zjištění do určité míry odůvodňuje poměrně přísnými požadavky pro odstoupení od smlouvy z důvodu zmaření jejího účelu, zejména pak nutností vyjádřit *účel smlouvy* výslovně. Jelikož je ekonomickým smyslem institutu zmaření účelu smlouvy úspora dále vznikajících nákladů, je v tomto ohledu uvedení účelu ve smlouvě pro strany kruciální. Zatímco u jiných institutů bude možné dovodit účel smlouvy z dalších okolností, toliko implicitní dovození účelu ze smlouvy nebude dostatečným podkladem odůvodňujícím odstoupení od smlouvy pro zmaření jejího účelu.

Rysem soudních rozhodnutí ve zkoumané oblasti také bylo, že soudy (konkrétně soudy nižších stupňů) se často spokojily s pouhým konstatováním, že určitý zákonný předpoklad byl naplněn, aniž by tuto skutečnost detailně odůvodnily. Tato absence odůvodnění byla následně důvodem pro zrušení těchto rozhodnutí Nejvyšším soudem. Jednalo se např. o konstatování, že výše smluvní pokuty odpovídala hodnotě a významu zajišťované povinnosti, avšak na čem konkrétně tento závěr spočíval, již řečeno nebylo. Stejně tak prosté dovození, že v daném sporu šlo o podstatné porušení smlouvy bez uvedení jakýchkoliv argumentů, bylo důvodem pro zrušení a vrácení k opětovnému rozhodnutí.

V tomto ohledu tedy existují dvě premisy. První premisou je skutečnost, že soudům je zapovídáno spokojit se toliko s lakonickými konstatováními, jež pouze opakují slova zákona, že hypotéza právní normy byla naplněna. Druhá premisa je taková, že účel smlouvy je způsobilý poměrně efektivně přispět k naplnění blíže nedefinovaných právních pojmů, tedy naplnit normy s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou. Spojení těchto premis poskytuje závěr, že k účelu smlouvy bude soudy přihlíženo při aplikaci norem s relativně neurčitou hypotézou (tedy účel smlouvy bude brán v potaz). V práci bylo v tomto duchu blíže popsáno zejména naplnění pojmů hodnoty a významu smluvní povinnosti zajišťované smluvní pokutou.

Měly by tedy strany zahrnout do svých smluv klauzuli o účelu smlouvy? Autorka má za to, že za určitých okolností je odpovědí jednoznačné *ano*. Tyto okolnosti záleží v tom, která strana bude z účelu smlouvy profitovat. V některých případech bude prospěch na obou stranách (např. u podstatného porušení smlouvy, kdy dodavatel bude mít představu o tom, jaké povinnosti jsou klíčové (tj. na které se primárně soustředit), a naopak které jsou méně důležité, a zároveň odběratel bude mít usnadněnou pozici pro tvrzení, že došlo k podstatnému porušení smlouvy). V jiných případech však může získat mnohem výhodnější pozici pouze jedna ze stran. Jako příklad může sloužit potenciální zvýhodnění osoby poškozené při domáhání se škody, která by jinak předvídatelná nebyla. Pro druhou stranu *srovnatelný* benefit v daném případě neexistuje. Jinými slovy je tedy rozhodující, optikou které ze smluvních stran je případ nahlížen. Co se pro jednu stranu jeví jako neocenitelný přínos, může být pro druhou stranu značnou nevýhodou.

Kromě povahy *účelu smlouvy* jako hlediska při interpretování smlouvy jako celku, zde tedy pro strany existují významné ekonomické dopady. Tento ekonomický aspekt je žádoucí vzít v každém jednotlivém případě v úvahu a nazírat jej hlediskem té strany, o jejíž zájmy se v konkrétním případě jedná. Uvedení účelu ve smlouvě tak může jedné za stran ušetřit vynaložení zbytečných finančních prostředků, pokud se např. vyváže z trvání obligace pro zmaření účelu smlouvy. Naopak straně poškozené porušením smluvní povinnosti druhého účastníka může vyjádření *účelu smlouvy* finanční prostředky přinést, např. z titulu náhrady škody, která by bez obeznámení druhé strany s účelem smlouvy nebyla škodou předvídatelnou. Tyto ekonomické aspekty jsou mimořádně silným podnětem pro (ne)uvádění účelu ve smlouvách. Možné konsekvence (ne)vyjádření účelu ve smlouvě by měly motivovat účastníky obchodních závazkových vztahů, aby při kontrahování věnovali pozornost úvaze, zdali by nebylo přínosné, aby byl *účel smlouvy* odpovídajícím způsobem vtělen do textu smlouvy.

RESUMÉ

This thesis titled "*The Legal Significance of "Purpose of the Contract" in Commercial Obligation Law*" deals with a broad concept that hasn't been provided with a legal definition. On the contrary, a purpose of a contract is a wide-ranging concept and it is possible to identify many occasions on which its impact can be described. Perhaps due to the fact that a purpose of a contract is not a legally defined term, parties to a contract do not often include a purpose of a contract in their contracts. On the other hand, contracting parties frequently incorporate clause titled "*Purpose of a Contract*" into their contracts, however, this clause doesn't actually refer to the purpose of a contract, but it merely reiterates the essence of a contract. It is crucial to remind the difference between the subject-matter of the contract (*What is the nature of a contract*?) and the purpose of the contract (*Why did the parties enter into a contract*?).

The aim of the thesis has been to find as many fields as possible where the purpose of a contract can have an impact and to evaluate such an impact. This goal has been achieved by analyzing relevant provisions of the Commercial Code. Furthermore, judgments, which were handed down by the Czech courts and also those with foreign origin, have not been put aside as well. Moreover, almost every chapter has been compared with the alteration arising out of the New Civil Code. Last but not least, international documents relating to the category of the so-called *soft law* have also been of use. Although these documents, particularly the UNIDROIT Principles, PECL and DCFR, lack statutory force and thus cannot be legally enforced, there is no doubt that their actual influence is quite significant.

Given that the legal regulation of the Czech commercial obligation law was inspired by the CISG, it therefore seemed worthwhile to compare this Convention with the Czech Commercial Code. The thesis benefits from the theoretical background of this Convention as well as from the international experience with its application.

The idea of the thesis has been to demonstrate the influence of the purpose of a contract in a wide range of cases. It has been shown that the influence and its consequences are to a great extent remarkable. The influence can be noticed in numerous cases, most notably in a sphere of interpretation of contracts. Bearing in mind the contracts should be interpreted as a whole, purpose of a contract might be of great value to parties. In case of dispute regarding interpretation of a particular contractual clause, priority should be given to the meaning that corresponds to the purpose of the contract. This meaning more accurately reflects what the parties to the contact intended at the time of the conclusion of the contract. In other words, this way of interpretation is viewed as being in line with actual will of the contracting parties.

In a chapter related to securing an obligation, the value and significance of secured obligation with respect to contractual penalty have been brought into focus. It has been mentioned that the purpose of a contract is an important criterion in determining adequate, proportionate and reasonable amount of contractual penalty.

An extensive chapter has been devoted to discharge of an obligation. In particular, exceptional attention has been paid to a performance specified according to kind, frustration of the purpose of a contract and withdrawal from a contract with respect to fundamental breach of

contract. As regards the concept of fundamental breach, it has been pointed out that the purpose of a contract is useful in defining what kind of breach is supposed to be fundamental. The courts are willing to declare breach of contract to be fundamental provided the purpose of a contract, which was in the contemplation of the parties at the time of the conclusion of the contract, has been materially (adversely) affected. In addition, the Supreme Court doesn't consider as satisfactory mere allegation that breach of contract was fundamental without giving further explanation.

Furthermore, the concept of foreseeability of damages has been described as one of the most noticeable examples of the importance of contractual purpose. In particular, the foreseeable amount of damages to be paid upon breach of contract can arise out of purpose of a contract. The purpose of a contract is able to confirm that occurrence of specific damage was foreseeable at the time of the conclusion of the contract and therefore relevant damages should be awarded. The more substantial damage may arise, the stronger incentive to reveal information exists.

The last chapter embraces certain issues relating to intellectual property in connection with commercial contracts. It has been showed that in cases of contract for work regarding object which is protected by provisions on intellectual property, the Copyright Act and related provisions cannot be neglected.

The most crucial question, which has been posed in the thesis, is worded as follows: *Should the parties to a contract include a clause concerning purpose of a contract into their contract*? From the author´s perspective the answer could be a definite *yes*. However, this straight answer is applicable under certain circumstances only. A lot depends on whose point of view is emphasized in a particular case. It has been described that interpretation of contracts can be positively affected when purpose of a contract is explicitly mentioned in a contract. Moreover, economic repercussions are seen as quite significant as well. A party to a contract might save (or gain) a considerable amount of money if the purpose of the contract is expressed in the contract.

The significance of the purpose of a contract, its sphere of influence, has been demonstrated by various examples. Taking into account the purpose of a contract is able to substantially alter a large number of other concepts, terms and institutes, parties to a contract are thus incentivized to consider whether or not they should include and properly formulate a clause concerning purpose of a contract in their contracts.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČESKÉ MONOGRAFIE A SBORNÍKY

BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. et al.. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007. 558 s. ISBN 9788071797814.

BEJČEK, J., HAJN, P. *Jak uzavírat obchodní smlouvy*. 2. vydání. Praha: Linde, 2003. 284 s. ISBN 8072014153.

BEJČEK, J. *Obchodní závazky (obecná úprava a kupní smlouva)*. 2. akt. a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 362 s. ISBN 8021006013.

CSACH, K. Predvídatel´nosť vzniku škody a jej význam (nielen) v obchodnom práve. In Bejček, J. (ed.) *Historie obchodněprávních institutů: sborník příspěvků z konference pořádané Katedrou obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 10. června 2009 v Brně*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 351 s. ISBN 9788021049604

FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007. 223 s. ISBN 9788073571542.

FIALA, J. et al. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vydání. 2002. Brno: Masarykova univerzita. 433 s. ISBN 8021027932.

KANDA, A. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999. 307 s. ISBN 8072011839.

KUBEŠ, V. *Nemožnost plnění a právní norma*. 1. vydání. Praha – Brno: Orbis, 1938. 280 s.

MAREK, K. *Smluvní obchodní právo: kontrakty*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 451 s. ISBN 9788021042681.

PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 115 s. ISBN 8071795380.

POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, P., ČÁP, Z. et al. *Obchodní zákoník. Komentář, 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. s. 1081-1927. ISBN 9788073574918.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 866 s. ISBN 8085963795.*

ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 549 s. ISBN 9788073575625.

ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 159 s. ISBN 9788074003936

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. et al. *Obchodní zákoník. Komentář.* 12. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 1397 s. ISBN 9788074000553.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné II.* 5. vydaní. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 550 s. ISBN 9788073574734.

TELEC, I., TŮMA, P. *Autorský zákon: komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 971 s. ISBN 9788071796084.

TICHÝ, L. Změna okolností a její následky pro smluvní vztahy. In PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK. M. *Nové jevy v právu na počátku 21. století.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, 424 s. ISBN 9788024616872.

ZAHRANIČNÍ MONOGRAFIE A SBORNÍKY

BAR, C., CLIVE, E. M. *Principles, definitions and model rules of European private law: Draft Common Frame of Reference (DCFR).* Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009. s. 5389-6563. ISBN 9783866530980.

BEALE, H, G. et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law.* 2nd ed. Oxford: Hart Publishing, 2010. 1442 s. ISBN 1841136042.

KOMAROV, A. The Limitation of Contract Damages in Domestic Legal Systems and International Instruments. In Cunnington, R.; Saidov, D. (eds.) *Contract Damages: Domestic and International Perspectives.* Oxford: Hart Publishing, 2008. 495 s. ISBN 1841137413.

LANDO, O., BEALE, H. G. *Principles of European contract law.* The Hague: Kluwer Law International, 2000, 561 s. ISBN 9041113053.

LEWISON, K. *The Interpretation of Contracts.* 3. vydání. Londýn: Sweet & Maxwell, 2004. 558 s. ISBN 0421770309.

ZIMMERMANN, R., WHITTAKER, S. *Good Faith in European Contract Law.* Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 720 s. ISBN 0521771900.

SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I. H. *Commentary on the UN convention on the International Sale of Goods (CISG).* 2 nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2005. 1480 s. ISBN 0199275181.

ČESKÉ ODBORNÉ ČLÁNKY

BEJČEK, J. Nad traumatizující záhadou působnosti § 261 a § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy.* 1999, č. 10. s. 505.

BEJČEK, J. Nemožnost plnění. *Právní rádce.* 1994, č. 9. s. 19-20.

ČECH, P. Ještě k neplatnosti pro rozpor se zákonem. *Právní fórum.* 2009, č. 3. s. 95-101.

ČECH, P. K přiměřenosti smluvní pokuty. *Právní rádce*. 2008, č. 5. s. 24-32.

ČECH, P. K určitosti dohody o smluvní pokutě. *Právní rádce*. 2008, č. 3. s. 11-21.

ELIÁŠ, K. Clausula rebus sic stantibus (Význam změny okolností pro trvání obligace ex contractu). *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 6. s. 151-155.

KAPITÁN, Z. Reklamace a následky porušení smlouvy podle Vídeňské úmluvy. *Právní fórum*. 2008, č. 8. s. 321-329.

MAREK, K. K závazkovým vztahům v mezinárodním obchodu. *Právní fórum*. 2007, č. 9. s. 339-345.

NOVÁČEK, R. Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*, 2002. č. 3. s. 116-123.

PATĚK, D. Moderace smluvní pokuty dle Nejvyššího soudu (kritický pohled). *Obchodní právo*. 2010, č. 2. s. 2-7.

TELEC, I. Sjednocování práva jednotným výkladem projevů vůle. *Právní rozhledy*. 2005, č. 2. s. 39-45.

ZAHRANIČNÍ ODBORNÉ ČLÁNKY [ELEKTRONICKÉ ZDROJE]

CLEMENS, P. The Concept of Fundamental Breach as an International Principle to Create Uniformity of Commercial Law. *Journal of Law and Commerce*. [online]. 2000, vol. 19 [cit. 23.1.2012]. s. 255. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/jlac19&div=13&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults&terms=THE|CONCEPT|OF|FUNDAMENTAL|BREACH|AS|AN|INTERNATIONAL|PRINCIPLE&type=matchall>.

FERRARI, F. Interpretation of Statements and Conduct under the Convention for the International Sale of Goods (CISG) in the Light of Case Law. *Int'l Bus. L.J. 96*.[online]. 2003. [cit. 24.1.2012]. s. 97. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ibuslj19&div=9&collection=journals&set_as_cursor=9&men_tab=srchresults&terms=INTERPRETATION|OF|STATEMENTS|CONDUCT|UNDER|THE|CONVENTION|F|THE|INTERNATIONAL|SALE|OF|GOODS&type=matchall>.

FERRARI, F. Fundamental Breach of Contract Under the UN Sales Convention -- 25 Years of Article 25 CISG --. *Journal of Law and Commerce*. [online]. Spring 2006, vol. 25 [cit. 24.10.2011]. s. 489. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ibuslj21&div=33&collection=journals&set_as_cursor=40&men_tab=srchresults&terms=FUNDAMENTAL|BREACH|OF|CONTRACT|UNDER|THE|UN|SALES|CONVENTION&type=matchall>.

FERRARI, F. Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law. *Louisiana Law Review*. [online]. March 1993. [cit. 11.10.2011]. Dostupné z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari9.html>.

GRAFFI, L. Case Law on the Concept of "Fundamental Breach" in the Vienna Sales Convention. *International Business Law Journal*. [online]. 2003, vol. 3 [cit. 24.10.2011]. s. 340. Dostupné z HeinOnline: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ibuslj19&div=34&collection=journals&set_as_cursor=3&men_tab=srchresults&terms=FUNDAMENTAL|BREACH|OF|CONTRACT|UNDER|THE|UN|SALES|CONVENTION&type=matchall>.

POSNER, E. A. *Contract Remedies: Foreseeability, Precaution, Causation, and Mitigation*. In Bouckaert, B.; Geest, de G. (eds.) [online]. Encyclopedia of Law and Economics. Cheltenham. Edward Elgar, 2000. [cit. 10.8.2012]. s. 162-178. Dostupné z: <http://encyclo.findlaw.com/4620book.pdf>.

SAIDOV, D. Foreseeability of Damages. Excerpt from SAIDOV, D. *The Law of Damages in International Sales: The CISG and other International Instruments*. [online]. Oxford: Hart Publishing, 2008 [cit. 10.8.2012]. Dostupné z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/saidov5.html>.

MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb.). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7.10.2012].

PRÁVNÍ PŘEDPISY ČR

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7.10.2012].

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7.10.2012].

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový občanský zákoník; účinný od 1. 1. 2014). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7.10.2012].

Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, ve znění pozdějších předpisů (zrušen zákonem č. 513/1991 Sb.). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7.10.2012].

ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Sale of Goods Act 1979. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1979/5>. [cit. 7.10.2012]

Code Civil. Dostupné z *Le Service Public de la Diffusion du Droit*: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>. [cit.7.10.2012]

ČESKÁ SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

Nález ÚS ze dne 1.11.2007, sp. zn. I ÚS 312/05.

Rozhodnutí ze dne 17.1.1930, RV II 317/29.

Rozsudek NS ze dne 10.4.2008, sp.zn. 30 Cdo 3221/2006.

Rozsudek NS ze dne 5.11.2002, sp.zn. 29 Odo 512/2002.

Rozsudek NS ze dne 26.8.1998, sp.zn. 2 Cdon 736/1997.

Rozsudek NS ze dne 30.8.2011, sp.zn. 23 Cdo 5227/2009.

Rozsudek NS ze dne 27.10.2010, sp.zn. 33 Cdo 1880/2008.

Rozsudku NS ze dne 26.11.1998, 2 Cdon 603/1997, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS pod č. 27/2002.

Rozsudek NS ze dne 22.3.2007, sp.zn. 33 Odo 343/2005.

Rozsudek NS ze dne 23.3.2010, sp.zn. 23 Cdo 2869/2009.

Rozsudek NS ze dne 30.3.2011, sp.zn. 23 Cdo 1769/2010.

Rozsudek NS ze dne 28.11.2007, sp.zn. 32 Odo 1340/2005.

Rozsudek NS ze dne 27.11.2009, sp.zn. 23 Cdo 4038/2007.

Rozsudek NS ze dne 18.1. 2005, sp.zn. 32 Odo 400/2004.

Rozsudek NS ze dne 14.12.2006, sp.zn. 29 Odo 1105/2003.

Rozsudek NS ze dne 13.11.2009, sp.zn. 21 Cdo 4956/2007.

Rozsudek NS ze dne 27.11.2003, sp.zn. 33 Odo 890/2002.

Rozsudek NS ze dne 22.11.2006, sp.zn. 33 Odo 61/2005.

Rozsudek NS ze dne 9.4.2009, sp.zn. 32 Cdo 1002/2008.

Rozsudek NS ze dne 18.10.2011, sp.zn. 32 Cdo 4469/2010.

Rozsudek NS ze dne 24.11.2005, sp.zn. 29 Odo 957/2003.

Rozsudek NS ze dne 29.3.2006, sp.zn. 32 Odo 725/2004.

Rozsudek NS ze dne 10.12.2009, sp.zn. 32 Cdo 13/2009.

Rozsudek NS ze dne 7.12.2010, sp.zn. 32 Cdo 4331/2009.

Rozsudek NS ze dne 29.6.2010, sp. zn. 23 Cdo 808/2009.

Rozsudek NS ze dne 18.10.2011, sp.zn. 32 Cdo 4469/2010.

Rozsudek NS zde dne 19.7.2011, sp.zn. 23 Cdo 1021/2009.

Rozsudek NS ze dne 16.3.2005, sp.zn. 32 Odo 101/2005.

Rozsudek NS ze dne 29.4.2009, sp.zn. 23 Cdo 3600/2008.

Rozsudek NS ze dne 14.11.2001, sp.zn. 29 Odo 207/2001.

Rozsudek NS ze dne 25.1.2011, sp.zn. 23 Cdo 556/2009.

Rozsudek NS ze dne 9.4.2008, sp.zn. 32 Cdo 723/2007.

Rozsudek NS ze dne 2.2.2000, sp.zn. 29 Cdo 2001/99.

Rozsudek NS ze dne 21.10.2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008.

Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2004, sp.zn. 29 Cdo 2700/2000.

Rozsudek NS ze dne 14.10.2008, sp.zn. 28 Cdo 828/2008.

Usnesení NS ze dne 7.10.1998, sp. zn. 1 Odon 110/1998, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 1999, pod číslem 30.

Usnesení NS ze dne 19.4.2012, sp.zn. 23 Cdo 1082/2012.

Usnesení NS ze dne 27.4.2005, sp.zn. 32 Odo 500/2004.

Usnesení NS ze dne 26.6.2007, sp.zn. 29 Odo 93/2006.

ZAHRANIČNÍ SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

Rozhodnutí Bundesgerichtshof ze dne 3.4.1996, VIII ZR 51/95. [cit. 24.1.2012]. Dostupné z <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960403g1.html>.

Rozsudek CA Milano ze dne 20.3.1998. *Italdecor s.a.s v. Yiu's Industries (H.K.) Limited.* [cit. 24.1.2012]. Dostupné z <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980320i3.html>.

Rozsudek Oberlandesgericht Hamburg ze dne 28.2.1997, 1 U 167/95 (*Iron Molybdenum*). [cit. 24.1.2012]. Dostupné z <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970228g1.html>.

Rozhodnutí Hadley v. Baxendale. Court of Exchequer. (1854) 9 Exch 341.

Rozhodnutí Court of Appeal ve věci Victoria Laundry (Windsor) Ltd v Newman Industries Ltd [1949] 2 KB 528.

JINÉ ZDROJE

Návrh společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference). [cit. 21.8.2012]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.

Principy evropského smluvního práva (the Principles of European Contract Law).

Zásady mezinárodních obchodních smluv Mezinárodního ústavu pro sjednocení soukromého práva v Římě (Zásady UNIDROIT). [cit. 25.8.2012]. Dostupné z: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/blackletter2010-english.pdf>.

Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku – konsolidovaná verze. [cit. 21.8.2012]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.